

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ
PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Zülfiye Güzin TOPCU

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ANKARA
2019**

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ
PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Zülfiye Güzin TOPCU

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Haktan DEMİRCİOĞLU**

**ANKARA
2019**

**“Okul Öncesi Dönem Resimli Çocuk Kitaplarının Psikolojik Sağlamlık Açısından
İncelenmesi”**

Zülfiye Güzin TOPCU

Dr. Öğr. Üyesi Haktan DEMİRCİOĞLU

Bu tez çalışması 21.01.2019 tarihinde jürimiz tarafından “Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı” nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:

Prof. Dr. İsmihan ARTAN
Hacettepe Üniversitesi

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Haktan DEMİRCİOĞLU
Hacettepe Üniversitesi

Üye:

Doç. Dr. Zeynep ÇETİN
Hacettepe Üniversitesi

Üye:

Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem AYTEKİN
Hacettepe Üniversitesi

Üye:

Prof. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI
Ankara Üniversitesi

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

29 Ocak 2019

Prof. Dr. Diclehan Orhan

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- ✓ Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren **6 (altı) ay** ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

31 / 01 / 2019

Zülfıye Güzin TOPCU

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerde korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerde ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Dr. Öğr. Üyesi Haktan DEMİRCİOĞLU danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Araş. Gör. Zülfiye Güzin TOPCU

TEŞEKKÜR

“I have the key in my hand; all i have to find is... the lock.”

(To Be or Not to Be, 1942)

Yüksek lisans eğitim hayatım boyunca desteğini ve rehberliğini asla esirgemeyen, her daim beni ileriye yönlendiren, usanmadan her derdimi dinleyen ve kendisinde adaleti gördüğüm değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Haktan DEMİRCİOĞLU’na;

Akademik gelişimime her anlamda katkı sağlamış olan kıymetli bölüm hocalarıma,

“Kolayladın mı?” sorusunu teze başladığım günden itibaren düzenli bir şekilde sorarak son raddede takibimi yapan ve hayatımın her alanında desteğini hissettiğim sevgili annem Güzide TOPCU başta olmak üzere tüm aileme;

Kolaylamam için maddi manevi her türlü desteğiyle yanımda olup, çalıştığı bölümünün kapılarını bana 7/24 açan kuzenim/dostum sevgili Dr. Gökben ÖZBAKIŞ BECERİKLİSOY’a; ve azami yaşam koşullarımızı iyileştirmek üzere, anne dokunuşuyla yanımızda olan sevgili halam Nergiz ÖZBAKIŞ’a;

En zor anlarımda bile yanımda olup eşsiz kahkahasıyla psikolojik sağlamlığımı destekleyen değerli “kankacığım” Uzm. Hülya TERCAN başta gelmek üzere tüm oda ve bölüm arkadaşlarıma;

“Dünyayı üşengeçler kurtaracak!” felsefesi ve pratik çözümleriyle yanımda olan değerli dostum İbrahim GÜNGÖR’e;

Minnetimi sunarım...

ÖZET

Topcu, Z.G., Okul Öncesi Dönem Resimli Çocuk Kitaplarının Psikolojik Sağlık Açısından İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019. Çocukların dinledikleri öyküler ile yaşamları arasında özdeşim kurdukları varsayılmaktadır. Buna binaen bu çalışmada, sosyoekonomik anlamda risk altında bulunan yerleşim yerlerindeki okulöncesi kurumlarının kütüphanelerinde bulunan resimli çocuk kitaplarındaki psikolojik sağlamlığı destekleyen ya da riske atan etmenlerin bulunması amaçlanmıştır. Araştırmanın sorularını yöntemleştirmek üzere nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim tekniğine göre araştırma planlanmıştır. Kitaplardaki psikolojik sağlık boyutlarını incelemek ve kategorize edebilmek için, literatür taranarak psikolojik sağlamlığın temelleri, psikolojik sağlamlığı koruyucu ve riske edici faktörler belirlenmiştir. Literatürdeki bilgilere istinaden, “Resimli Çocuk Kitaplarında Psikolojik Sağlamlığı İnceleme Kontrol Listesi” araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır ve veri toplama sürecinde kullanılmıştır. Evren, Ankara ilinin düşük sosyoekonomik koşullu semtlerinde bulunan okul öncesi kurumu kütüphanelerindeki kitaplardan oluşurken; örneklem, Ankara’nın düşük sosyoekonomik düzeydeki üç farklı semtindeki üç okulöncesi kurumundaki kütüphanesinde bulunan 204 resimli çocuk kitabından oluşmaktadır. Kitaplar, kontrol listesi yardımı ile incelenerek, psikolojik sağlamlığa yönelik göstergeler “olumlu/olumlu değil/rastlanmadı” şeklinde ve açıklamalarıyla kontrol listesine kaydedilmiştir. İçerik analizi yöntemlerinden biri olan güdümlü içerik analizi, analiz yöntemi olarak kullanılmıştır. Buna bağlı olarak frekanslar üzerinden betimsel anlatımla ve doğrudan alıntılar ile sonuçlar sunulmuştur. Çıkarımlara göre, sosyoekonomik düzeyi düşük semtlerdeki okul öncesi kurumlarında bulunan resimli çocuk kitapları psikolojik sağlamlığın birçok boyutunu desteklemekte yetersiz kalmakla birlikte, riske atıcı etmenleri de içinde bulundurmaktadır. Son olarak, elde edilen destekleyici ve riske edici göstergeler literatür bazında tartışılmış olup, bu bağlamda geleceğe yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: psikolojik sağlamlık, risk altındaki okul öncesi dönem çocukları, resimli çocuk kitapları.

ABSTRACT

Topcu, Z.G., Examining Preschool Level Picture Books in Terms of Resilience, Hacettepe University Graduate School Health Sciences, Child Development and Education Master's Thesis, Ankara, 2019. It is assumed that children identify themselves with the stories they listen. Depending on this, with this study it was aimed to find the factors which support or jeopardize psychological resilience within picture books in libraries of schools at risky areas due to socioeconomic status. In order to methodize the questions of the study, this study was planned according to phenomenology which is one of the qualitative research method. In order to search for and to categorise the dimensions of resilience; the roots of resilience and the factors to promote and jeopardize resilience were specified by reviewing literature. Correspondingly to the information in the literature, "Checklist for Examining Psychological Resilience in Children's Picture Books" was prepared by the researchers and was used throughout the study. While the universe is composed of picture books in the libraries of preschool institutions in the low socioeconomic conditional districts of Ankara; the sample consists of 204 picture books in the library of three preschool institutions in three different low-socio-economic districts of Ankara. By examining the books via the help of the checklist, the indicators were recorded as "positive/not positive/not found" accompanied with explanations to the checklist. As being one of the kinds of content analysis, directed content analysis was utilised as analysis method. Depending on that, the results were presented via frequencies in descriptive manner and via direct quotations. According to inferences, the picture books in preschool institutions in low socioeconomic districts are not only insufficient to promote most dimensions of resilience, but also cover jeopardizing factors. Lastly, obtained indicators were discussed in the base of literature and within this context some forward-looking suggestions were presented.

Keywords: psychological resilience, preschool children at risk, picture books.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN SAYFASI	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER ve KISALTMALAR	xi
ŞEKİLLER	xiii
TABLolar	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
1.2. Varsayımlar	4
1.3. Sınırlılıklar	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Risk ve Stres	5
2.2. Psikolojik Sağlamlık	6
2.3. Koruyucu Faktörler ve Özellikler	8
2.4. Risk, Psikolojik Sağlamlık ve Koruyucu Faktörler: Ekosistemsel Yaklaşım	15
2.5. Psikolojik Sağlamlık: Genetik ve Çevre Etkileşimi	17
2.6. Okul Öncesi Dönem Çocukları ve Psikolojik Sağlamlık	18
2.7. Resimli Çocuk Kitapları ve Psikolojik Sağlamlık	19
2.8. Araştırmanın Dayandırıldığı “Psikolojik Sağlamlık” Temeli	22
3. GEREÇ VE YÖNTEMLER	25
3.1. Araştırmanın Modeli	25
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	25
3.3. Veri Toplama Araçları	26
3.3.1. Resimli Çocuk Kitaplarında Psikolojik Sağlamlığı İnceleme Kontrol Listesinin Oluşturulması	26

3.4. Veri Toplama Süreci	28
3.5. Verilerin Analizi	30
4. BULGULAR	34
4.1. Koşulsuz Sevilme Boyutuna Yönelik Bulgular	34
4.2. Duygusal Paylaşım Boyutuna Yönelik Bulgular	39
4.3. İnisiyatif Alabilme Boyutuna Yönelik Bulgular	45
4.4. Aile Desteği Boyutuna Yönelik Bulgular	51
4.5. Model Alma Boyutuna Yönelik Bulgular	54
4.6. Düzelebilme İnancı Boyutuna Yönelik Bulgular	57
4.7. Bağ Kurma Boyutuna Yönelik Bulgular	60
4.7.1. Bağ Kurma Boyutuna Yönelik Karşılaşılan Olumlu Özellikler	61
4.7.2. Bağ Kurma Boyutuna Yönelik Karşılaşılan Olumsuz Özellikler	69
4.8. Sınırlı Kontrol Farkındalığı Boyutuna Yönelik Bulgular	72
4.9. Yeni Deneyimler Boyutuna Yönelik Bulgular	77
4.10. Başarma İnancı Boyutuna Yönelik Bulgular	79
4.11. Mizah Boyutuna Yönelik Bulgular	83
4.12. Gelecek Fikri Boyutuna Yönelik Bulgular	86
4.13. Olumlu İlişkiler Boyutuna Yönelik Bulgular	89
4.14. Olumlu Mevcut Durum Boyutuna Yönelik Bulgular	91
4.15. Çıkarım Yapabilme Boyutuna Yönelik Bulgular	94
4.16. Yardım Arayabilme Boyutuna Yönelik Bulgular	97
4.17. Kişisel Değerlilik Farkındalığı Boyutuna Yönelik Bulgular	99
4.18. Bedensel Değerlilik Farkındalığı Boyutuna Yönelik Bulgular	102
4.19. Maddiyattan Bağımsız Mutluluk Boyutuna Yönelik Bulgular	105
4.20. Olumlu Yana Odaklanma Boyutuna Yönelik Bulgular	107
4.21. Mutluluğun Kaynakları Boyutuna Yönelik Bulgular	110
4.21.1. Mutluluğun Dostluk/Birliktelik Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	111
4.21.2. Mutluluğun Başarı Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	115
4.21.3. Mutluluğun “Olduğu gibi Kabul Edilme” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	116
4.21.4. Mutluluğun Yeni Deneyimler Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	118
4.21.5. Maddiyata Bağlı Mutluluk Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	119

4.21.6. Mutluluğun Yardım Etme Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	120
4.21.7. Mutluluğun Paylaşma Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	121
4.21.8. Mutluluğun “Mutlu Etme” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	122
4.21.9. Mutluluğun “Sağlık” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	123
4.21.10. Mutluluğun “Basit Mutluluk” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	124
4.21.11. Mutluluğun “Kendine Ait Bir Alan ve Yuva” Alt Boyutu	125
4.21.12. Mutluluğun “Dürüstlük” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	126
4.21.13. Mutluluğun “Özgürlük” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	126
4.21.14. Mutluluğun “Güzellik” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	127
4.21.15. Mutluluğun “Düzen” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular	127
5. TARTIŞMA	129
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	147
7. KAYNAKLAR	149
8. EKLER	161
EK-1: Etik Kurul İzni (Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu)	
EK-2: Araştırma İzni (Ankara Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü izni)	
EK-3: İncelenen Resimli Çocuk Kitaplarının Listesi	
EK-4: Resimli Çocuk Kitaplarında Psikolojik Sağlamlık İnceleme Kontrol Listesi	
EK-5: Grotberg (3) Tarafından Hazırlanan “Uluslararası Psikolojik Sağlamlık Projesi” İçin Kullanılan Kontrol Listesi	
EK-6A: Orijinallik Raporu – Dijital Makbuz	
EK-6B: Orijinallik Raporu	
9. ÖZGEÇMİŞ	

SİMGELER VE KISALTMALAR

MEB Milli Eğitim Bakanlığı

f Frekanslar/sıklıklar

ŞEKİLLER

Şekil		Sayfa
3.1.	“Resimli Çocuk Kitaplarındaki Psikolojik Sağlamlığı İnceleme Kontrol Listesi”nin son hali.	28
3.2.	Veri toplama sürecindeki okuma düzeni.	29
3.3.	Mevcut araştırmada kullanılmış olan içerik analizi çeşidi ve izlediği yol.	30
3.4.	İçerik analizinin 4 aşaması ve çalışma sürecine yansıması.	31
8.1.	Sınırlı kontrol farkındalığı boyutunun göstergelerinin kategorize edilmesi.	74

TABLOLAR

Tablo	Sayfa
2.1. Psikolojik sağlamliğın kaynakları (Grotberg, 1995'ten uyarlanmıştır).	14
4.1. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamliğa ilişkin koşulsuz sevilme boyutunun görölme sıklığı.	31
4.2. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamliğa ilişkin duygusal paylaşım boyutunun görölme sıklığı.	39
4.3. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamliğa ilişkin inisiyatif alabilme boyutunun görölme sıklığı.	45
4.4. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamliğa ilişkin aile desteği boyutunun görölme sıklığı.	51
4.5. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamliğa ilişkin model alma boyutunun görölme sıklığı.	54
4.6. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamliğa ilişkin düzelebilme inancı boyutunun görölme sıklığı.	57
4.7. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamliğa ilişkin bağ kurma boyutunun görölme sıklığı.	60
4.8. Bağ kurma boyutuna yönelik olumlu özelliklerin kategorileri.	61
4.9. Bağ kurma boyutuna yönelik olumlu özelliklerin kategorileri.	69
4.10. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamliğa ilişkin sınırlı kontrol farkındalığı boyutunun görölme sıklığı.	72
4.11. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamliğa ilişkin yeni deneyimler boyutunun görölme sıklığı.	77
4.12. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamliğa ilişkin başarma inancı boyutunun görölme sıklığı.	80

- 4.13. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin mizah boyutunun görülme sıklığı. 83
- 4.14. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin gelecek fikri boyutunun görülme sıklığı. 86
- 4.15. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin olumlu ilişkiler boyutunun görülme sıklığı. 89
- 4.16. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin olumlu mevcut durum boyutunun görülme sıklığı. 91
- 4.17. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin çıkarım yapabilme boyutunun görülme sıklığı. 94
- 4.18. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin yardım arayabilme boyutunun görülme sıklığı. 97
- 4.19. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin kişisel değerlilik farkındalığı boyutunun görülme sıklığı. 99
- 4.20. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin bedensel değerlilik farkındalığı boyutunun görülme sıklığı. 102
- 4.21. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin maddiyattan bağımsız mutluluk boyutunun görülme sıklığı. 105
- 4.22. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin olumlu yana odaklanma boyutunun görülme sıklığı. 107
- 4.23. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin mutluluğun kaynakları boyutunun görülme sıklığı. 110
- 4.24. Mutluluğun kaynaklarına yönelik kategoriler ve karşılaşımla frekansları. 110

1. GİRİŞ

Hayatın herhangi bir aşamasında bir zorlukla yüzleşebilme ihtimalinin olduğu (1) ve herkesin hayatında bir ya da birden fazla kez bu zorlukları tadacağı (2,3) bilinen bir gerçektir. Her insanın kendince bir mücadelesinin olduğu ve kendi hayatına dair zorluklar yaşadığı söylenebilmektedir. Ancak, bu zorluklara rağmen devam edebilmek ya da vazgeçmek kararı ise, içsel ve dışsal birçok faktöre sahip bir olgu temelinde alınır. Bu olgu, psikolojik sağlamlık olarak isimlendirilmektedir.

Psikolojik sağlamlık kavramı, bir maddenin elastik olması ve kolaylıkla eski haline dönmesi anlamına gelen, fizik temelli Latince bir sözcük olan “resilire”den gelmektedir (4–8). Bu sözcüğün insan gelişimine yönelik olarak kullanımının başlaması ise, 1960’lar ve 1970’lere dayanmaktadır. Bilim insanları tarafından, düşük sosyoekonomi, ailesel psikopatoloji, kayıp benzeri durumlarına bağlı olarak çocuklarda ve gençlerde gözlemlenen psikopatolojik olguların incelenmesi sırasında, bazı bireylerin tüm bu etmenlerden etkilenmeden gelişimsel gereklerini yerine getirdikleri fark edilmiştir. Bu bireylerin neden bu etmenlerden etkilenmiyor olduğu sorusu bazında psikolojik sağlamlık olgusu bir kavram olarak incelenmeye başlamıştır (5).

Psikolojik sağlamlık, İngilizce literatürde “resilience” ya da “psychological resilience” olarak geçerken, Türkçe literatür için kullanımlarının değişiklik gösterdiği görülmüştür. 2000-2017 yılları arasında “resilience”ı içeren Türkçe araştırmaları ve lisansüstü tezleri inceleyen Börekçi ve Gerçek (9) bu kavramın dilimize nasıl yansıdığını araştırmıştır. Sonuçlarına göre “resilience” ya da “psychological resilience” için çeviriler arasında en çok “dayanıklılık”, “sağlamlık” ve “yılmazlık” kavramlarının kullanılıyor olduğu belirtilmiştir. Bu araştırma kapsamında ise, bu olgu hep “psikolojik sağlamlık” kavramı üzerinden alınacaktır.

Masten ve Gewirtz (4)’e göre, psikolojik sağlamlık birçok olguya karşılık geliyor olduğu için, bir araştırmaya başlamadan önce araştırmancının hangi tanıma oturtulması gerektiğine karar verilmelidir. Literatürde psikolojik sağlamlığa dair birçok tanımın var olması ve içerdiği birçok olgunun olması, bunu gerekli kılmaktadır. Bundan hareketle, literatürdeki psikolojik sağlamlığa dair tanımların, destekleyici ve

ketleyici durumların incelenmesi sonrasında, bu araştırma aşağıdaki psikolojik sağlamlık prensipleri üzerine kurulmuştur. Psikolojik sağlamlık için;

- Ortaya çıkması için bir risk faktöründen bahsedilmesi gerekmektedir (5,6).
- Sağlanması için belirli koruyucu faktörler mevcuttur (6).
- Zorluk karşısında olumlu uyumun ya da iyileşmenin gerçekleşmesi gerekmektedir (6).
- Bireyin kişisel özelliklerinin yanında etkileyici çevresel faktörler vardır (6).
- Çevre ve birey arasındaki çift taraflı etkileşimin bir ürünü olarak kabul edilmiştir (10).
- Çevrenin etkileri üzerinde mikro anlamdaki değişimlerin bile, riskleri kontrol edebilmesi sebebiyle, psikolojik sağlamlığın üzerinde etkileyici olacağı düşünülmektedir (11,12).

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırma kapsamında, risk altındaki bölgelerde düşük sosyoekonomik olanaklarla yaşamak durumunda kalan okul öncesi dönemi çocukları ile paylaşılan resimli çocuk kitaplarındaki psikolojik sağlamlık etmenlerinin görülmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, öncelikle çeşitli psikolojik sağlamlık tanımlarından bir tanesi araştırma için benimsenmiş olup, literatüre bağlı kalarak bir kontrol listesi, kitapları değerlendirmek üzere araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır.

Bu araştırma için; çocukların dinledikleri kitaptaki karakterlerin yaşantıları ile kendi yaşantılarını özdeşleştirdikleri savı ile psikolojik sağlamlık için bir risk faktörünün mevcut olması gerektiği savını temel olarak belirleyerek; sosyoekonomik anlamda risk altında bulunan bölgelerdeki okul öncesi kurumlarının kütüphanesindeki kitaplardaki psikolojik sağlamlığı destekleyici ve ketleyici özelliklerin görülmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın yürürlüğe konması için öncelikle gerekli etik kurul (EK 1) ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) izinleri alınmıştır (EK 2). MEB tarafından ziyarete izin verilen okulların müdürlüklerinden de ayrıca izin alınmıştır.

Psikolojik sağlamlık için bir risk faktörünün var olması gerektiği varsayımından hareketle; Ankara içinde bulunan risk altındaki bölgeler istatistiksel literatüre bağlı olarak belirlenmiş ve risk altında olarak belirtilen üç ayrı semtteki üç

ayrı okulun kütüphanesindeki kitaplar incelenmiştir. Kitap inceleme kriterleri; kurgu barındıran ve 3-6 yaşa hitap eden resimli kitaplar olması olarak belirlenmiştir. Toplamda 204 resimli çocuk kitabı araştırma için değerlendirilmiştir (EK 3). Bu değerlendirme için; araştırmacılar tarafından literatüre sadık kalarak “Resimli Çocuk Kitaplarında Psikolojik Sağlamlık İnceleme Kontrol Listesi” hazırlanmıştır (EK 4). Bu kontrol listesi, psikolojik sağlamlığın temel boyutlarını kapsamakta olup Grotberg (3) tarafından hazırlanan “Uluslararası Psikolojik Sağlamlık Projesi” için kullanılan kontrol listesini temel almaktadır (EK 5). Bu kontrol listesinin kitap incelemeye uygun hale getirilmesi amacıyla; araştırmacılar tarafından madde azaltımı ve artırımı gerçekleştirilmiştir. Gerekli şekillerde uzman görüşünden de yararlanılmıştır. Kitaplar kontrol listesindeki temel boyutlar yardımı ile nitel araştırma yönteminin bir alt yöntemi olan içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiş; kitaplardaki özellikler frekanslar ve alıntılardaki alt boyutların tartışılması ile belirtilmiştir.

Risk altındaki bölgelerde bulunan ve sosyoekonomik anlamda yoksunluk yaşayan çocukların kaynaklarının birçok açıdan sınırlı olduğu bilinen bir gerçektir. Sınırlı olan kaynaklardan birinin de kütüphaneler ve kitapların niteliği olduğu düşünülürse, bu durumun çocukta farklı yoksunluklara da sebebiyet vermesi beklendik bir durumdur. Çocukların dinledikleri öykülerdeki karakterler ile kendi yaşantılarını özdeşleştirdikleri göz önünde bulundurulduğunda, dinledikleri kitaplarda verilen mesajların neler olduğunun incelenmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. Risk altında olmaları gerekçesi ile psikolojik sağlamlık kavramının ortaya çıkması ise, dinledikleri kitaplara hangi açıdan bakılması gerektiğine dair bir yol çizmiştir.

Literatür taraması kapsamında yapılan incelemeler sonrasında okul öncesi kurumlarında bulunan kitaplarda psikolojik sağlamlık faktörlerinin incelenmesine dair hiçbir araştırma bulunamamıştır. Sınırlı sayıda kaynaktaki ise, psikolojik sağlamlığın çocuk edebiyatı eserleri üzerinden verilebileceğine yönelik vurgu yapıldığı görülmüştür. Bu bağlamda, bu araştırma; psikolojik sağlamlık olgusunun tamamen farklı bir bakış açısı ile ele alınarak çocuk kitapları alanında değerlendirilmesini içermesi açısından özgün bir çalışma olarak düşünülmektedir.

Özetle, bu çalışmanın cevap aradığı sorular;

- Risk altındaki bölgelerde yer alan okulöncesi kurumlarının kütüphanelerindeki resimli kitaplar psikolojik sağlamlığı hangi boyutlarda desteklemektedir?
- Risk altındaki bölgelerde yer alan okulöncesi kurumlarının kütüphanelerindeki resimli kitaplar psikolojik sağlamlığı hangi boyutlarda riske atmaktadır?
- Psikolojik sağlamlığı desteklemesi açısından önemli olması sebebiyle, resimli kitaplarda mutluluk ve kaynakları nasıl ele alınmıştır?
- Psikolojik sağlamlığı desteklemesi açısından önemli olması sebebiyle, resimli kitaplarda insanlar arası bağı kuvvetlendirmek adına hangi özelliklerin kazandırılması amaçlanmıştır?

1.2. Varsayımlar

Araştırma için varsayımlar, aşağıdaki gibidir:

- Çocuklar dinledikleri kitaplardaki karakterler ile kendileri arasında; kurgu ile ise yaşamları arasında özdeşim kurarlar.
- Anaokullarında bulunan bütün kitaplar en az bir kez sınıflardaki çocuklara okunmuştur/okunacaktır.
- Yüceşahin ve Tuysuz (13) tarafından sunulan raporun verilerine binaen seçilmiş okul öncesi kurumları, düşük sosyoekonomik koşulları yansıtır.

1.3. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Ankara'nın düşük sosyoekonomik düzeydeki her bir semtini içermeyişi ve dolayısıyla bu semtlerde bulunan okul öncesi kütüphanelerine erişilemeyişi sınırlılığını taşımaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde araştırmaya temel kuran kuramsal bilgilerden, tanımlardan ve genel kaynaklardan söz edilecektir. Sırasıyla; risk ve stresin ne olduğuna, psikolojik sağlamlık tanımlarına, koruyucu faktörler ve özelliklere, psikolojik sağlamlığa ekolojik yaklaşıma, çalışılan yaş grubunun psikososyal özellikleri ile kitapların psikolojik sağlamlıkla olan ilişkisine ve ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Risk ve Stres

Bireyin dengesini bozmaya yönelik algılanan tehditler stres olarak tanımlanmaktadır (14). Bireyin hem fiziksel hem de psikolojik olarak strese tepki verdiği (15); bunun yanında bebeklik ve erken çocukluk dönemi gibi kritik dönemlerde maruz kalınan stresin, duygusal ve bilişsel davranışların temellendirildiği beyin devrelerini etkileyerek, yetişkinlik dönemini de kapsayan etkileri olduğu bilinmektedir (16). Çocukluk çağında zorlu yaşam koşullarına maruziyet yetişkinlik döneminde depresyona yakalanma ihtimalini artırır bulunmuşken, psikolojik sağlamlığa sahip bireylerde bu ihtimalin düştüğü Poole, Dobson ve Pusch (17) tarafından ortaya konmuştur.

Risk faktörlerinin genel anlamda ne olduğu sorusuna gelindiğinde, çocuğun çevre ile etkileşime girmesi sonucunda stresle birlikte sınırlama ya da zorluk getiren süreçlerden; bütüncüllüğü, dengeyi ya da öğrenme olanaklarını tehdit eden durumlardan; ya da anksiyeteyi arttıran etmenlerden bahsedilmektedir (18).

Gizir (6) literatüre bağlı kalarak risk faktörlerini 3 grupta incelemiştir. İlk grup, bireysel risk faktörlerini ele alarak; prematüre doğum, zorlu yaşam olayları ve kronik hastalıkları kapsamaktadır. İkinci grup, ailevi risk faktörleri olarak; ebeveynlerdeki hastalık ile psikopatolojik özellikleri, boşanma, ebeveyn kaybı ya da tek ebeveynle yaşama durumu ile ergen yaşta ebeveyn olmayı kapsamaktadır. Son grup ise çevresel risk faktörlerinden oluşarak; ekonomik zorluklar ve yoksulluğu, çocuk ihmal ve istismarını, doğal afet ya da insan eliyle gelen afetleri, sosyal şiddet ve ailevi felaketleri ve evsizliği kapsamaktadır. Hornor (14) literatür kapsamında bu faktörlere, kanun hükmü ile ev halkına katılımı gerçekleşen kişilerin varlığını da eklemiştir. Zorluklar

Masten ve Coatsworth (19) tarafından; ırkçılık, ebeveynlerin madde kullanımı gibi durumları içine alan zorlayıcı yaşam koşulları ile aile ya da toplum kaynaklı şiddet, ebeveynin ölümü gibi durumları içeren travmalar olarak iki kategoride incelenmiştir. Evlerin yapılarındaki çevresel zehirler; yüksek suç, uyuşturucu kullanımı ve şiddet oranları; olumsuz çocuk bakımı ve eğitim koşulları gibi çoklu risk faktörlerini içinde barındırması ihtimali sebebiyle yoksulluğun en büyük risk faktörü olduğu düşüncesi, Felner ve de Vries tarafından Schorr (20)'dan aktarılmıştır (21).

Stresin ve genel anlamda erken dönemde baş gösteren kronik olumsuz yaşam durumlarının nöral çerçevede yarattığı etkilerin yaşam boyu sürdüğüne ve bireylerin yetişkinlik hayatlarında da bunların yansımalarının görüldüğüne yönelik bilgiler mevcuttur (22,23).

2.2. Psikolojik Sağlamlık

1970'lerde bir grup psikoloğun ön ayak olduğu psikolojik sağlamlık olgusu, çevresel ve genetik etmenlere bağlı bir şekilde psikopatolojinin ve dayanıklılığın sorgulanmaya başlaması ile ortaya konmaya başlamıştır (24). Riskle ve zorlu yaşam koşulları ile karşılaşan çocukları ve deneyimlerini konu eden araştırmalarda odaklanılan sorulardan biri, bazı çocukların zorlu koşullar tarafından hırpalanmasına rağmen, bazı çocukların “nasıl” güçlü kaldığı olmuştur (25). “Güçlü” kalanların nasıl güçlü kalıyor olduğu sorusuna bulunacak cevabın, zorlu yaşam koşullarına maruz kalan çocukları anlamaya ve onlara yardım etme yolunda önem arz ettiği fikri göz önünde bulundurularak, psikolojik sağlamlık kavramının ortaya konması sürecinde ilk adımlar atılmıştır. Özellikle yükselişe geçen pozitif psikoloji bilimi için son 30 senedir psikolojik sağlamlık odaklanılan önemli konulardan biridir (26). Esas orijininin, şizofreni tanısı taşıyan ebeveynlerin varlığının çocukların gelişimi üzerindeki etkilerinin incelenmesine dayalı olduğu belirtilmektedir (5). Psikolojik sağlamlık olgusunun araştırılmasının ardındaki amaç, çevreye ve genetik etmenlere bağlı olarak kişilerin psikolojisini anlayarak daha verimli müdahale programları ve poliçeler hazırlama olarak belirtilmiştir (19,27).

Bireylerin yüksek risk karşısında olumsuz sonuçlardan etkilenmeye yönelik yatkınlıkları “incinebilirlik” olarak ele alınırken, olumsuz sonuçlara karşı

direnebilmeleri ve gelişim gereklerini yerine getirebilmeleri “psikolojik sağlamlık” çerçevesinde incelenmektedir (25). Genel anlamıyla ele alındığında ise, psikolojik sağlamlık hayatın getirdiği zorluklarla ya da travma ile baş edebilme becerileri olarak tanımlanmıştır (2). Psikolojik sağlamlık Rutter (28) tarafından ise; çevresel risk deneyimlerine karşı azalan incinebilirlik, stres ya da zorlukla başa çıkabilme, ya da risk deneyimlerine rağmen olumlu sonuçlar elde edebilme olarak tanımlanmıştır.

Psikolojik sağlamlık, Masten (24) tarafından ise uyum sağlamaya ya da gelişime yönelik tehditlere rağmen olumlu sonuçlara ulaşabilmeye ilgili bir olgu olarak tanımlanmıştır. Buna bağlı olarak, bireyin psikolojik anlamda sağlam olarak tanımlanabilmesi için, bireyin hayatında geçmişten gelen ya da mevcutta deneyimlediği bir riskin varlığından söz edilmesi gerekmektedir. Diğer bir kriter ise, bu risk sonrasında elde edilen çıktının, başka bir deyişle sonucun olumlu olması gerektiğidir. Bu iki kriterin ise, geleneksel bir anlayış olan “kötü koşullarda yaşayan kötü sonuçlar elde edecektir” kabulünü geride bıraktırmaya başladığı görülmektedir (29). Özetle, psikolojik sağlamlık olgusundan bahsedebilmek için gereken iki koşulun; riskin var olması ve riske rağmen olumlu sonucun elde edilebilmesi şeklinde olduğu söylenebilmektedir (5,30,31).

Sapientza ve Masten (32) tarafından psikolojik sağlamlık; gelişimi, yaşayabilirliği ve istikrarı tehdit eden zorluklara karşı durabilme ve onların birey üzerindeki etkilerini iyileştirme kapasitesi olarak tanımlanmıştır ve dinamik bir sistem olduğu savunulmaktadır. Walsh (33) ise, psikolojik sağlamlığın zorluklara karşı ortaya çıkmaktan ziyade, zorluklar sayesinde oraya çıktığını savunmaktadır.

Psikolojik sağlamlık Connor ve Davidson (34) tarafından, bireylerin olumsuz hayat koşulları ile başa çıkmasını sağlayan kişisel bir özellik olarak ele alınmıştır. Psikolojik sağlamlığın sabit bir özellik olmayıp, çocuğu belirli riskli durumlara karşı koruyan bir koruyucu mekanizma olduğu (35) ve bunun yanında buna dair özelliklerin var olan çevresel faktörler ile oluşturulup artırılabilceği de savunulmaktadır (36,37). Buna bağlı olarak, psikolojik sağlamlığın yalnızca bir kişilik özelliği olarak addedilemeyeceği savunulabilir (38). Thorton ve Sanchez (39) psikolojik sağlamlığı, olumsuz koşullara bireyin cevap vermesi ya da adapte olması konusunda kolaylık sağlayan dinamik bir süreç olarak ele almıştır. Rutter (12) için de psikolojik sağlamlık dinamik bir süreçtir. Başka bir deyişle psikolojik sağlamlık hem kişinin içsel

özellikleri ile hem de kişinin çevresi ile ilişkisinde interaktif bir özellik sergilemekte olarak belirtilmiştir.

Psikolojik sağlamlığın incelenmesinde yanıltıcı olabilen bazı noktaların mevcut olduğu bilinmektedir (5). Öncelikle, strese karşı direnme durumu kesin bir durum olmayıp bireyler arasında görecelidir. Temeli ise hem çevresel faktörlerle hem de bünyesel durumlarla ilişkilidir. Diğer taraftan, bireylerin sağlam kalma durumu hem koşullara göre hem de zaman içerisinde farklılık gösterebilir. Ancak tüm bunlara rağmen, psikolojik sağlamlık olgusu üzerinden, belirli tehditler karşısında bireylerin uyum sağlayabilme durumları incelenmektedir.

Mevcut tanımlardaki farklılık ve bireysel durumlardaki göreceliliğe rağmen, psikolojik sağlamlık gelişimsel anlamda büyük ilgi uyandırmaktadır. Reynolds ve Ou (40) buna dört sebep sunmaktadır. Psikolojik sağlamlık gelişimin olumlu bir sonucudur ve işlevsiz davranışa farklı bir perspektiften bakabilmeyi sağlar. Diğer bir deyişle, işlevsiz ve patolojik davranışa odaklanmak etiketleyici olurken, işlevli davranışlar sağlayan sağlamlık üzerinden gitmek etiketleme durumunu oluşturmaz. İkincisi, psikolojik sağlamlık dinamik bir olgu olarak kökleri klinik araştırmalara iner. Temelde insan gelişimini yansıtmaması ile farklı disiplinlere ve halka hitap edebilir. Üçüncü olarak, psikolojik sağlamlık olgusu risk karşısında norm dışı ve beklenmedik bir gelişimle ilerliyor olduğu için, ihtiyaç halindeki insanlara dikkati çekebilirken, sağlamlığı ilerletmeye dair ders çıkarmayı da sağlayabilir. Son olarak, uyumu sağlayan koruyucu faktörlerin keşfini sağlamaktadır. Özellikle de risk altındaki insanlar için neyin rehber olarak kullanılması gerektiği konusunda aydınlatıcı olabilir.

2.3. Koruyucu Faktörler ve Özellikler

Werner ve Smith (41)'in düşük sosyoekonomik olanaklara sahip aile ve çocuklarla yapmış olduğu boylamsal çalışma, koruyucu faktörler hakkında önemli bilgiler barındırmaktadır. Bu çalışma kapsamında, düşük sosyoekonomik düzeye sahip olan ailelerdeki çocuklar doğumlarından ilk yetişkinliklerine takip edilmiş olup, farklı yaşam aşamalarında kendileri ve çevreleri ile iletişimde kalınmıştır. Katılımcı çocuklardan psikolojik anlamda sağlam olarak değerlendirilen çocukların, bebekliklerinde olumlu/ kolay mizaca sahip olduğu, hareket yeteneğini kolay

edindikleri, kendi kendilerine belirli işlerini başarabildiği belirtilmiştir. Diğer taraftan, herhangi bir zorluk durumunda bu çocukların yanlarında yakın bir arkadaşlarını ve aileleri ya da akrabalarını bulabildikleri belirtilmiştir (42).

Koruyucu faktörler üzerine ışık tutan bir diğer boylamsal araştırma ise Arnold Sameroff ve ark. (43) tarafından 1970 yılında başlatılarak gerçekleştirilmiştir. Düşük sosyoekonomik koşullar altında, semptomatolojik anlamda farklı şiddette psikopatolojik tanılar almış annelerin durumunun, 0-4 yaş arasındaki çocukların üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Hamileliklerinden itibaren anneler ve çocuklarıyla, çocukları 4 yaşına gelinceye kadar belirli aralıklarla değerlendirmeler gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda, sosyoekonomik dezavantajı yaşayan ve annelerindeki kronik hastalığın daha belirgin olduğu çocuklarda bilişsel ve duygusal anlamda daha fazla olumsuz etkinin gözlemlendiği belirtilmiştir. Buna bağlı olarak ebeveynin mental durumunun, çocuğun genel gelişimi ve dolayısıyla psikolojik sağlamlık üzerindeki gelişimine yönelik etkisi görülmüştür.

Atwool (38) tarafından belirtildiği üzere psikolojik sağlamlık ile üç etkenin ilişkilendirildiğini belirtmiştir: kişisel karakter özellikleri ile; aile desteği ve aile dışındaki bir yetişkinin ya da bir kurumun desteğidir. Ungar (44) ise kültürü de dördüncü bir faktör olarak belirtmiştir. Kişisel karakter özellikleri mizaç, yeterlik, öz yetkinlik ve öz güven olarak ele alınmıştır. Hornor (14) literatür bazında yaptığı derleme sonrasında, yüksek bilişsel beceri, psikolojik dayanıklılık, sosyal beceriler, umut edebilme, kendine ve başkalarına saygı, hayata yönelik kontrol hissi ve travmatik deneyimlere yönelik yaşananların bireyin hatası olmadığı yönünde açıklama getirebilmesi şeklinde eklemeler de yapmıştır.

Allan ve Ungar (45) tarafından ekolojik perspektife göre en az yedi koruyucu faktörün olduğu öne sürülmüştür. Bunlar, korunma, barınma, beslenme benzeri materyal kaynaklara ulaşım; önemli diğer kişilerle olan destekleyici ilişkiler; birey tarafından gurur duyulan ve kabul edilen bir kişilik algısı; güç ve kontrol deneyimleri; kültürel bağlılık; bireyin içinde bulunduğu toplumdan ve diğer insanlardan gördüğü sosyal adalete yönelik deneyimler; bir kişinin kişisel çıkarlarını bir sorumluluk duygusuyla dengelemeyi veya hayatının anlamı varmış gibi hissetmeyi veya daha iyi hissetmeyi içeren sosyal bütünlük algısı olarak belirtilmiştir.

Garmezy (46) tarafından üç çeşit koruyucu mekanizma ortaya konmuştur. İlki çocuğun huyu gibi kendi nitelikleridir. Diğerleri aile bağı ve sıcaklığı olurken, sonuncusu çocuk ve aile tarafından ulaşılabilen ve kullanılabilen dış desteklerdir. Resnick ve Taliaferro (5) ise, psikolojik sağlamlığın korunması için dört çeşit süreçten bahsetmiştir: İlki, riskin etkisinin ya da riskin azaltılması yönündedir. İkincisi, kötü olaylarla ya da deneyimlerle ortaya çıkan zincir reaksiyonların azaltılmasıdır. Üçüncüsü, başarı üzerinden bireyin özgüven ve öz-yetkinliğini artırma olarak ele alınırken, dördüncü süreç yaşamda gerekli kaynakları veya yeni yönleri sağlayan olumlu ilişkiler ve yeni fırsatları teşvik etme ile şekillenmektedir.

Atwool (38)'a göre psikolojik sağlamlığın destekleyicilerini ortaya çıkaran en önemli etkenlerden biri “güvenli bağlanma” ve “sevilebilme” durumudur. Çocuğa kendisini değerli ve sevilebilir hissettiren bir yetişkinin varlığı olmadan belirli kişisel özellikler ortaya çıkamaz. Yeterlilik ve problem çözme becerileri yüksek özgüven ile ilişkilendirilirken (47–49), buna bağlı özelliklerin temellendirildiği ilk yerin ev ortamı olduğu savunulmuştur. Diğer taraftan yüksek özgüven ve psikolojik sağlamlık arasında da olumlu yönde bir ilişkinin olduğu savunulur. Çocuğun otonomisinin ise, psikolojik sağlamlıkla ilgili diğer bir etmen olduğu ve yine bunun da güvenli bağlanma ile ilişkisinin olduğu (50) göz önünde tutulduğunda, güvenli bağlanmanın ve sevilebilirliğin psikolojik sağlamlığın en büyük temellerinden olduğunun savunulduğu görülmektedir.

Psikolojik sağlamlıkla ilişkilendirilen bir diğer boyut, bağlanma şekilleri üzerine olmuştur. Buna yönelik, Barholomew ve Horowitz (51) tarafından ortaya konan dört bağlanma şekline sadık kalınarak yapılmış araştırmanın sonuçlarına göre, güvenli bağlanan ve kayıtsız bağlanan bireylerin psikolojik sağlamlıkları yüksek bulunup duygusal regülasyonları yüksek görülürken; psikolojik sağlamlık anlamında en olumsuz sonuçların saplantılı bağlanma yaşayan bireylerde görüldüğü belirtilmiştir (52). Buna bağlı kalınarak, bireylerin psikolojik sağlamlıklarında, etrafındaki insanlarla olan olumlu bağlanma paterninin etkili olduğu savunulmuştur.

Woods-Jaeger ve ark. (23) tarafından çoğunlukla düşük gelirli ebeveynlerle yapılan araştırmaya göre travmalar ve zorlu yaşam koşullarının etkileri çoklu jenerasyon aktarımına uğramaktadır. Bunun karşısında ise psikolojik sağlamlığı

koruyucu en önemli faktörler; açık iletişim, sevginin ifade edilmesi ve yakın aile ilişkileri olarak bulunmuştur.

Friborg ve ark. (53) tarafından psikolojik sağlık faktörlerinin beş ana başlığa indirilmiş olduğu belirtilmiştir. Bu başlıklar, bireysel yeterlilik, sosyal yeterlilik, kişisel yapı, ailenin bütünlüğü ve sosyal destektir. Bu başlıklara Büyük Beşli adını vermiş olup, bu faktörlere sahip olan bireylerin iyi olma halinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Bu özellikler daha geniş kapsamlı açıklandığında, nevrotik olmama, diğer insanlara karşı olumlu uyum sergileme ve rekabetçi olmama, sıcakkanlı ve empatik olma ile sorumluluk duygusuyla hareket etme özelliklerine ulaşılmıştır. Werner'dan aktardıkları kadarıyla, rekabetçilik ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin tam olarak açıklanamamasının yanında, rekabetçi yapının insanları uzaklaştırması ihtimali üzerinde durmuşlardır (54). Sorumluluk duygusu ile hareket etmenin kapsadığı durumlardan bazıları dürtüsel hareket etmenin tercih edilmeyerek planlı davranışın uygulanması olarak sunulmuştur. Ailenin bütünlüğü ve sosyal kaynaklar ise bireyin dışındaki koruyucu faktörlerdir.

Psikolojik sağlamlığa sahip çocukların başarmaya odaklı (53,55), yüksek özgüvenli (56), otonomi sahibi ve yaşlıları tarafından desteklenen ve yönlendirilen çocuklar olduğu savunulmaktadır (37). Psikolojik sağlamlığa sahip insanların, çevrelerinde olması için yine dayanıklı bireyleri olumlu model ve destek olarak seçebildikleri belirtilmiştir (18).

Kontrol hissi için çaba gösterme durumu, olaylar karşısında ya da onlara yönelik takınılan tavır üzerinde bir dereceye kadar kontrolün olduğuna dair olan sübjektif inanç olarak tanımlanmaktadır (57). Araştırma kapsamında kontrol edebilite inancı olarak ele alınan bu özelliğin kişinin kendisinde zaten var olabileceği ya da formal ya da informal öğrenme yolları ile çocukta yetişkinler tarafından desteklenebileceği düşünülmektedir (57). Kontrol edebilite inancı ya da diğer bir deyişle kontrol odağı için içsel kontrol ve dışsal kontrol inancı durumları mevcuttur. Dışsal kontrol inancı bireyin yapabilesinin dışında kalan ve kontrol edemediği; kaderi, şansı ve daha güçlü diğerlerini kapsayan, ya da evrenin tam anlamıyla nasıl işliyor olduğunun anlaşılamayacağı üzerine kurulu bir inanıştır (58). Diğer taraftan içsel kontrol ise, bireyin eylemlerini kontrol ve adapte edebileceği üzerine kurulu bir inanış olarak geçmektedir.

Bireylerin zeka düzeylerinin de psikolojik sağlamlığın üzerinde etkisinin olduğunu belirten araştırmalar mevcuttur (53). Daha zeki insanların daha iyi problem çözme becerisine sahip olması ve gerçek hayattaki stres türleriyle daha kolay başa çıkabiliyor olduğu savunusuyla, yüksek zeka yüksek psikolojik sağlamlıkla ilişkilendirilmiştir.

Problem çözme yaklaşımının gerektiğinde yardım isteme ve yardım kaynaklarını kullanabilme davranışları ile de ilişkisinin olduğu belirtilmiştir (59). Problemleri çözme becerisine sahip insanların, çevrelerinde probleme çözüm olarak kullanabilecekleri kaynakları iyi belirleyerek bunu başardıkları; bunu yaparken de probleme yaklaşp, kaynaklarına yönelik farkındalık, kaynaklardan yararlanma ve yardımcı kaynaklara yönelik memnuniyet duyma aşamalarından geçtikleri belirtilmiştir. Bu noktada aslında problem çözmenin birçok başa çıkma stratejisi ile ilişkili olduğu sonucu çıkarılmıştır.

Mizahı psikolojik sağlamlığı destekleyen bir düşünme biçimi olarak kabul eden araştırmacılar mevcuttur. Mizahın üretiminin daha yetkin çocuklarda daha fazla görüldüğü Masten (60) tarafından belirtilmiştir (61). Diğer taraftan, Magnano, Craparo ve Paolillo (62) tarafından aktarıldığına göre; Werner ve Smith (41) psikolojik sağlamlığı yüksek insanların olumlu duygularını mizah ile daha da pekiştirdiğini belirtmektedir. Lefcourt (63)'un belirttiğine göre, mizah stresli olaylarla başa çıkabilmek için iyi bir araçtır.

İyimserlik ise psikolojik sağlamlığın bir başka boyutu olarak kabul edilmektedir. Bir düşünüş tarzı olarak iyimserlik psikolojik sağlamlığı destekleyici bir faktör olarak görülürken; sürekli bir iyimserliğin, maskelenmiş sakıngan başa çıkma yöntemi olması ihtimali sebebiyle olumsuz olduğu belirtilmiştir (57). Bu noktada, yolunda gitmeyen durumları yadsımaksızın yolunda gidenlere odaklanma durumu ya da başka bir deyişle sağlıklı iyimserlik-sağlıklı kötümserlik dengesi söz konusu hale gelmektedir. Carver ve Scheier (64)'in belirttiğine göre ise, iyimserlik genel anlamda “problem odaklı” bir yaklaşım çeşididir. İyimser insanların, problem henüz kontrol edilebilir olduğunda problemi nasıl çözebileceklerine odaklandıklarını; problem artık kontrol altında olmadığında ise, problemi kabullendiklerini ve mizahı kullandıklarını öne sürmüşlerdir. Lefcourt (63)'un da belirttiği üzere, mizah bizzat yüzleşmecî ve etkin başa çıkma teknikleri ile ilişkiliyken; kaçınma ve red ile negatif ilişkidir.

Özetle, Carver ve Scheier (64)'in de öne sürdüğü üzere, problemi reddetme ve problemenden uzak durma davranışları iyimser insanlar için geçerli değildir.

Umut, amaç yönelimli kararlılık ve bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik planlar yapma olarak Snyder ve ark. (65) tarafından tanımlanmıştır. Umudun psikolojik sağlamlıktaki yerini belirtmek üzere önceliğin; bir bireyin amaçlarına ulaşabilmesi için, amaçları adına rotalar üretebileceğine dair kendini yetkin görmesi gerektiği fikrinin olacağı belirtilmiştir (66). Buna bağlı olarak umudun, bireyin ulaşmak istediği amaç, bu amaca ulaşmaya yönelik olası yolların planlanması ve bu amaca ulaşmaya yönelik motivasyon ve enerjiye sahip olma gibi bileşenleri mevcuttur (67). Bu söylemlere dayanarak, Satıcı (68) ile Satıcı ve Deniz (69) tarafından planlanan araştırmaların da sonuçlarına göre, umut ve psikolojik sağlamlığın, iyi olma hali ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Benzer bir şekilde, Grotberg'in (3) kontrol listesine bakıldığında da, umudun bileşenlerinin psikolojik sağlamlığın birçok boyutuna karşılık gelmesinin bir tesadüf olmadığı savunulabilir.

Psikolojik sağlamlığı desteklemek adına belirli stratejiler mevcuttur. Bunlar öz düzenleme teknikleri, kontrol-göreve sadakat-mücadele gibi dayanıklılık özellikleri, gelişim odaklı zihin, olumlu açıklayış tarzı ve içsel kontrol odağı olarak ele alınmıştır (57). Armstrong, Galligan ve Critchley (70) tarafından yapılan araştırmaya göre, olumsuz durumlar karşısında, duygusal zekânın alt boyutları olan duygusal farkındalık, duyguları ifade etme, duygusal anlamda kendini kontrol etme ve duyguları kontrol edebilme becerilerinin psikolojik sağlamlıkla yakından ilişkili olduğu bulunmuştur.

Uluslararası Psikolojik Sağlamlık Projesi kapsamında, psikolojik sağlamlığın kazandırılması adına ailenin okulun ve daha geniş çevrelerin payı göz ardı edilmeksizin odaklanılan şey çocuğun kendisinin olduğu belirtilmiştir. Çocuk ise, içinde bulunduğu bağlamlardan bağımsız olarak düşünülmemiştir (3). Psikolojik sağlamlığın temeli için ise “sahiplik” (I HAVE), “durum” (I AM) ve “yapabilite” (I CAN) olarak üç kaynak belirtmiştir. Bu kaynaklar ayrıntılı olarak Tablo 2.1.'de yansıtılmıştır. Grotberg (3)'e göre çocuk bu kaynakların hepsine sahip olmayabilir ancak bu kaynaklardan yalnızca birine sahip olmak da yeterli olmayacaktır.

Tablo 2.1. Psikolojik sağlamlığın kaynakları (Grotberg, 1995'ten uyarlanmıştır)

SAHİPLİK (I HAVE): Psikolojik sağlamlığı destekleyen dış kaynaklar	Güven Veren İlişkiler: Etrafımda güvendiğim insanlara sahibim ve onlar beni ne olursa olsun severler. Evdeki Kurallar: Benim için sınırlar çizen insanlara sahibim ki böylelikle tehlike ya da problem olmadan ne zaman duracağımı bilirim. Rol Modeller: Bana bir şeyleri nasıl doğru yapacağımı, kendi uygulamalarıyla gösteren insanlara sahibim. Otonomi için Teşvik: Bir şeyleri kendi kendime yapmayı öğrenmemi isteyen insanlara sahibim. Sağlık, Eğitim, Refah ve Güvenlik Hizmetlerine Erişim: Hasta olduğumda, tehlike altındayken ya da öğrenmeye ihtiyacım olduğunda bana yardım eden insanlara sahibim.
DURUM (I AM): Çocuğun içsel ve kişisel güçleri	Sevilebilme ve İnsanlara Hitap Edebilme: İnsanların hoşlanabileceği ve sevebileceği bir insanım. Sevecen, Empatik ve Özgecil Olma: Başkaları için bir şeyler yapmaktan ve ilgimi göstermekten dolayı memnunum. Benlikten Duyulan Gurur: Kendime ve diğerlerine karşı saygılıyım. Otonomi ve Sorumluluk Sahibi Olma: Yaptığım şeylerin sorumluluğunu almaya gönüllüyüm. Umut, İnanç ve Güvenle Dolu Olma: Eminim ki her şey yoluna girecek.
YAPABİLİTE (I CAN): Sosyal ve insanlar arası beceriler	İletişim Kurabilme: Başkalarıyla beni korkutan ya da rahatsız eden şeyler hakkında konuşabilirim. Problem Çözabilme: Yüzleştiğim problemleri çözmek için yollar arayabilirim. Duygu ve Dürtü Kontrolü: Doğru veya tehlikeli olmayan bir şey yapmak istediğimde kendimi kontrol edebilirim. Kişisel Mizacını ve Başkalarınınkini Anlama: Birisiyle konuşmak ya da eyleme geçmek için doğru zamanı anlayabilirim. Güven Vaat eden İlişkiler Arayabilme: İhtiyacım olduğunda bana yardım edecek birini bulabilirim.

Brown (57) psikolojik sağlamlığı bir değer olarak ele almıştır ve aslında birçok şekilde eğitimciler ve diğer yetişkinler tarafından kendisine yönelik imalarda bulunulduğundan bahsetmiştir. Sözgelimi, eğer bir eğitimci, göreve odaklanıp onun üzerinde çaba harcayarak başarıya ulaşmayı hedeflemeyi destekliyorsa, genel anlamda gelişim odaklı zihni destekliyordur; bu anlamda psikolojik sağlamlığın da öğretilebilir olduğu savunulmuştur (57). Gelişim odaklı zihnin ise, psikolojik sağlamlığın en önemli destekleyicilerinden biri olduğu savunulmaktadır.

2.4. Risk, Psikolojik Sağlamlık ve Koruyucu Faktörler: Ekosistemsel Yaklaşım

Psikolojik sağlamlığa dair en önemli teorilerden ekosistemsel yaklaşımı anlamak için ön koşulun Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler teoreminin anlaşılması olduğu düşünülmektedir. Bronfenbrenner'a (71) göre birey ve çevresi arasında çift yönlü bir etkileşim vardır. Çevre tarafından etkilendiği gibi çevreyi de etkileyebilir. Diğer taraftan, birey katmanlı bir çevre ile sarılıdır. Bu katmanlar *mikrosistem*, *mezosistem*, *ekzosistem* ve *makrosistem* olarak isimlendirilmiştir (72).

Mikrosistem: Bireyin birincil dereceden ilişki içinde bulunduğu çevredir. Sözelimi aile, arkadaş ve okul ortamı gibi çocuğun birincil dereceden etkileşim içinde bulunduğu ortamlardır (72). Etkinlik paternleri, sosyal roller ve yüz yüze gerçekleşen sosyal etkileşimi içine almaktadır (11,73).

Mezosistem: Mikrosistemlerin oluşturduğu sistem olarak adlandırılmıştır ve bireylerin birbiri ile etkileşime giren mikrosistemleridir. Özetle iki ya da daha fazla mikrosistemin etkileşimidir (73).

Ekzosistem: Formal ya da informal bazı mezosistemlerden oluşmaktadır. Kasten oluşturulmuş ya da oluşumunu devam ettiren, belirli kuruluşları, medyayı, mahalleleri yerel yönetim organlarını içine alan katmandır (72). Gelişmekte olan insanı doğrudan kapsamayabilir ancak içerdiği etkenler neticesinde gelişmekte olan insanı etkiler (73)

Makrosistem: Mikro, meso ve ekzosistemlere şeklini veren, kültürel, ekonomik, sosyal, eğitimsel, yasal tüm yapılar olarak ele alınmıştır (72).

Bahsi geçen sistemlerin psikolojik sağlamlığa yansması hem koruyucu faktörler hem de riske edici elementler üzerinden olmaktadır. Çocuğun psikolojik sağlamlığını riske eden/destekleyen durum, birincil anlamda etkileşime girdiği ailesi, diğer bir deyişle mikrosistemi tarafından ortaya konabilirken; içinde yaşadığı toplumun yasal işlemleri, kültürü yani makrosistemi tarafından da ortaya konuyor olabilmektedir (74). Buna bağlı olarak, sistemlerin kendi aralarındaki ve bireyin sistemlerle arasındaki çift yönlü etkileşimi göz önüne alındığında, psikolojik sağlamlığı oluşturan ortam ve tepkiler daha iyi görülebilmektedir. Bireyin bireysel özelliklerini etkilediği düşünülen ve bağlanma stilini belirleyen birincil ortamı olan

ailesi, diğer bir deyişle ilk mikrosisteminin tüm bu etkileşimi başlattığı düşünülmektedir (75). Kısacası psikolojik sağlamlık ekosistemsel yaklaşıma göre, bireyin kendisinden başlayarak (mikro düzey) bireyin karşılıklı etkileşime girdiği tüm çevreleri içine alarak gelişen bir mekanizmadır (10).

Bronfenbrenner ve Ceci (11)'nin ekolojik yaklaşımına göre çocuk çevresi ile, yani bahsi geçen tüm etmenlerle karşılıklı etkileşim halindedir. Buna bağlı olarak çevresel etmenlerin kontrol edilmesi halinde, risk etmenlerinin kontrol edilebileceği, dahası bu etmenlerle başa çıkma stratejilerinin de geliştirilebileceği savunulmaktadır. Bu durumda çocuk çevresi ile etkileşim içindedir ve iyilik halini oluşturmak için aktif bir rol de oynar (73).

Riskin hangi katmana bağlı olarak ortaya çıktığının, çocuğun psikolojik sağlamlık açısından etkilenme miktarını artıracak savunulmaktadır (76). Bu durum riskin proksimal (yakın) ya da distal oluşu ile açıklanmaktadır (77). Distal risk için, çocuğun doğrudan etkilenmeyip dolaylı olarak etkilendiği; ancak proksimal destekleyici faktörlerle olumsuz etkinin azaltılabileceği düşünülmektedir. Sözgelimi, sosyal sınıf farklılığı çocuk tarafından doğrudan hissedilmese bile, ailenin destekleyici duruşu ile olumsuz etkilerinin üstesinden gelinebilir. Diğer taraftan, besin eksikliği, istismar benzeri proksimal riskleri çocuk doğrudan deneyimler ve bu durum çocuğu doğrudan etkiler.

Psikolojik sağlamlık adına “yayılmışlık” ve “çift kutupluluk” ilkelerinin mevcut olduğu savunulmaktadır (24). Riskler ve koruyucu etmenlerin yayılmış olduğu görüşüne göre, eğer bir birey bir alanda bir riskle ya da koruyucu etmenle karşılaşılıyorsa, bu etmenlerin diğer alanlara da yayılmasının muhtemel olduğu savunulur (78). Buna göre eğer bir birey düşük sosyoekonomik bir aileye sahip ise, daha az kaynak ve destek sunan bir okula gitmesi ya da tam anlamıyla destekleyici bir ortama sahip olmaması ihtimali yüksektir. Aynı durum tam tersi için de geçerli kabul edilmektedir. Bunun yanında, zincir reaksiyonların varlığından bahsedilmektedir. Eğer bir çocuk, bebekliğinde bir sorunla ya da koruyucu bir etmenle karşı karşıya ise, bunun ilerleyen gelişim dönemlerinde de devam edeceği varsayılmaktadır (29).

Ungar, Ghazinour ve Richter (10)'in savunduğu üzere, kişinin bireysel özelliklerinden ziyade içinde bulunduğu çevre, psikolojik sağlamlık açısından daha önemlidir ve bunu ekolojik perspektife dayandırmışlardır. Masten (24) ise, psikolojik

sağlamlığın kaynağının nadir ve özel özelliklerden ziyade çocukların zihinleri, aileleri ve yürüttükleri ilişkileri ile içinde bulundukları toplum olduğunu öne sürmektedir. Ekolojik perspektifin bir tür özeti niteliğinde olduğu söylenebilmektedir.

2.5. Psikolojik Sağlamlık: Genetik ve Çevre Etkileşimi

Psikolojik sağlamlığın nasıl ortaya çıkıyor olduğu, çevre ve genetik tartışmalarını doğurmuştur. Ekolojik perspektif üzerinden bireylerin kişisel özelliklerinin yanında dolaylı ya da doğrudan şekilde etkileşime girdikleri çevrenin etkisi tartışılmaktadır. Psikolojik sağlamlığın çevresel etkilenebilirliğinin yanında nöral ve genetik anlamda da etkenlerinin olduğu belirli araştırmalarca desteklenmektedir (14).

Genetiğin %82'e kadar çocukların antisosyal davranışlarını belirlediği belirtilmiştir (79). Buna bağlı olarak; çocukların davranışsal ve bilişsel gelişiminde olduğu kadar düşük sosyoekonomide de genetik faktörler varsa, çocukların davranışsal ve bilişsel esnekliğinde sosyoekonomik statünün dezavantajına genetik etkilerin var olmasını beklemenin mantıklı olacağı çıkarımı yapılmıştır (80). Diğer taraftan, genetik faktörlerin, ev ortamı ve genç çocukların bilişsel gelişimi arasındaki ilişkide aracılık ettiği bilgisi mevcuttur (81). Son olarak, belirli genlerin kötü muameleye uğramış çocukların antisosyal davranışlar sergilemesini önlediği (82); ve belirli genlerin ise depresif semptomları ön plana çıkardığı (15) bulgusu alan yazında yer almaktadır. Özetle, genetik faktörlere bağlı olarak, çevrenin şekillenmesi ve psikolojik sağlamlıkla ilintisi üzerine yapılan araştırmalara göre; genler çocukların düşük sosyoekonomik şartlara uyum sağlamasını etkilemektedir ve düşük sosyoekonomik koşullara karşı psikolojik sağlamlığın kısmen de olsa genlerle aktarılabilirliği mevcuttur (80).

Bazı araştırmalarca, seretonin taşıyıcı genlerdeki çok biçimliliğe bağlı olarak gen ve çevre ilişkisinin modere edilebileceği savunulmaktadır. Bu genlerin aktifliğine bağlı olarak direncin yanında incinebilirliğin varlığı araştırılmaktadır (83). Ancak diğer taraftan, Brody ve diğerleri (84) tarafından, mevzubahis gene sahip olan ve aynı zamanda riskli çevresel şartlarda yaşayan ailelere yapılan bir müdahale çalışmasının sonucunda, depresyona yönelik içselleştirici davranışların ve madde bağımlılığına yönelik dışsallaştırıcı davranışların genç yaş grubundaki katılımcılarda görülme

sıklığının azaldığı kaydedilmiştir. Rutter (12) ise erken dönemde yapılan teröpatik müdahalelerin genler ve çevre etkileşimini içererek olumlu sonuç sağlıyor olmasını nöral plastisiteye bağlı olarak açıklamaktadır. Bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda Brofenbrenner (85)'in, bireylerin çevre ile etkileşimlerinin; gelişimsel yeterlilik için olan genotiplerinin fenotipe aktarılması mekanizması olduğuna dair söylemine kanıt niteliği taşıdığı söylenebilmektedir. Özetlenecek olursa, gen ve çevre tartışmasında desteklenen durum, genlerin kendine dair fenotipleri gösterebilme ihtimallerinin, çevresel müdahalelerle modere edilebileceği şeklinde olabilir. Bu sav, psikolojik sağlamlığı anlamak kapsamında çok değerli bir bilgi olarak addedilmiştir.

2.6. Okul Öncesi Dönem Çocukları ve Psikolojik Sağlamlık

Erikson (86) bu dönemdeki çocukların eylemlerinin, amaçlarının ve hırslarının temelinde inisiyatifin yer aldığını belirtmektedir. Çevrede artık daha rahat bir şekilde hareket edebilme yetisine sahip olan çocuğun, kendisine birçok hedef koyduğunu; dil duygusunun, anlayamadığı sayısız şeyleri durmaksızın sorabildiği bir noktaya mükemmelleştiğini; hem dil hem de hareket kabiliyetinin, hayal gücünün, hayalini kurduğu ve düşündüğü şeylerle kendini korkutmaktan kaçınamayacağı kadar çok roller üstlenmesine sebep olduğunu öne sürmüştür. Girişkenliğin bu kadar ön plana çıkmasına bağlı kalarak “girişkenliğe karşı suçluluk” olarak bu dönemi isimlendirmiştir.

Okulöncesi döneme tekabül eden 4-7 yaş grubunun psiko-sosyal özellikleri Grotberg (3) tarafından ise şu şekilde sıralanmıştır:

- İnisiyatif almayı öğrenmektedirler.
- Oyun benzeri etkinliklerle sürekli meşguldürler.
- Mış gibi yapma oyunlarını çok tercih etmektedirler.
- Hayali ve gerçeği ayırt etmekte zorlanabilirler.
- Okullarındaki ve ailelerindeki insanlar ilgilerini çekmektedir; bu yüzden onlara yardım edebilmeyi isterken, onların etkinliklerini işgal ediyor gibi de görünebilirler.
- Sembollerini anlamaya başlamışlardır ve sürekli soru sorarlar.

- Eğer soruları cevaplanmazsa, yapabilecekleri bir iş için inisiyatif almalarına izin verilmezse ya da yardım istediklerinde reddedilirse suçlu, değersiz ya da yaramaz hissedebilirler.

Grotberg' (3) e göre 4-7 yaş arası çocuklar adım adım zorluklarla tanıştırılmalı ve zorluklara karşı hazırlanmalıdır. Bu, çocuklarla konuşarak, kitap okuyarak ya da bu zorluklar tanımlanarak yapılabilir. Psikolojik sağlamlığa dair faktörlerin çocuklarla tartışılmasının da psikolojik sağlamlığı desteklemeye yardımcı olacağını savunmaktadır.

2.7. Resimli Çocuk Kitapları ve Psikolojik Sağlamlık

Çocuk kitapları, çocukların bilgi kaynağı olmasının yanında, onların günlük hayatta karşılaştıkları sorunlara yönelik inançlarını, duygu ve düşüncelerinin farkına varmalarını ve bunları dile getirmelerini sağlayan dolaylı ve güvenli bir yol olarak görülmektedir (87). Ziftçi (88)'ya atfen, Işıtan (89) çocuk kitaplarının, kurgu ve karakterler üzerinden çocukların özdeşim kurması ile; çocukların dünyayı, insanları ve yaşamı algılaması için bir araç işlevi gördüğünü belirtmiştir.

Çocukların kitaplarda dinledikleri karakterlerin olaylara karşı duruşunun, çocuklar tarafından örnek alabileceği düşünülmektedir. Jordan (90)'ın, çocuklar tarafından kitapların ve televizyonun kullanımına yönelik yaptığı bir çalışmada, öğretmenlerin görüşlerine de yer verilmiştir. Bu araştırmada, öğrencilerle “Dora the Explorer” isimli bir çocuk kitabının paylaşımını yapan öğretmen, çocukların kitabı oldukça sessiz bir şekilde dinlediklerini ve Dora isimli karakterin söylediği ve kitaptan öğrendikleri her şeyi tüm gün boyunca tekrarladıklarını belirtmiştir. Bu durum özdeşleştirmenin bir örneği olarak görülebilmektedir. Çocukların öykü kitapları ile duygusal bağ kurması varsayımına dayanılarak, okuma güçlü çeken çocuklara yardım etme hususunda öykülerden yararlanılan çalışmaları da alan yazında mevcuttur (91).

Kitapların didaktik anlamda ve prososyal becerileri kazandırmak gibi amaçlarla kullanılıyor olduğu bilinen bir durumdur (89). Literatürde buna yönelik uygulama ve örnekler varken; önceden belirlenen amaçlara uygunluğun değerlendirilmesi adına kitapların içeriklerinin incelenmesine yönelik örnekler de mevcuttur. Karakter eğitimi kapsamındaki değerlerin incelenmesini ele alan bir

araştırma Dirican ve Dağlıoğlu (92) tarafından gerçekleştirilmiştir. Benzer başka bir araştırma kapsamında, karakter ve değerler eğitimi konusunda öğretmenlerin de öykü ve fıkraları az da olsa kullandıkları görülmüştür (93). Bundan hareketle, resimli çocuk kitaplarına da bunun yansıtılmasının mümkün olduğu düşünülmektedir.

Resimli çocuk kitapları üzerinden prososyal davranışların kazandırılmasına yönelik bir çalışma ise, Uzmen ve Mağden (94) tarafından yapılmıştır. Çalışma kapsamında çocukların yardımlaşma ve paylaşma davranışları üzerine ön test yapılmış olup, çocuklarla belirlenen temalar üzerindeki konu paylaşımı deney çalışmasına uygun bir şekilde deney ve kontrol grupları üzerinden yapılmıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre yardım etme davranışı kız çocuklarında artmışken, erkek çocuklarda paylaşma davranışları artmıştır.

Resimli çocuk kitaplarının içerikleri üzerinden bir diğer araştırma ise, Veziroğlu ve Gönen (95) tarafından yapılmış olup; çalışmada MEB tarafından belirtilen amaç ve kazanımların ne derece karşılanıyor olduğunun görülmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, en çok amaçları karşılanan alan sosyo-duygusal alan olurken; karşılama oranı %28 olarak oldukça düşüktür. Genel anlamda amaçların karşılanması ise, %18,5 olarak belirtilmiştir. Çalışmanın sonucuna hitaben, daha nitelikli çocuk kitaplarının ortaya çıkarılması gerektiğini önermişlerdir.

Freeman (96) tarafından kitap incelemesi kapsamında, karakter eğitimi ve zorbalığa dikkat çeken kitaplar araştırılmıştır. Çalışmanın kitap seçimi süreci için, tematik anlamda kitapların değerlendirilmiş olması, mevcut çalışmaya benzer bir yolun izlendiği sonucunu doğurmuştur. Freeman (96) tarafından değerlendirilen bu kitaplar üzerinden çocuklarla zorbalığın ne olduğu ve zorbalıkla nasıl başa çıkılabileceği tartışılmıştır. Çalışmanın sonucunda çocukların kitaplardaki zorbalık durumlarını tanımlayabildikleri ve gerçek hayatta benzeri bir zorbalıkla karşılaştıklarında ne yapabileceklerine dair olumlu stratejiler geliştirebildikleri belirtilmiştir.

Psikolojik sağlamlığın kitaplar üzerinden verilebilitesine yönelik en önemli desteklerden birinin de, bibliyoterapi yaklaşımı olduğu söylenebilmektedir. Yunanca kökenli olan bu sözcük, kitap anlamına gelen *biblus* ve iyileştirici psikolojik yardım anlamına gelen *therapy* sözcüklerinin birleştirilmesi ile ortaya çıkmıştır ve kitaplar aracılığıyla bireylerin problemlerini çözmesine yardımcı olma tekniği olarak

açıklanabilmektedir (97). Forgan (98)'ın Aiex (99)'den aktardığına göre, uygulanmasının ardındaki sebepler; kişinin deneyimlediği problemlerin başkaları tarafından da deneyimleniyor olduğu farkındalığını yaratma, probleme yönelik farklı çözümlerin varlığına yönelik farkındalık kazandırma, problemler hakkında konuşma özgürlüğü geliştirme, olumlu benlik algısı geliştirme, duygusal ve zihinsel stresten kurtulma, öz imaja yönelik dürüstlük geliştirme, kendinden ötesi için ilgiler geliştirebilme, insan davranışına ve motivasyonuna yönelik daha iyi bir anlayış geliştirme şeklinde sıralanmıştır. Benzer amaçları taşıya bile, bibliyoterapi kitaplarda psikolojik sağlamlığın verilmesi fikrinden farklı bir teknik taşıyarak, psikoterapide tamamlayıcı olarak kullanılmaktadır. Ancak, doğru kitapların bireylerin algıları üzerinde etki taşıyabileceğine yönelik kanıt sunuyor olduğu görüşü öne sürülebilir.

Karagöz (100) bibliyoterapide sorun odaklı kitaplardan bahsetmektedir. Bu kitaplar çocukların gerçek yaşam koşullarında karşılaşılabileceği sorunları ele almaktadır. Bu kitaplar üzerinden çocuğun karşısına çıkan problemi tanıması ve karakterlerle özdeşim kurması yoluyla mevcut sorunlara yönelik farkındalık kazanması amaçlanmaktadır. Dikkat çekilmesi gereken nokta, bu konuların çocuklara kitaplarla verilmesiyle, sorunlara yönelik doğrudan uygulama önerileri ya da çözümleri sunmanın amaçlanmadığı, ancak bu sorunlara ve bu sorunları yaşayanların olduğuna yönelik bilincin uyandırılmasının amaçlandığıdır (akt: 99). Sorun odaklı kitaplara benzer bir söylem “özel amaçla yazılmış kitaplar” şekliyle Işıtan (101) tarafından ele alınmıştır. Işıtan (101) tarafından resimli çocuk kitaplarında karşılaşılan özel amaçlar zor temalar/sorun davranışlar, karakter/ahlak eğitimi, sosyal/toplumsal beceriler ve uyum, özel gereksinimli olma ile dinsel temalarla karakter/ahlak eğitimi şeklinde sıralanmış olup, en fazla karşılaşılan temanın zor temalar olduğu belirtmiştir.

Pearson ve Kordich-Hall (87) çocuk edebiyatı üzerinden psikolojik sağlamlığa dair birçok becerinin verilebileceğini savunmuştur. Noble ve McGrath (102) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerden biri tarafından ifade edildiğine göre, psikolojik sağlamlığa yönelik kavramları çocuklara öğretmek hususunda çocuk edebiyatı ciddi anlamda yardımcı olmuştur. Signes ve ark. (103) çocuk edebiyatının ve özellikle psiko-duygusal olarak atfedilebilen öykülerin, değerler eğitimi için kullanılmasının kişisel ve içsel düşünmeyi destekleyeceğini ve bu sayede özgüvenle birlikte psikolojik sağlamlığın da desteklenebileceğini belirtmişlerdir.

Psikolojik sağlamlığın teorideki kökenleri, kendisini riske edici ve koruyucu faktörler büyük ölçüde öğrenilmiş olmasına rağmen, literatürde özellikle okul tabanlı erken müdahale programlarının sınırlılığı göze çarpmaktadır (104). Okul bağlamının  ocuk için en önemli mikrosistemlerden biri olduğu göz önünde bulundurulduğuunda, okul içerisinde karşılaştığı etmenler üzerinden psikolojik sağlamlığı desteklemek üzerine programlar kurulabileceği savunulmaktadır. Öğretmenler tarafından çocuklara okunan resimli  ocuk kitaplarının ise, çocukların günlük olarak karşılaştıkları bir meta olması açısından, mikrosistemlerinde önemli bir yeri vardır. Bu kitaplar aracılığıyla edindikleri fikirlerin ve mesajların, psikolojik sağlamlık açısından incelenmesinin, özellikle de risk altındaki grup için önem arz ettiği düşünülmektedir.

Literatürde  ocuk edebiyatı unsurlarının psikolojik sağlamlık hususunda incelenmesi örneklerine nadiren rastlanmıştır. Bunlardan biri Ka mierczak (105)’in çalışmasıdır. Bu  alışmada Jacob ve Wilhelm Grimm tarafından yazılan “The Girl Without Hands” (Elleri Olmayan Kız) isimli masalı psikolojik sağlamlık açısından incelenmiş ve psikolojik sağlamlığın iyimserlik, inisiyatif alma, dini inanç, kendine güven, yaşama amacı, bir açık tarafından sunulan koşulsuz sevgi ve determinizmin üstesinden gelebilme boyutları ile karşılaşıldığı belirtilmiştir. Diğer taraftan, ana karakterin babası tarafından sunulan sevginin ise koşullu sevgi kapsamında kategorize edildiği g r lm ştir. Araştırmacının genel çıkarımı ise bu ve benzeri masalların psikolojik sağlamlığı desteklediği yönünde olmuştur.

Kitapların psikolojik sağlamlık konusunda incelenmesi hususunda benzer bir  r n Cronin (106) tarafından ortaya çıkarılmıştır. Araştırmacı çalışmasında, psikolojik sağlamlığı desteklemek üzere  ocuk edebiyatından yararlanılabileceğini savunurken, bu amaca hizmet edebilecek bir takım resimli  ocuk kitaplarına da çalışmasında yer vermiştir.

2.8. Araştırmanın Dayandırıldığı “Psikolojik Sağlamlık” Temeli

Psikolojik sağlamlığın araştırmacılarca ele alınması belirli safhalardan geçtiği ve bu safhalar dahilinde psikolojik sağlamlık, riskler ve koruyucu faktörler için genel çizgilerin çizilmiş olduğu belirtilmektedir (107). Psikolojik sağlamlık araştırmalarının günümüze kadar dört safhadan geçtiği belirtilmiştir. İlk safhada, psikolojik sağlamlık

bireyin içsel bir etmeni olarak ele alınmış olup, odağın bireyin kendisinde olduğu belirtilmektedir. İkinci dalgada, gelişimsel psikopatolojinin de ortaya çıkması ile gelişimsel süreçler ile ele alınmaya başlamıştır. Bu şekilde bağlamsal ve gelişimsel değişkenler üzerine açıklamalar getirilmeye çalışılmıştır. Üçüncü dalga ise, ilk iki dalgadan çıkarılan sonuçlarla; müdahale ve önleme amaçlarını taşıyarak şekilde, psikolojik sağlamlık için müdahale kavramı altında incelenmiştir. Dördüncü dalgada ise çoklu seviyelerde dinamikleri içerir halde, genlere, nörobiyolojik uyum, beyin gelişimi, davranış ve bağlamlara aynı anda odaklanmıştır (108).

Literatürdeki psikolojik sağlamlığa dair tanımların, destekleyici ve ketleyici durumların incelemesi sonrasında, bu araştırma aşağıdaki psikolojik sağlamlık özellikleri üzerine kurulmuştur. Psikolojik sağlamlık için;

- Ortaya çıkması için bir risk faktöründen bahsedilmesi gerekmektedir.
- Sağlanması için belirli koruyucu faktörler mevcuttur.
- Zorluk karşısında olumlu uyumun ya da iyileşmenin gerçekleşmesi gerekmektedir.
- Bireyin kişisel özelliklerinin yanında etkileyici çevresel faktörler vardır.
- Çevre ve birey arasındaki çift taraflı etkileşimin bir ürünü olarak kabul edilmiştir.
- Çevrenin etkileri üzerinde mikro anlamdaki değişimlerin bile, psikolojik sağlamlığın üzerinde etkileyici olacağı düşünülmektedir.

Psikolojik sağlamlığın tanımları, koruyucu faktörleri ve kitapların psikolojik sağlamlıkla ilgili kullanılabilirliğini ele alan araştırmalar bu araştırmanın tabanını oluşturmaktadır. Literatür üzerinden kitapların psikososyal anlamda kullanılabilirliğine dair örneklerine rastlanılmışken, psikolojik sağlamlığın tüm boyutlarını kapsayan ve kitap içeren bir uygulamasının olmadığı görülmüştür. Diğer taraftan, erken çocukluk edebiyatı eserlerinin de psikolojik sağlamlık anlamında incelenme örneklerine ise nadiren rastlanılmıştır (105,106). Bundan hareketle, kitapların psikolojik sağlamlığı destekleme noktasında kullanılması önerisinden önce, erken çocuk edebiyatı eserlerinin psikolojik sağlamlık boyutlarını ne yönde ve ne kadar içeriyor olduğunun görülmesi gerektiği tarafımızca düşünülmüştür.

Psikolojik sağlamlık için daha önce de belirtildiği üzere, ortaya çıkması için riskin var olması gerekliliğidir. Bundan hareketle, kronik anlamda riskin

deneyimlendiği, sosyoekonomisi düşük ortamlardaki okul öncesi kurumlarında bulunan kitapların içinde psikolojik sağlık boyutlarını aramanın daha makul olacağı düşünülmüştür.

Çocukların, kitaplardaki karakterlerle kendilerini özdeşleştirdiği savına sadık kalınırsa; riski kronik anlamda deneyimleyen çocukların karşılaştığı kitaplarda hangi mesajların veriliyor olduğunu ya da karakterler üzerinden hangi davranışların modelleniyor olduğunu bilmenin önemli olduğu düşünülmüştür. Diğer taraftan, çocukların belirli kaynaklardan daha en başında mahrum olma durumunun mevcut olduğu da bilinmektedir. Risk altındaki çocuklar için mutluluğun kaynaklarının ne olarak gösterildiğinin ise bu noktada önem teşkil etmekte olduğu savunulmaktadır. Genel Bilgiler kısmında da belirtilen birçok araştırmanın da desteklediği gibi, insanlar arası kurulan bağın psikolojik sağlık kapsamında koruyucu faktör olduğu savunulurken, erken çocukluk edebiyatı eserlerinde insanlar arası bağların ne şekilde yer aldığının bilinmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bundan hareketle, bu araştırmanın cevap aradığı sorular şu şekilde belirtilmektedir:

- Risk altındaki bölgelerde yer alan okulöncesi kurumlarının kütüphanelerindeki resimli kitaplar psikolojik sağlamlığı hangi boyutlarda desteklemektedir?
- Risk altındaki bölgelerde yer alan okulöncesi kurumlarının kütüphanelerindeki resimli kitaplar psikolojik sağlamlığı hangi boyutlarda riske atmaktadır?
- Psikolojik sağlamlığı desteklemesi açısından önemli olması sebebiyle, resimli kitaplarda mutluluk ve kaynakları nasıl ele alınmıştır?
- Psikolojik sağlamlığı desteklemesi açısından önemli olması sebebiyle, resimli kitaplarda insanlar arası bağı kuvvetlendirmek adına hangi özelliklerin kazandırılması amaçlanmıştır?

3. GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan araçlar, veri toplama süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, okul öncesi dönem çocukları için hazırlanmış resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlık unsurlarının yer alıp almadığı; eğer alıyorsa hangi özellikleri taşıdığı incelenmiştir. Psikolojik sağlık olgusu adına birçok boyut artık biliniyor olsa bile, bu olgunun çocuk edebiyatındaki yansıması üzerine fazla çalışmanın olmayışı, bu araştırmaya yönelmenin temelindeki sebeptir. Buna bağlı olarak bu araştırma, Şimşek ve Yıldırım (109) tarafından tanımlanan; varlığının farkında olunan ve bilinen ancak hakkında ayrıntılı bir bilgiye sahip olunmayan konu ve olgular hakkında daha derin bir bilgiye ulaşmayı sağlayan bir nitel araştırma yöntemi olan olgu bilim (phenomenology/fenomenoloji) modeline göre tasarlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmada, düşük sosyoekonomik düzeye bağlı olarak risk altında bulunan bölgelerdeki, MEB'e bağlı anaokullarının kitaplığında olan resimli çocuk kitaplarının psikolojik sağlamlığı destekleme ya da riske atma durumunu görmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, araştırmanın evrenini tespit edebilmek için Ankara ilinin sosyoekonomik düzey bakımından en riskli bölgeleri araştırılmıştır.

Ankara'nın sosyoekonomik yönden en riskli bölgeleri, Yüceşahin ve Tuysuz (13) tarafından yayınlanan en güncel Ankara istatistik raporundan yararlanılarak belirlenmiştir. Raporda Ankara'nın semti 12'den 6'ya kadar sınıflandırılmıştır. 1 en yüksek refah seviyesini belirtirken, 6 en düşük refah seviyesini belirtmektedir. 5. ve 6. kategoride bulunan semtlerin ve bu semtlerdeki okulların listesi çıkarılmıştır. Rapor üzerinden elde edilen veriler ışığında en düşük refah seviyesine sahip semtlerdeki okul öncesi kurumlarının kitaplığında bulunan kitaplar çalışmanın evrenini; Yenimahalle

Tomurcuk Anaokulu, Keçiören Kalaba Anaokulu ve Etimesgut Gül /Şehit Mustafa Solak Anaokulu'nun kitaplığında bulunan okul öncesi dönemine hitap eden 204 resimli kitap ise araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Anaokullarının ortak bir nokta olarak Ankara'nın riskli bölgelerinden seçilmesi ve incelenen kitapların "3-6 yaş grubuna yönelik hazırlanmış olması", "resim içermesi" ve "kurgu içermesi" kriterleri üzerinden elde edilmiş olması; homojen bir grup üzerinde çalışılmasını gerektirmektedir (109). Buna bağlı olarak, araştırmanın örneklemini amaçlı örneklem yöntemine göre belirlenmiş olup; amaçlı örnekleminin alt yöntemi olan benzeşik (homojen) örnekleme olarak belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Resimli Çocuk Kitaplarında Psikolojik Sağlamlığı İnceleme Kontrol Listesinin Oluşturulması

Resimli Çocuk Kitaplarındaki Psikolojik Sağlamlığı İnceleme Kontrol Listesi oluşturulurken, Grotberg (3)'in çocukların psikolojik sağlamlığını anlamaya yönelik oluşturmuş olduğu kontrol listesi temel alınmıştır (EK 5). Bu liste, psikolojik sağlamlığa sahip çocukların algılarını anlamak üzere oluşturulmuş olup Uluslararası Psikolojik Sağlamlık Projesi (International Resilience Project) adına hazırlanmıştır (3). Maddeler Türkçeye çevrilmiş olup, "Resimli Çocuk Kitaplarındaki Psikolojik Sağlamlığı İnceleme Kontrol Listesi" için yeniden düzenlenmiş ve kitap incelemesine uygun olarak yeni maddeler eklenmiştir (EK 4).

"The child believes in a power greater than seen." (Çocuk görüldüğünden daha büyük bir gücün varlığına inanır.) maddesi için, soyut bir anlama sahip olmasının yanında spiritüel yaklaşımları da ele aldığı düşünülmesi ve okul öncesi yaş grubu çocuklarının soyut anlayışa sahip olmamaları gerekçesi (110,111) ile bu madde "Çocuğa, her şeyin kendi kontrolünde ve sorumluluğunda olmadığını gösterir." şeklinde değiştirilmiştir. "The child likes himself/herself." (Çocuk kendini sever.) maddesinin ise kitaplarda daha kapsamlı bir şekilde araştırılmasını sağlayabilmek amacı ile bu madde hem kişisel değerlilik farkındalığı hem de bedensel değerlilik farkındalığı olarak iki ayrı boyut üzerinden değerlendirilmiştir.

Grotberg (3)'in kontrol listesindeki maddelerin yanında, psikolojik sağamlık kapsamında kitapları daha detaylı incelemek maksadıyla, bazı maddeler araştırmacılar tarafından “Resimli Çocuk Kitaplarındaki Psikolojik Sağamlığı İnceleme Kontrol Listesi”ne eklenmiştir. Bu maddeler;

- Geçmişe nazaran bugün elinde daha iyi bir şeye sahip olma fikri oluşturur.
- Kendinin ya da bir başkasının deneyimlerinden çıkarımda bulunma ve davranışını şekillendirebilme becerisini destekler.
- Gerekğinde profesyonel ya da kişisel iyileştirici yardımını arayabilme ve kullanabilme bilinci verir.
- Maddi kaynaklardan bağımsız mutlu olabilme fikri aşılar.
- Yolunda gitmeyen durumları yadsımaksızın, yolunda giden durumlara odaklanabilmeye yönlendirir.
- Mutluluk duygusunu herhangi bir şart ile (para, zenginlik, güzellik vb.) sınırlandırmaksızın verir.

Araştırmanın çıkış noktasında belirlenen hedef ve merak edilen sorulara cevap bulunabilmesi adına, Grotber (3)'in psikolojik sağamlık kontrol listesi temel alınarak; bu kontrol listesine eklemeler/değişimler yapılmış ve araştırmacılar tarafından “Resimli Çocuk Kitaplarındaki Psikolojik Sağamlığı İnceleme Kontrol Listesi” oluşturulmuştur (EK 4). Oluşturulan kontrol listesi uzman görüşüne sunulmuş olup, uzmandan alınan geri bildirim doğrultusunda kontrol listesine son hali verilmiştir. Toplamda 24 maddeden oluşan kontrol listesinde, psikolojik sağamlık boyutlarına hitap eden göstergeler “olumlu”, “olumlu değil” ya da “rastlanmadı” şeklinde kaydedilmiştir. Formda ayrıca, tespit edilen olumlu ya da olumsuz göstergelere ait cümlelerin ya da kurgusal akışın yazılabilmesine olanak tanıyan “açıklamalar” kısmına da yer verilmiştir. “Resimli Çocuk Kitaplarındaki Psikolojik Sağamlığı İnceleme Kontrol Listesi”nin son hali aşağıdaki şekilde belirtilmiştir (Şekil 3.1.)

Resimli Çocuk Kitaplarında Psikolojik Sağlamlık İnceleme Kontrol Listesi

Kıta İsmi:
Yazar İsmi:
Yayınevi:
Basım Yılı:
Yaş Grubu:
Değerlendirme Tarihi:

Maddeler	Okunlu	Okunlu Değil	Rastlanmadı	Açıklama
1. Çocuğa, onu olduğu gibi koşulsuz seven insanlara sahip olduğu fikrini verir.				
2. Çocuğa, yaşadığı problemleri ve duygularını paylaşabileceği birine sahip olduğunu anımsatır.				
3. Çocuğu, bir şeyleri kendi kendine yapmaya teşvik eder.				
4. Çocuğa, ihtiyacı olduğunda yanında olacağını bildiği bir aileye sahip olduğunu hatırlatır.				
5. Çocuğa, kendisine benzemek istediği birinin varlığına sahip olduğu fikrini verir.				

Şekil 3.1. “Resimli Çocuk Kitaplarındaki Psikolojik Sağlamlığı İnceleme Kontrol Listesi”nin son hali.

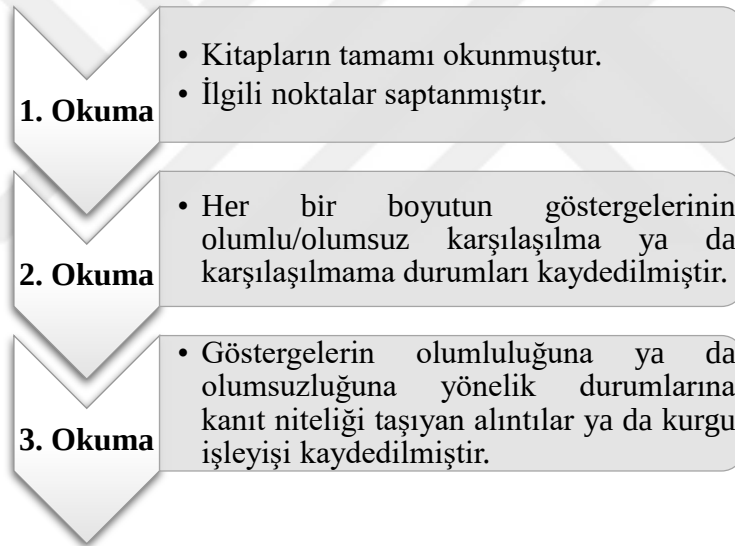
3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın planlanma aşamasında Ankara’nın düşük sosyoekonomik düzeye bağlı olarak risk altında bulunan semtlerin listesi Yüceşahin ve Tuysuz (13)’ün araştırmasından yararlanılarak oluşturulmuştur. Semtler 1-6 arası kategorize edilmiş olup, 1 en yüksek refah seviyesini; 6 ise en düşük refah seviyesini belirtmektedir. Buna bağlı olarak ilk adımda 5. ve 6. grupta olan semtlerin listesi ile, bu semtlerde bulunan MEB’e bağlı okul öncesi kurumlarının listesi çıkarılmıştır.

Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için öncelikle Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulu’na başvurulmuş ve çalışmanın etik olarak uygun bulunduğuna dair onay (EK 1) alındıktan sonra, daha önceden hazırlanan okul listesi üzerinden Ankara MEB’den araştırma izni (EK 2) alınmıştır. MEB’den alınan izinlerin ertesinde, izin belgesinde sözü geçen okulların müdürlükleriyle sözlü iletişime geçilmiş olup, araştırma kapsamında bilgilendirilmek suretiyle kitap incelemek üzere izin alınmıştır. İzinleri alınan Yenimahalle Tomurcuk Anaokulu, Etimesgut Gül/Şehit Mehmet Solak Anaokulu ve Keçiören Kalaba Anaokulu’nda kitap inceleme gerçekleştirilmiştir. Veri toplama için mevcut süreç Şubat, 2018 ve Haziran, 2018 tarihleri arasındaki bir eğitim öğretim dönemi olarak belirlenmiştir.

Ziyaret edilen okulöncesi kurumlarındaki kitapların bir kısmının doğrudan sınıf kütüphanesinde olduğu, bir kısmının ise ayrılmış bir şekilde öğretmenlerin/müdürliyetin kütüphanesinde olduğu gözlemlenmiştir. Sınıf kütüphaneleri için sınıf öğretmenlerinden, müdürliyet kütüphanesi içinse okul müdürlerinden izin alınarak süreç gerçekleştirilmiştir.

Kitapların öncelikle tamamı okunmuş olup, ilgili noktalar saptanmıştır. İkinci okuma sırasında kontrol listesine her bir boyutun göstergelerinin olumlu/olumsuz karşılaşıma ya da karşılaşılmama durumları kaydedilmiştir. Üçüncü okumada ise göstergelerin olumluluğuna ya da olumsuzluğuna yönelik durumlarına kanıt niteliği taşıyan alıntılar ya da kurgu işleyişi kaydedilmiştir. Veri toplama sürecindeki okuma düzeni aşağıdaki şekilde yansıtılmıştır (Şekil 3.2.).

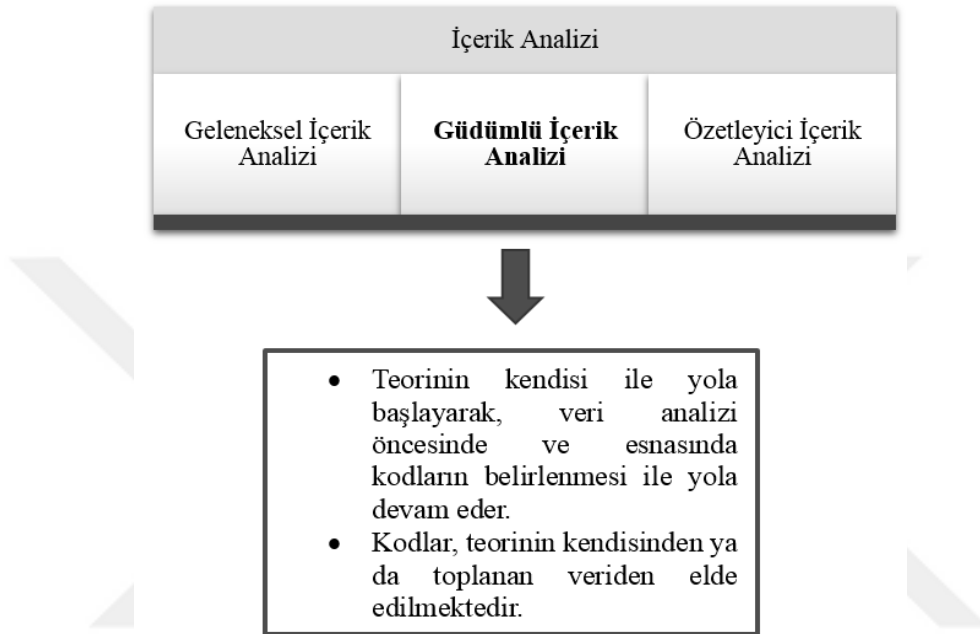

Şekil 3.2. Veri toplama sürecindeki okuma düzeni.

Nitel araştırma verilerinin toplama devamlılığını belirleyen unsur doyum noktasıdır. Bir nitel çalışma için; eğer çalışma için toplanan veriler kendini tekrar ediyorsa, elde edilecek yeni bir bilgi yok ve daha farklı kodlamalara olanak kalmamışsa, doyum noktasına ulaşıldığı varsayılmaktadır (112). Toplanan verilerin doyum noktası, yani verilerin kendini tekrar etmeye başladığı nokta, üçüncü okulda

gerçekleşmiştir. Aynı yayınevleri ve benzer psikolojik sağlamlık boyutlarının tekrar etmesine bağlı olarak araştırma için veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

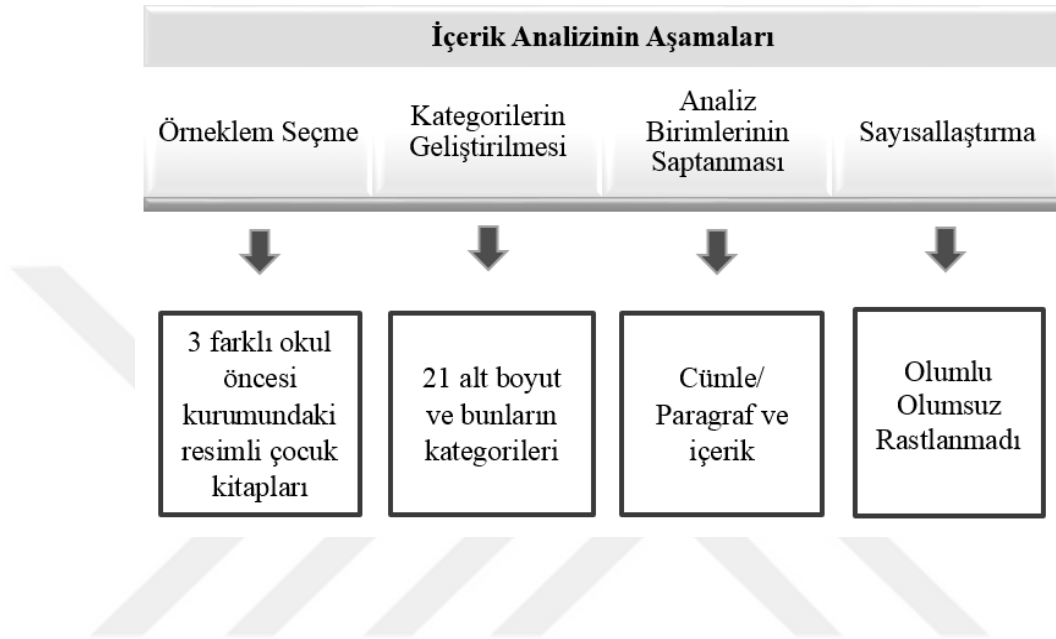

Şekil 3.3. Mevcut araştırmada kullanılmış olan içerik analizi çeşidi ve izlediği yol.

Verilerin analizi aşamasında “güdümlü içerik analizi”nden yararlanılmıştır. İçerik analizine yönelik üç temel yaklaşım, Hsieh ve Shannon (113) tarafından ortaya konmuş olup; geleneksel içerik analizi (conventional content analysis), güdümlü içerik analizi (directed content analysis) ve özetleyici içerik analizi (summative content analysis) olarak sınıflandırılmıştır (Şekil 3.3.). Bunlardan güdümlü içerik analizi yöntemi teorinin kendisi ile yola başlayarak, veri analizi öncesinde ve esnasında kodların belirlenmesi ile yola devam eder. Kodlar, teorinin kendisinden ya da toplanan veriden elde edilmektedir. Buna bağlı olarak, psikolojik sağlamlığın temel boyutlarına literatür taraması üzerinden ulaşıldığından, resimli çocuk kitaplarındaki içeriğin bu kapsamdaki özelliklerini görmek amacıyla güdümlü içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek (109) tarafından içerik analizi için dört aşama belirtilmiştir:

“Analyze konu olan veriden örneklem seçme, kategorilerin geliştirilmesi, analiz biriminin saptanması, sayısallaştırma”

Şekil 3.4. İçerik analizinin 4 aşaması ve çalışma sürecine yansıması.

Yıldırım ve Şimşek (109) tarafından belirtilmiş olan bu basamaklar ve mevcut araştırma kapsamındaki kullanımı yukarıdaki şekil üzerinde yansıtılmıştır (Şekil 3.4.). Basamaklar içindeki analize konu olan veriden örneklem seçme durumu, evren ve örneklem kısmında ele alınmış olup bu kısımda yeniden ele alınmamıştır. Kategoriler ise, Yıldırım ve Şimşek’in (109) de belirttiği üzere, psikolojik sağlamlık olgusu hakkında “koruyucu faktörler” üzerinden kurulan kuramları ele alan literatürün incelenmesi ve araştırmacılar tarafından zenginleştirilmesi sonrasında oluşturulmuştur. Literatür kapsamında Grotberg (3) tarafından kullanılmış olan kontrol listesi de kategorilerin oluşturulmasında kullanılmıştır. Kontrol listesinde yer alan kodlara ait alt boyutlar dışında, analizler sonucunda elde edilen kategoriler üzerinden psikolojik sağlamlığın alt boyutlarına ulaşılmıştır. Araştırma öncesinde, literatüre sadık kalarak oluşturulan boyutlar aşağıdaki gibidir.

- Koşulsuz sevilme boyutu
- Duygusal paylaşım boyutu
- İnisiyatif alabilme boyutu
- Aile desteği boyutu
- Model alma boyutu
- Düzelebilmek inancı boyutu
- Bağ kurma boyutu
- Sınırlı kontrol farkındalığı boyutu
- Yeni deneyimler boyutu
- Başarma inancı boyutu
- Mizah boyutu
- Gelecek fikri boyutu
- Olumlu ilişkiler boyutu
- Olumlu mevcut durum boyutu
- Çıkarım yapabilme boyutu
- Yardım arayabilme boyutu
- Kişisel değerlilik farkındalığı boyutu
- Bedensel değerlilik farkındalığı boyutu
- Maddiyattan bağımsız mutluluk boyutu
- Olumlu yana odaklanma boyutu
- Mutluluğun kaynakları boyutu

Analiz birimleri, Yıldırım ve Şimşek (109) tarafından, sözcük, tema, karakter/kişi, cümle veya paragraf, madde ve içerik olarak belirtilmiştir. Analiz için bu araştırma kapsamında incelenen kitapların içerisindeki cümle/paragraf ile içerik kullanılmıştır.

Sayısallaştırma adına, veriler analiz edilmeden önce kontrol listesi üzerinden “olumlu”, “olumsuz” ya da “rastlanmadı” şeklinde kaydedilmiş olup, ilişkilendirilen cümleler ya da kurgu akışı üzerinden elde edilen çıkarımlar açıklamalara eklenmiştir. İncelenen bazı kitaplar için bazı boyutlara yönelik göstergeler hem olumlu hem de olumsuz örnekler içerdiği için iki türlü de kaydedilmiştir.

Kitapların içeriklerindeki somut göstergeler ve kurgusal akış üzerinden yapılan çıkarımlar, kontrol listesindeki kodlara göre değerlendirilmiş ve kodların görülme sıklığına göre her bir alt boyuta ait frekans tabloları oluşturulmuştur. Bir olgubilim uygulaması olarak sonuçlar, Yıldırım ve Şimşek (109)'in de belirttiği üzere, incelenen kitaplarda karşılaşılan doğrudan alıntılar eşliğinde, betimsel bir anlatım ile sunulmuştur.

4. BULGULAR

Bu bölümde okulöncesi dönemi resimli çocuk kitaplarındaki psikolojik sağlamlığı destekleyen ya da riske atan yapıları bulabilmek amacıyla incelenen 204 resimli çocuk kitabına ait bulgulara yer verilmiştir. Bulgular açıklanırken, doğrudan alıntılanamayan ancak kitabın tümünden çıkarımsanabilen, diğer bir deyişle felsefesinde ya da temasında ilgili psikolojik sağlamlık boyutu ile ilgili fikir veren durumlar “kurgusal akış” kavramı ile sınıflandırılmıştır.

4.1. Koşulsuz Sevilme Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.1. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin koşulsuz sevilme boyutunun görülme sıklığı

Koşulsuz Sevilme Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
1. Çocuğa, onu olduğu gibi koşulsuz seven insanlara sahip olduğu fikrini verir.	113	22	72

Tablo 4.1. incelendiğinde resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin “Koşulsuz sevilme” boyutunun olumlu göstergelerinin frekansının 113, olumsuz göstergelerinin frekansının ise 22 olduğu görülmektedir. Bu bulgu üzerinden incelenen kitapların koşulsuz sevilme unsurunu içeriyor olduğu, ancak azımsanmayacak bir yoğunlukta da riskli ögeler içerdiği söylenebilmektedir. Diğer taraftan, kitapların neredeyse üçte birini oluşturan bir çoğunlukta, karakterler arasında koşulsuz sevilme fikrinden hiç bahsedilmediği görülmektedir.

Koşulsuz sevilme boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal “akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“Birkaç yıl önce karısı ölen oduncu, çocuklarına annelik yapması için başkasıyla evlendi. (...) İki kardeş üvey anneden uzak kalmak için günün büyük bir bölümünü açık havada geçiriyorlardı. (...) Oduncu ve ailesi oldukça yoksuldu. Günün birinde kadın, oduncuya kendisiyle yaşamak istiyorsa çocuklarından vazgeçmesini söyledi. Zavallı adam bunu yapmak istemiyordu ancak güçlü bir kişiliğe sahip değildi. Ertesi gün karısının isteğini yerine getirdi.” (Hansel ve Gretel, Doğan Egmont Yayıncılık, 1998)

Evlenmek, çocukların bakımının sağlanması gibi maddi bir koşula bağlanmıştır. Bunun yanında, üvey anne olarak sonradan aileye katılan üye, eşinin çocuklarından vazgeçmesini, kendi kalışına koşul olarak sunmuştur. Bu alıntıda bir ebeveynin sevgisinin bitebileceği, çocuklarını hayatından çıkarabileceği fikri verilmektedir.

“Niçin üşüdüklerini düşününce yaptıkları hatayı hemen anlamışlar. Güneş’e gidip ondan özür dilemeye karar vermişler.” (Yaramaz Bulutlar, Mavi Yunus Yayınları, 2011)

Bir başka olumsuz örnek teşkil eden “Yaramaz Bulutlar” isimli kitapta ise, başlangıçta bulutlar kendilerinden farklı olduğunu düşündükleri Güneş’i aralarından dışlarlar. Ancak, Güneş olmayınca üşüdüklerini fark ettikleri için, bunun bir hata olduğunu görerek ondan özür dilemeye karar verirler. Bu durum, Güneş’i kabullenme durumundan ziyade ona ihtiyaç duyma ve ondan yararlanma durumlarını içermektedir. Kısacası Güneş’i bir koşula bağlı severler. Bu çıkarım üzerinden bir tür çıkar ilişkisinin mevcut olduğu söylenebilir.

“Daha sonra Yeşim annesine bebeklerini görüp görmediğini sormak için tekrar eve geldi. Annesi gülerek; belki de kendilerine başka bir arkadaş bulmuşlardır seni terk etmişlerdir.” (Yeşim Oyuncaklarını Topluyor, Küçükler Yayınevi, 2009)

Bu kısımda çocuğa verilen mesaj genellikle terk edilebileceği ve dahası bunun başka insanların, sevdiklerinin hayatına girmesi sonrasında olacağı şeklindedir. İnsanların sevilmesi ve kabul edilmesinin, başka insanların varlığı söz konusu olduğunda tehlike altına gireceği şeklinde bir alt mesajın mevcut olduğu düşünülmüştür.

“Duman, yıllardır sokakta yaşıyordu. Mahalleyi ondan iyi tanıyan yoktu. Sarı, bir sarman kedi idi. Çok sakindi ve uykuyu çok severdi. Tekir ise en küçükleri ve en konuşkanlarıydı. Her şeyi merak eder, Duman’a sürekli soru sorardı.” (Üç Sokak Kedisi, Morpa Yayınevi, 2007)

Üç kedi birbirinden olabildiğince farklıdır. Kitapta bu kedilerin ortak özelliklerine de değinilmektedir. Sözelimi yıkanmayı sevmezler ve kendilerini yalayarak temizlerler. Farklarına rağmen üçü de aynı kutuda yaşarlar ve her anı paylaşırlar. Bu durum mevcut ortak noktalarıyla ve farklı yanlarıyla birbirlerini oldukları gibi kabul ettiklerini göstermektedir. İnsan ilişkilerine yansımaları ile ele alındığında, insanların koşulsuz sevme ve sevilme durumlarının incelenebileceği öngörülmüştür.

“Oyun oynamaya gelmişti arkadaşları. Hasta olduğunu görünce ona bakmaya karar verdiler. (...) ‘İyileşeceksin merak etme.’ dedi kulağına. ‘Bak tüm arkadaşların yanında.’ (...) Uykuya dalan Tombik Ayı’yı görünce, sevindiler arkadaşları iyileşecek diye. (...) Şimdi de arkadaşları hastalanmıştı. (...) ‘Yanınızdayım’ dedi onlara. ‘Ben bakarım size hasta olsanız da.’ (...) ‘Bırakmadınız beni zor anımda. Ben bırakır mıyım sizi hasta yatağınızda?’ (Tombik Ayı Hastalanınca, Pearson Yayınları, 2007)

Neşenin paylaşımı oyun oynama şeklinde kendini göstermektedir. Ancak bunun yanında burada paylaşılan bir sıkıntı, yani bir hastalık vardır. Tombik Ayı’nın kendisine değer verildiği ve kendisinin koşulsuz sevildiği varsayımı, oyun oynayarak

neşenin bir parçası olamayacağı bir günde arkadaşlarının kendisinin yanında olması ile anlaşılmaktadır.

“Zoey, ‘Çok teşekkür ederim’ dedi. ‘Ailem ve arkadaşlarım bana da istediğim her şeyi başarabileceğimi söylerler.’ Pigi ve Zoe, ailesiyle arkadaşlarının onlara nasıl da her zaman destek olduklarını ve ne olursa olsun onları çok sevdiklerini konuştular yarışma başlayıncaya kadar.” (Dünya Hepimize Küçüğüm, 1001 Çiçek Yayınları, 2015)

Pigi ve Zoey’nin etrafındakilerin, bu iki karakterin hayallerine yönelik desteği görülmektedir. Her türlü hayalleri karşısında onları desteklemeleri, onların etrafındakilerce koşulsuz sevildiğinin göstergesi olarak kabul edilmiştir.

“Arkadaşları tam olarak anlamadılar ama Pezzettino mutlu görünüyordu. Bu nedenle arkadaşları da mutlu oldular.” (Pezzettino, Elma Yayınevi, 2017)

Bu kısımdan, Pezzettino’nun arkadaşlarının onun mutluluğuna değer verdikleri ve anlamasalar dahi onu mutlu edebilecek şeyi kabul ettikleri görülmektedir. Bu durumun koşulsuz sevmeye durumunu doğrular nitelikte olduğu düşünülmüştür.

“‘Mızıkçılık yapıp oyunumuzu bozduğun için kızdık sana. Sevmekle kızmak farklı şeyler. Bazen sevdiklerimize kızabiliriz ama bu onları sevmediğimiz anlamına gelmez.’ (...) ‘Beni seviyorsunuz yani öyle mi’ diye sordu Tıntın. Arkadaşlarının hepsi aynı anda, ‘Eveeeet’, diye cevap verince herkes gülmeye başladı.” (Sağım Solum Sobe, Erdem Çocuk Yayınevi, 2012)

Bu öyküde paylaşılan kısımda, insanların birbirlerine kızabileceği; bu durumun davranış odaklı olabileceği ancak sevginin yine de koşulsuz bir şekilde devam edebileceği konu edilmiştir. Buna bağlı olarak, bu kısımdan yapılan çıkarım üzerinden

psikolojik sağlamlığın koşulsuz sevmeye boyutunun doğrulanabileceği değerlendirilmiştir.

“Bir evde on küçük fare yaşıyordu. Her birinin ötekinden farklı özelliği vardı. (...) Küçük fareler, sevdikleri şeyi birbirleriyle paylaşırlardı. (...) On küçük farenin, en çok sevdiği iki kişi vardı. Onlar sevgili anne ve babalarıydı. On küçük fare, anne ve babalarıyla birlikte mutlu yuvalarında sevgi içinde yaşarlardı.” (On Küçük Fare, Morpa Yayınevi, 2009)

On Küçük Fare isimli resimli çocuk kitabında, benzerlik ve farklılıkların harmanlanıp kabul görmesi ile yaşanan bir mutluluk durumuna odaklanılmıştır. Bu bağlamda, herkesin olduğu gibi kabul edildiği ve sevebildiği kurgusal akışına bağlı kalarak, bu örneğin psikolojik sağlamlığı desteklediği çıkarımına ulaşılmıştır.

“Ancak bu sözlerini yanındaki başyardımcısı Akvezir de duymuş. (...) Akşah ona çok güvenirmiş. Çünkü veziri onun en güçlü askeriymiş.” (Akşah ile Karaşah, Morpa Yayınevi, 2009)

Bu alıntıda, güvenme için “güç” gibi bir koşulun mevcut olmasına bağlı olarak, koşullu sevmeye ve sevilme boyutunun desteklenmiyor olduğu savunulabilmektedir.

“Buna çok sevindik canım. Evet, biz ayrı yaşıyoruz. Ama senden ayrılmadık ve ayrılmayacağız.” (Şimdi Ben Ne Olacağım?, Morpa Yayınevi, 2009)

Bu öyküde, boşanmayı yaşamış bir aile vardır. Çocukların boşanmadaki en önemli korkularından biri, boşanma süreci sonrasında terkedilebilecekleri ihtimalidir. Buna bağlı kalarak, boşanma sonrasında dahi çocuğa terk edilmeyeceğinin ve hala sevebileceğinin belirtildiği kısmın, özellikle bunu deneyimleyen çocuklar için psikolojik sağlamlığı destekleyebileceği düşünülmüştür.

“Babasının yeni evi küçük ama çok şirindi. Bu evde de Deniz için bir oda hazırladılar.” (Şimdi Ben Ne Olacağım?, Morpa Yayınevi, 2009)

Bu kısımda ise, boşanmanın artık gerçekleşmiş olduğu; ancak Deniz’in varlığının hala tanındığı görülmektedir. Bu durum da yine, değişen koşullara rağmen sevginin devam edeceğini göstermesi sebebiyle koşulsuz sevilme durumuna örnek olarak gösterilmiştir.

“Biz bir aileyiz. Birbirimize her zaman doğruyu söylemeliyiz. Bazen hata yapabiliriz. O zaman da özür dileriz. Ne yaparsanız yapın, baban ve beni sizi hep seveceğiz.” (Bobo: Ayak İzleri Kimin? Erdem Çocuk Yayınları, 2012)

Öykü içeriğinde, sevmek koşullara bağlı bir değişken değildir. Bu durum üzerinden, koşulsuz sevme-sevilme fikrinden bahsedilebileceği öngörülmüştür.

4.2. Duygusal Paylaşım Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.2. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin duygusal paylaşım boyutunun görülme sıklığı

Duygusal Paylaşım Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
2. Çocuğa, yaşadığı problemleri ve duygularını paylaşabileceği birine sahip olduğunu anımsatır.	102	14	90

Tablo 4.2.’de görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın duygusal paylaşım boyutuna yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 102, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 14 ve rastlanmama frekansının ise 90 olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak kitapların neredeyse yarısında duygusal paylaşımına yer verilmezken, diğer yarısında olumlu duygusal paylaşım modellenmesi yapıldığı görülmektedir.

Duygusal paylaşım boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal “akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

Bu konuda kurgusal anlamda olumsuz bir örnek olan Hansel ve Gretel (Doğan Egmont Yayıncılık, 1998) ele alındığında, yoksullukla karşılaşılacak bir noktada, baba tarafından vazgeçilen çocukların olması, problematik bir durumda destek bulmaktan ziyade terk edilmenin var olduğu görülmüştür. Bu yüzden bu kitaptaki örneğin, psikolojik sağlamlık açısından olumsuz bir örnek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“Sanki herkes benden kaçıyor. Bir yerlere saklanıyor. Oysa tek başıma canım çok sıkılıyor. Karınca da şöyle dedi Cimcime’ye: Çünkü sen çok sinirlisin. Sürekli söylenirsin. Hiçbir şeyi beğenmezsin. Sinirli biriyle vaktimi geçirmek istemiyorum. Bu yüzden senden saklanıyorum.”
(Sevimli Cimcime, YA-PA Yayıncılık, 2012)

Bir başka olumsuz örnek olan bu kitapta ise, Cimcime isimli karakter, anlaşması zor bir karakter olarak resmedilir. Mevcut satırlarda Cimcime’nin yapayalnız ve desteksiz kaldığı sonucu çıkarılabilmektedir. *“Sinirli biriyle vaktimi geçirmek istemiyorum.”* söylemi, karşısındaki neden sinirli olduğunu irdelemeksizin terk etmeyi ve destek olmamayı göstermektedir.

*“Niyeti onun korkusuyla eğlenmekti.
(...) Neşeli ördek çitin altından hiç zarar görmeden kayıp giderken korkak ayının haline kahkahayla gülüyor. İşte amacına ulaşmıştı ve korkak ayının korkaklığı onu güldürüyordu.”* (Kızak Korkusu, Gönül Yayınevi, 2014)

Burada Ördek, Ayı’nın düşme korkusu ile dalga geçmektedir. Sağlıklı olan durum, korkuların bir çeşit manevi destek ve cesaretlendirme ile zaman içinde aşılması üzerine kurulu iken, ördeğin bu şekilde davranmadığı görülmektedir. Diğer taraftan ördeğin davranışında bir art niyetliliğin olduğu savunulmaktadır. Bu bulgu, bir

problematik durum karşısında birbirinin yanında olma fikrinden ziyade, kişiyi psikolojik anlamda daha çok yıpratma fikrini barındırdığı şeklinde yorumlanabilmektedir.

“Ama annesi onu yine dinlemedi. ‘Sus, sen konuşurken ben düşünemiyorum.’ diye bağırdı.” (Anne Ayı ile Sarı Yumak, YA-PA Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiştir)

Çocuğun anne tarafından dinlenmemesi, problemlerini paylaşıp bile yine dinlenmemesi ihtimalini akla getirmektedir. Öykünün ilerleyişinde bu durumu değişiyor olsa bile, analiz kapsamında bu kısmın duygu paylaşımı kapsamında olumsuz bir örnek olduğu görülmüştür.

“ ‘Baban hemen alır o örümceği, pencereden dışarı atar. Korkmana gerek yok.’ (...) ve yine her zamanki gibi kimse onu DİNLEMEDİ. ‘Evet tatlım çok güzel. Bunu daha sonra konuşalım mı?’ Yine onu dinlememişlerdi. Arkadaşının üzgün olduğunu gören Mor Gergedan onu neşelendirmeye çalıştı ama başarılı olamadı. (...)Anne ve babası Begüm ’ü son sözüne kadar dinlediler, dinlediler, dinlediler. Harika bir şeydi bu!’ ” (Gergedanlar Krep Yemez, Pearson Yayınları, 2017)

Benzer bir örnek olan “Gergedanlar Krep Yemez” isimli kitapta, başlangıçta söylemek istedikleri ebeveynleri tarafından dinlenmeyen bir çocuk vardır. Bu durum, duygu paylaşımına yönelik bir engel oluşturmaktayken, kurgunun ilerleyen kısımlarında ebeveynler hatalarının farkına varır ve ona kulak vermeye başlarlar. Böyle bir durumda, olumsuz anlamda işlenen duygu paylaşımcılığının, olumlu yönde ilerletilmiş olduğu savunulmaktadır.

Olumlu örnekler bakıldığında ise, derdini sorma, haliyle ilgilenme, her türlü duygu paylaşımına kulak verme ve karşılık verme durumları görülmüştür.

“ ‘İyileşeceksin merak etme.’ dedi kulağına. Bak tüm arkadaşların yanında.” (Tombik Ayı Hastalanınca, Pearson Yayınevi, 2007)

Hastalık durumu bir problematik durumdur. Böyle bir zamanda destek alabilen Tombik Ayı için problemlerini paylaşabileceği bireylere sahip olduğu çıkarımı yapılarak, bu kitabın bu boyuta olumlu örnek oluşturduğu çıkarımına varılmıştır.

Ben de gitmek istiyorum ama bu yavaş yürüyüşümle nereye gidebilirim ki, çok uzaklaşmadan ölürüm. (...) Keşke ben de sizinle gelebilsem...
(Kaplumbağa ile Ördekler, Gönül Yayınevi, yayın tarihi belirtilmemiştir)

Burada kaplumbağa, diğer ördeklere yaşadığı sorundan bahsetmektedir. Bu durumda ördeklerin, kaplumbağanın kendileriyle problemlerini paylaşabileceği karakterler olarak ele alınabileceği için, öykünün bu boyutu destekleme kapsamında olumlu bir örnek olduğu söylenebilmiştir.

“Pigi ve Zoe, ailesiyle arkadaşlarının onlara nasıl da her zaman destek olduklarını ve ne olursa olsun onları çok sevdiklerini konuştular yarışma başlayıncaya kadar.” (Dünya Hepimize Küçüğüm, 1001 Çiçek Yayıncılık, 2015)

Bireylerin destek gördüklerini düşündükleri insanlardan oluşan ortamların duygu paylaşımını desteklediği de savunulabilir. Buna bağlı olarak, “Dünya Hepimize Küçüğüm” isimli kitapta da duygu paylaşımının mevcut olabileceği düşüncesi üzerinden, bu boyuta dair olumlu bir işleyişin olduğu sonucu çıkarılmıştır.

“Ama köşeyi döner dönmez durup Mabel’in elini tuttum ve ona, kendisiyle ilgili onca korkunç şey duymak zorunda kaldığı için ne kadar üzgün olduğumu söyledim.” (Mabel ve Ben: En İyi Arkadaşım, 1001 Çiçek Yayıncılık, 2016)

Karşılıklı duygu paylaşımını gösteren bir durum söz konusudur. Karakterler, hem birbirleri adına üzülebilir ve sevinebilirken, bunu doğrudan birbirleriyle de

paylaşırlar. Buna bağlı olarak, duygu paylaşımına örnek teşkil eden bir kitap olduğu ve bu boyutu desteklediği sonucuna ulaşılmıştır.

“Walter ne zaman zor durumda kalsa Winnie’yi arardı.” (Walter’ın Endişeye Gerek Yok Giysisi, 1001 Çiçek Yayıncılık, 2015)

“Dostlar birbirini kollar.” (Sevgi Canavarı ve Son Çikolata, 1001 Çiçek Yayıncılık, 2017)

“Yaşadıklarını annesine anlatmak için sabırsızlanıyordu.” (Fırfır Okula Başlıyor, Karaca Yayınları, 2011)

“Mutluluğunu anne ve babasına söyledi.” (Şimdi Ben Ne Olacağım? Morpa Yayınları, 2009)

Doğrudan birbiri yanında olma, destek sağlama ve her türden duygu paylaşımına açık olmayı örnekleyen bu alıntılara dayanarak, bahsi geçen dört kitapta bu boyutun desteklendiği çıkarımı yapılmıştır.

“Bunları düşündükçe, Ediz’in üzüntüsü arttı. Herkesi çok özleyecekti. Bu sırada annesi ve babası Ediz’in yanına geldiler. Annesi, ‘Edizciğim, iyi misin’, diye sordu. Ediz, çok üzgün olduğunu söyleyerek duygularını annesi ve babasıyla paylaştı. (...) ‘Seni çok iyi anlıyoruz canım oğlum.’” (Edizler Taşınıyor, Morpa Yayınları, 2009)

“Ulu Çınar Ağacı Übü, Kestane Ağacı Kesi’ye seslendi: ‘Sevgili Kesi, biraz konuşabilir miyiz?’ (...) Übü: Birkaç gündür seni izliyorum. Dalların güçsüz, yaprakların solgun görünüyor. Neşen yok. Yoksa bir derdin mi var?’ dedi. (...) ‘İşte ben de buna üzülüyorum.’” (Ağaçlar Konuşuyor, YA-PA Yayınları, 2006)

“Annesi ağacı süslemeye devam ederken, Berk’in üzgün olduğunu fark etti. Yumuşak bir sesle sordu: ‘Senin canın bir şeye sıkılmış. Bana anlatmak ister misin? (...) İstersen sana yardım edebilirim.’ ‘(...)Çok teşekkür ederim anneciğim. Seni çok seviyorum.’” (Küçük Sihirbaz, Morpa Yayınevi, 2009)

Oradan geçen güneş somurtan bulutları görünce: “Neyiniz var? Niçin böyle mutsuz görünüyorsunuz?” diye sormuş. Bulutlardan biri: “Yeryüzünde çocuklar neşe ile oynuyor, biz ise onlardan çok uzaktayız. Biz de onlarla oynamak istiyoruz.” demiş. (Küçük Kar Taneleri, Şiir Çocuk Yayınları, 2011)

“Üçgen yere oturup ağlamaya başladı. Öteki şekiller onun ağladığını görünce hemen yanına koştular. ‘Niçin böyle üzgünsün? Ne oldu sana? Yardım edebilir miyiz?’ Üçgen şekli yüzünden Cumba’nın onu eğlencesine almadığını anlattı.” (Cumba’nın Evi, Morpa Yayınları, 2009)

“‘Cimini, ben okuldayken sıkıldığını biliyorum. Sana bir arkadaş bulmalıyım. Ben yokken onunla konuşur, oyalanırsın’, dedi. Cimini: ‘Sevgili Fırfır, sonunda üzüntümü anladın. Bir arkadaşım olursa çok mutlu olurum’, dedi.” (Fırfır Cimini’ye Arkadaş Arıyor, Karaca Yayınları, 2011)

“‘Sıkıntılar paylaşılır mı öğretmenim,’ diye sordu. ‘Tabii ki paylaşılır. Hem sıkıntılar, üzüntüler paylaştıkça azalır. Seni eskisi kadar incitmez.’ ‘Beni üzen...’ diye güçlükle söz başladı İlayda.” (Paylaşalım, Morpa Yayınları, 2009)

Duygu paylaşımına, sorunların dinlenmesine ve karşılık görmesine doğrudan birer örnek olduğu düşünülen bu diyaloglara göre, bu altı kitabın bu boyutun özelliklerine karşılık gelen nitelikler taşıdığı düşünülmüştür.

4.3. İnisiyatif Alabilme Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.3. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin inisiyatif alabilme boyutunun görülme sıklığı

İnisiyatif Alabilme Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
3. Çocuğu, bir şeyleri kendi kendine yapmaya teşvik eder.	105	22	77

Tablo 4.3.'te görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın inisiyatif alabilme boyutuna yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 105, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 22 ve rastlanmama frekansının ise 77 olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak kitapların neredeyse yarısından fazlasında inisiyatif olarak eyleme geçen karakterler mevcutken, kayda değer bir kısmının inisiyatif almaya yönelik olumsuz modelleme yaptığı görülmektedir.

İnisiyatif alabilme boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“Caillou: ‘Baba bekle! Sıkıştım baba!’ diye bağırды. Turnikedе sıkışmıştı. ‘İyice it, Caillou!’ dedi babası. (...) Artık ne yapması gerektiğini biliyordu. Turnikeyi itti ve yavaşça geçti.” (Caillou Metroda, Chouette Yayınları, 2010)

Burada inisiyatif alabilmeye yönelik olarak ebeveynlerin destekleyiciliğine yönelik bir örnek mevcuttur. Caillou küçük bir takım engellerle karşılaştığında, babası bir şeyleri onun yerine yapmaz. Onu yönlendirir, ona destek olur ancak Caillou’nun kendi kendine başarmasını bekler. Buna bağlı olarak baba karakterinin, büyümekte olan bir çocuğun inisiyatif alma becerisini desteklediği ve dolayısıyla öykünün bu boyutu desteklediği düşünülmüştür.

“Tali yaptıklarını düşünmeye başladı. Kuzenini üzümüştü. Boyalı suyu döken kendisiydi. Doğruyu söylememiştii. Birden içini bir pişmanlık kapladı. Tali annesinin yanına gitti. Başını öne eğerek: ‘Zıpzip’tan da senden de özür dilerim. Boyalı suyu halıya ben döktüm. Bu yüzden halıyı temizlemek istiyorum.’ dedi.” (Tali Doğruyu Söylüyor, Nesil Çocuk Yayınları, 2011)

Tali isimli karakter kuzeninin üzülmüne üzülmüştür. Yaptığı hatayı (iftira atmak), kuzeninin de üzülmüne yönelik duyarlılığı sayesinde fark ettiği varsayılmaktadır. Ancak bu duruma yönelik girişimi kendisi tarafından başlatılmıştır. Kısaca, kendi hatasını düzeltmek için gereken inisiyatifi kendisi almıştır.

“Ejderha vuff diye ateş üfledi ama çocuk elindeki hortumla Ejo’ya su sıkarak ağzından çıkan ateşi söndürüverdi.” (Lütfen De Ejderha Ejo, Şiir Çocuk Yayınevi, 2010)

Ejo isimli karakterin nezaketsiz tavırlarına yönelik çocuk karakter tepkisini, ondan “korkmadığını” belirterek cevap vermiştir. Bu durum, çocuğun Ejo’nun davranışlarına yönelik olarak sergilediği bir inisiyatif alabilme durumudur.

Dağlarda buldukları bu çiçekleri, bahçelerinin bir köşesine, evlerde saksılarda, gizlice yerleştirmişler. (Yalnızca Mor Rengi Seven Kral, Kök Yayıncılık, 2009)

Normalde yasak olan bir duruma karşı geliş ve kendi değerleri için savaşma durumu vardır. Bu kısım da inisiyatif alabilmenin bir yönü olarak yorumlanmıştır.

“‘Yapabileceğimiz bir şey yok mu?’

(...) ‘Aslında onları yakalayabiliriz!’

‘Hem benim bir sürü doğum günüm olacak: ama bu kelebek hayatında yalnızca bir kez Büyük Yolculuğa çıkacak.’

‘Benim için arkadaşlarından ayrılır mısın? Hatırlıyorum sen bir zamanlar çok yalnızdın.’

‘O zamanlar sana kaba davrandığım, ne çocukça davrandığımı söyleyerek seni kızdırdığım için özür dilerim.’” (Hep Beraber Olmak Güzel, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, 2017)

Floki isimli karakter ve arkadaşları kelebeğe yardım etmeye kendileri karar verirler. Doğum gününü iptal etmek kararı da bu planın bir parçasıdır ve bu konuda kendi inisiyatifleri ile fedakârlık yaparlar.

“Yatmış yatağına, kalbini nasıl tamir edeceğini düşünmüş durmuş. Havada uçuşan toz tanelerini saymış. Tingir mıngır giden salyangozun pencere boyunca süren yolculuğunu izlemiş...” (Eyvah Kalbim Kırıldı, Kidz-R Yayınları, 2017)

Öykünün bu kısmında kötü hissetmekte olan bir çocuğun içsel anlamda huzur bulmaya çalışan durumu anlatılmaktadır. Hayattaki küçük detaylara bakmak suretiyle kendini iyileştirmeye çalışan karakter, kendi için bir şeyler yapmaya karar vermiştir.

“Ne yapacağımı biliyorum” dedi Noona. Kendisiyle alay ettiğini düşündüğü çocuğa gidip, onun hakkında gerçekten ne düşündüğünü söyledi: “Çok tatlı bir gülümseme var.” (Düşünce Okuyan Kız Noona, 1001 Çiçek Yayınları, 2017)

Öykünün başında Noona isimli karakter, bir çocuğun kendisine söylediklerinden dolayı kendisi ile alay edildiğini düşünmektedir. Ancak bu duruma Noona tarafından farklı bir yaklaşım gösterilir: iltifat. Bu durum Noona’nın kendi kendine yapmaya karar verdiği bir eylemdir.

Olumlu inisiyatif almaya dair diğer örnekler aşağıda sunulmuştur.

Porsuk su ısıtarken çorba yaptı Tavşan hemen. Köstebek sildi arkadaşının terini, alnına koydu ıslak mendili. Tavşan elini tutup

“iyileşeceksin” dedi ona. Kendini iyi hissetsin diye, resimler yaptılar ona hep birlikte. Astılar resimleri, Tombik Ayı gördün, mutlu olsun diye. (Tombik Ayı Hastalanınca, Pearson Yayınları, 2007)

“Sonra buldum diye bir çığlık attı. Cebinden pusulasını çıkardı. Ona son bir kez baktı. ‘Bu işine benden daha çok yarayacak,’ dedi.” (Papu ve Posta Güvercini, Beyaz Balina Yayınları, 2006)

Çocuklar renkleri bulabilmek için büyük bir merak ve istekle harekete geçtiler. (...) Evlerindeki kütüphaneyi didik didik ettiler. (Kaybolan Renkler, TÜBİTAK Yayınları, 2017)

“‘Hadi gidip yardım edelim! Neden duruyoruz hala?’ dedi Floki.” (Harika bir Takım, TÜBİTAK Yayınları, 2012)

“Ama sonra; yapmaması gereken bir şeyi yapan her canavar gibi huzursuz oldu... Kendi yeme kararını doğru bulmadı. Çikolatayı alıp evden çıktı.” (Sevgi Canavarı ve Son Çikolata, 1001 Çiçek Yayınları, 2017)

“Bu sırada Bay Pençe sert adımlarla gelmişti bile. Gür sesiyle, ‘Topu kim attı’, diye sordu. (...) Paytak yavaşça gözlerini kaldırıp Bay Pençe’ye baktı. Özür dilerim, ben attım, dedi çekinerek. Topu alabilir miyiz?” (Penguenlerin Oyunu, Erdem Çocuk Yayınları, 2015)

“Kaybolan yüzüğün benzerini yapıp ona armağan etmişler. Böylece kraliçenin üzüntüsünü azaltmak istemişler.” (Kraliçe’nin Yüzüğü, Morpa Yayınları, 2009)

“Ferzan anlatılanları can kulağı ile dinledi. Sonra ne yapabilirim, diye düşünmeye başladı. (...) Daha sonra planını uyguladı. (...) Sokağın ortasına bir bez afiş astı. Üstünde bir yazı vardı. ‘Sayın Mutlu Sokak

sakinleri. Mutlu olmak için çevremizi temiz tutmalı ve korumalıyız.”
(Mutlu Sokak Sakinleri, Morpa Yayınları, 2009)

“Buraya gelirken bir olayla karşılaştım. Karşıdan karşıya geçerken yolun kenarında duran Dikdörtgen dikkatimi çekti. Hiçbir yere kılmıdamıyordu. Yanına gidip kendisine ne olduğunu sordum. Dikdörtgen bana ‘Ben görme engelliyim. Gözlerim görmüyor, karşıya geçmeme yardım eder misiniz?’ diye sordu. Ben de hemen onun koluna girip karşıya geçmesine yardım ettim. Ama daha sonra dikdörtgeni evine kadar götürmem gerektiğini anladım. Çünkü onu tek başına bırakamazdım.” (Çok Yaşa Daire, Morpa Yayınları, 2009)

“Nazlı eve döndüğünde olanları babasına anlattı. Babası onun bu mutluluğuna sevinerek başını okşadı. Nazlı, ‘Babacığım onlar hala aç... Ne olur, gidip biraz daha ekmek verelim’, dedi.” (Kuğular Aç Kalmasın, Morpa Yayınları, 2009)

Ahtapot: ‘Keşke onun için bir şeyler yapabilseydik.’ dedi. (...) Ahtapot fanusu tuttu, Yengeç uçurtmayı. (...) ‘Ben gidip, Neşeli Balık’ı bulup getireyim. Ona güzel bir sürpriz olacak.’ dedi.” (Uçurtma Uçuran Balık, Koza Kitap Yayınları, 2012)

Olumsuz örnekler ise, yoğunlukla inisiyatif almanın bastırılması ya da yanlış şekilde inisiyatif alma şeklinde bulunmuştur. Dünya masallarında mevcut olan bir örneği ise “Pamuk Prenses” masalı içinde bulunabilmektedir. Özgür Eğitim Yayınları tarafından basılan kitapta, Pamuk Prenses içinde bulunduğu tüm durumlardan başkalarının eylemleri dolayısıyla çıkmaktadır. Avcı onu serbest bıraktığı için canını kurtarır, cüceler evini açtığı için kalacak yer bulur ve prens onu uyandırdığı için uyanır. Pamuk Prenses’in kendi inisiyatifi ile şekillenebilen hiçbir olay vuku bulmamaktadır. Burada da aslında kendi hayatı üzerinde herhangi bir şekilde kontrol sahibi olamadığı izlenimi çıkarken, güçlü bir karakter olduğu çıkarımı

yapılamamaktadır. Benzer bir durum da Özgür Eğitim Yayınları tarafından basılmış Külkedisi için de söylenebilmektedir.

Bazı diğer olumsuz örnekler ise aşağıda belirtilmiştir.

“Ama annesi onu hemen susturdu: Çocuklar büyükler izin vermeden konuşmazlar.” (Anne Ayı ile Sarı Yumak, YA-PA Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

Burada ise çocukların genel anlamda inisiyatif almamalarının beklendiği yorumu yapılmaktadır. Olumsuz örnekler arasında olduğu sonucu çıkarılmıştır.

“Çiçeklerin Prensi: ‘Çocuk, bu çiçekler canlıdır. Kopardığın zaman ölür ve bir daha yetişmez. Doğaya zarar vermeye, çevreyi kirletmeye hakkın var mı?’ Fırfır güçlükle: ‘Şey! Özür dilerim. Ben böyle düşünmemiştim.’ (...) Çiçeklerin prensi: ‘Öyleyse gidebilirsin çocuk, ama unutma gözüm hep üzerinde,’ dedi.” (Fırfır Yeşili Korumayı Öğreniyor, Karaca Yayınları, 2011)

Çiçeklerin Prensi isimli karakterin burada farkındalık uyandırma çalışmasının bir miktar “tehditkârlık” içerdiği görülmektedir. “Ama unutma gözüm hep üzerinde” söyleminin, bireylerin belirli eylemleri kendi kendine yapmasına değil, korku altında iken zorunluluk hissederek yapmasına sebep olacağı düşünülmektedir.

Keloğlan’a: Gel seninle bir yalan uydurma yarışı yapalım. Kim daha büyük iki yalan uydurursa, çöreğin hepsi onun olsun. Eğer senin yalanların büyük olursa, borcunu silerim. Yarın ununu alıp gidersin, demiş. (...)Keloğlan çöreği kapıldığı gibi tek başına yemiş. Değirmenci de Keloğlan’ın yalanlarının kendi yalanlarından daha büyük olduğunu kabul etmiş ve hiç para almadan buğdayını öğütmüş. Bizim akıllı Keloğlanımız da öbür gün değirmende çalışmaktan kurtulmuş. (Keloğlan ve Değirmenci, Dörtel Yayıncılık, yayın tarihi belirtilmemiş)

Bu örnekte, inisiyatif alma durumu, yanlış bir davranış üzerinden ve yanlış amaçlar çerçevesi şekillenmektedir.

4.4. Aile Desteği Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.4. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin aile desteği boyutunun görülme sıklığı

Aile Desteği Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
4. Çocuğa, ihtiyacı olduğunda yanında olacağını bildiği bir aileye sahip olduğunu hatırlatır.	79	6	121

Tablo 4.4'te görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın aile desteği boyutuna yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 79, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 6 ve rastlanmama frekansının ise 121 olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak kitapların yarısından fazlasında destekleyici ailevi karakterlerin bulunmadığı görülürken, küçük bir kısmınınsa olumsuz modelleme yaptığı görülmektedir.

Aile desteği boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“İşte o sen sensin; bizim şahane, bizim güzel, bizim en parlak yıldızımız!’ diyor sonunda ikisi birden. Ve sonra şuracığa, kafamın tam ucuna bir öpücük konduruyorlar.” (İkimiz de Seni Çok Seviyoruz, Kidz-R Yayınları, 2017)

Anne ve baba figürünün sevgilerini belirtmesinden sonra, bu ailenin problematik bir durum karşısında çocuklarının yanında olacağı varsayımı yapılabilmektedir. Bu varsayımınsa, ailelerin çocuklarına yönelik sevgisi hakkında,

çocuklarda farkındalık yaratabileceği savunulmaktadır. Diğer taraftan, bu öyküde çoğunlukla birbirinden farklı düşünen iki insanın birlikteliği vardır. Bu durumun boşanma aşamasındaki ya da boşanmış ebeveynlerdeki duruma yansıtıcı bir görevi üstleneceği düşünülmektedir. Ebeveynlerinin boşanma durumu ya da ebeveynlerinin birbirinden çok farklı düşünmesi ile terk edilme kaygısına düşen ya da sevilmediği endişesini yaşayan bir çocuk için, gerçekten sevildiğine dair ipuçları taşıyan bu öykünün, bir çocukta psikolojik sağlamlığı “sevilme” boyutunda güçlendirebileceği söylenebilmektedir.

“Pigi ve Zoe, ailesiyle arkadaşlarının onlara nasıl da her zaman destek olduklarını ve ne olursa olsun onları çok sevdiklerini konuşular yarışma başlayıncaya kadar.” (Dünya Hepimize Küçüğüm, 1001 Çiçek Yayınları, 2015)

“‘Yüzebilirsiniz artık beni izleyerek. Haydi atlayın suya yavrularım!’ dedi anne ördek. ‘Yapamayız’ dedi yavrular ürkerek. ‘Yapabileceğinizi biliyorum.’ dedi anneleri gülümseyerek. (...) Küçük vakvak öylece durdu kıyıda. Ayağını soktu korkarak suya. ‘Yapabilir miyim’ diye sordu kendi kendine. Yüzebilir miyim acaba kardeşlerimle? Cesur olmaya karar verdi. Annesine güvendi. Gözlerini kapattı ve attı kendini suya. ‘Yapabileceğini biliyordum.’ dedi annesi ona şefkatle sarılarak.” (Küçük Vakvak, Pearson Yayınları, 2016)

“Bunları düşündükçe, Ediz’in üzüntüsü arttı. Herkesi çok özleyecekti. Bu sırada annesi ve babası Ediz’in yanına geldiler. Annesi, ‘Edizciğim, iyi misin,’ diye sordu. Ediz, çok üzgün olduğunu söyleyerek duygularını annesi ve babasıyla paylaştı. (...) ‘Seni çok iyi anlıyoruz canım oğlum.’” (Edizler Taşınıyor, Morpa Yayınları, 2009)

“‘Haydi durma koş. (...) Burada güvendesin.’ Mimi yavrusunun ıslak tüylerini yalıyor: ‘Ah canım seni hiç bırakmamalıydım,’ diyordu.” (Kuzucuk Lili Kırlarda, YA-PA Yayınları, 2006)

“Sevgi dolu annesinin yumuşacık kucaklamasıyla en zor şeyler bile eğlenceli olabilirdi. (...)Dev patileriyle kucağında tuttuğu bir şey var. Onu hayal edemeyeceği kadar mutlu eden bir şey... Kendisinin minik pandası bu.” (Beni Mutlu Eden Ne? TÜBİTAK Yayınları, 2013)

“Annesi ağacı süslemeye devam ederken, Berk’in üzgün olduğunu fark etti. Yumuşak bir sesle sordu: ‘Senin canın bir şeye sıkılmış. Bana anlatmak ister misin? (...) İstersen sana yardım edebilirim.’ ‘Berk, eğer bir şeyi başarmak istiyorsan öncelikle kendine güvenmelisin. Bunun için sihirli bir küreye gereksinimin yok. Eminim ki sihirbaz rolünü çok kolay başarırısın. İstersen sana yardım edebilirim.’” (Küçük Sihirbaz, Morpa Yayınları, 2009)

“Kendisini seven bir ailesi vardı. (...) Anne Kuğu onu kanatlarının arasına aldı.” (Şaşkın Kuğu Yavrusu, Morpa Yayınları, 2009)

“Buna çok sevindik canım. Evet, biz ayrı yaşıyoruz. Ama senden ayrılmadık ve ayrılmayacağız.”(Şimdi Ben Ne Olacağım, Morpa Yayınları, 2009)

“Anne kartal, hızlıca uçarak düşmekte olan yumurtayı yakalayıp yuvaya geri koymuş.” (Zıpzip Yumurta, Mavi Yunus Yayınları, 2011)

“Ne yaparsanız yapın, baban ve beni sizi hep seveceğiz.” (Bobo: Ayak İzleri Kimin, Erdem Çocuk Yayınları, 2012)

“Kışt dedi annesi Kıl Kedi’ye. ‘Korkutma benim Ejo’mu boş yere.’” (Ejderha Ejo: Aşı Senden Korksun, Şiir Çocuk Yayınları, 2011)

Olumsuz örneklerden biri ise aşağıdaki gibidir:

“(...) İki kardeş üvey anneden uzak kalmak için günün büyük bir bölümünü açık havada geçiriyorlardı. (...) Oduncu ve ailesi oldukça yoksuldu. Günün birinde kadın oduncuya kendisiyle yaşamak istiyorsa çocuklarından vazgeçmesini söyledi. Zavallı adam bunu yapmak istemiyordu ancak güçlü bir kişiliğe sahip değildi. Ertesi gün karısının isteğini yerine getirdi.” (Hansel ve Gretel, Doğan Egmont Yayıncılık, 1998)

Aşağıdaki örnek ise, hem olumlu hem de olumsuz yönde bir özellik taşımaktadır.

“Oğlum akrabalarımız da yardım etmediler, demiş. Anlaşılan iş başa düştü. Malzemeleri hazırla. (...) Yavrular bu işten bir şey anlayamamışlar. Ama annelerine de güveniyorlarmış.” (Tarlakuşu ile Yavruları, Gönül Yayıncılık, yayın tarihi belirtilmemiş)

4.5. Model Alma Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.5.’te görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın model alma boyutuna yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 27, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 4 ve rastlanmama frekansının ise 173 olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak kitapların çok büyük bir çoğunluğunda olumluyu model alma fikrinin verilmediği görülmektedir.

Tablo 4.5. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin model alma boyutunun görülme sıklığı

Model Alma Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
5. Çocuğa, kendisine benzemek istediği birinin varlığına sahip olduğu fikrini verir.	27	4	173

Model alma boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler aşağıdaki gibidir;

“Amcasıyla birlikte maceradan maceraya atıldığını, engin denizleri aşip uzak ülkelere gittiğini düşlerdi.” (Papu ve Posta Güvercini, Beyaz Balina Yayınları, 2006)

“Ayı yavrusu Kola ve ikiz kardeşi Kimi’ye ‘Büyüyünce biz de senin gibi olmak istiyoruz’ dediler. (...)Ormandaki yavru hayvanlar bana benzemek istiyorlar. Ben de onlara iyi örnek olmalıyım.” (Kimi Büyüyor, YA-PA Yayınları, 1987)

“Keşke şu yunus gibi dans edebilseydi. Hızlı yunus tüm sürünün en hızlı dans eden yunusuydu.” (Küçük Yunusun Dansı, YA-PA Yayınları, 2007)

“‘Ben büyüyünce itfaiyeci olmak istiyorum!’ diyerek kararını açıkladı herkese. Caillou da phillip’le aynı fikirdeydi.” (Caillou İtfaiye Gezisinde, Chouette Yayınları, 2010)

“Yüzebilirsiniz beni izleyerek.” (Küçük Vakvak, Pearson Yayınları, 2016)

“‘Çok akıllısın dedeciğim.’ (...) ‘Vay canına! Bunu nasıl yaptın?’ ‘Pek çok deneyim yaşla elde edilir Küçük Ayı.’ diyerek gülümsedi dedesi. ‘Bu deneyimlerin en önemlisi bilgidir. Artık ağaçlara eskisi gibi çevik bir şekilde çıkamıyor olabilirim; ama sana ağaçlar ve ağaçlara çıkmakla ilgili birkaç şey öğretebilirim.’” (Yaşlı Ayılar Ağaca Tırmanamaz, TÜBİTAK Yayınları, 2017)

“Onun dışında her şey kocamandı ve cesaret isteyen, harika işler yapıyorlardı. Pezzettino ise küçüktü. ‘Ben herhalde başkasının küçük bir parçasıyım.’” (Pezzettino, Elma Yayınevi, 2017)

“‘Neden yardım istemiyorsun,’ diye sordu Küçük karıncaya. ‘Hepsinin çok işi var. Ben de onlar gibi yük taşımayı başarmalıyım.’” (Karıncanın Öğüdü, Erdem Çocuk Yayınları, 2015)

“(…)Dev patileriyle kucagında tuttuğu bir şey var. Onu hayal edemeyeceği kadar mutlu eden bir şey... Kendisinin minik pandası bu. (...)Ona ormanın tüm bilgeliğini anlatacak. Onu çok sevecek, saracak ve koruyacak. Minik Panda onun sevgisiyle büyüyecek ve onların geleceği olacak.” (Beni Mutlu Eden Ne? Tübitak Yayınları, 2013)

“Neşeli Balık hevesle: ‘Ben de uçurtma uçurmak istiyorum!’ dedi.” (Uçurtma Uçuran Balık, Koza Kitap Yayınları, 2012)

“Babam sürpriz yapmayı çok sever. Geçenlerde anneme sürpriz yemek yaptı. Annem çok mutlu oldu. ‘Annemi mutlu etmek için ben de sürpriz yapabilirim.’ diye düşündüm.” (Levent Sürpriz Yapıyor, Timaş Yayınları, 2012)

“Babaları onlara ulu önder Atatürk’ün hayatını anlatan bir belgesel CD’si almıştı.” (Yaşasın 23 Nisan, Şiir Çocuk Yayınları, 2010)

“Atakan babası gibi yollar köprüler inşa etmek istiyordu.” (Atakan İnşaat Ustası Oluyor, Kaknüs Çocuk, yayın yılı belirtilmemiş)

4.6. Düzelebilme İnancı Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.6. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin düzelebilme inancı boyutunun görülme sıklığı

Düzelebilme İnancı Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
6. Çocuğa, kötü giden şeylerin iyiye de gidebileceği inancını verir.	82	10	112

Tablo 4.6.'da görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın düzelebilme inancına yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 82, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 10 ve rastlanmama frekansının ise 112 olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak kitapların yarısından fazlasında iyiye giden olaylar ve düzelebilme durumuna rastlanmazken, göze çarpan bir kısmında her şeye rağmen olayların kötüye gitmiş olduğu; yarısından azında ise kurgudaki olayların olumlu yönde ilerlediği görülmektedir.

Düzelebilme inancı boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

(Caillou sahneye ilk çıktığında) “*Bacakları biraz titriyordu. Çobanla sahnede olacaktı... Her bir hareketi Caillou'nun gözünü korkutuyordu. Caillou kurdu gördüğü zaman ağzından hiç ses çıkmadı. (...) Caillou da koşmaya başladı. Sonunda koyunu yakaladı.*” (En sonunda tüm salon Caillou'yu alkışlar.) (Caillou Tiyatrodan, Chouette Yayınları, 2010)

“*O gün Kalben'in arkadaşları oyun oynarken onu aralarına almamış. Üstelik attıkları top Kalben'in dondurmasını düşürmüş yere. İstmeden olmuş, ama olmuş bir kere. Kalben'in kalbi de dondurma külâhı gibi*

kırılıvermiş! (...) Kalben'in kalbi şimdi eskisinden de sağlamış."
(Eyvah Kalbim Kırıldı, Kidz-R, 2017)

"Birinci oyunun başından sonuna kadar endişelendi ve işler çok iyi gitmedi. İkinci oyunun başından sonuna kadar da endişelendi. Bu da harika gitmedi. (...) Birden ne yapacağını anladı Walter..." (Walter'ın Endişeye Gerek Yok Elbisesi, 1001 Çiçek Yayınları, 2015)

"Uzun yıllar önceydi. Vatanımızın her yerinde düşmanlar vardı. (...) Bazen çok aç kaldık ve çok üşüdük, bazen hasta olduk ama vatanımız düşmanlardan kurtulana kadar çalışmaktan hiç vazgeçmedik."
(Dedemin Madalyası, Erdem Çocuk Yayınları, 2012)

"Meğer taşınmak, hiç de korkulacak bir şey değilmiş, diye düşündü."
(Edizler Taşınıyor, Morpa Yayınları, 2009)

"Ara sıra annesi de onlara katılıyordu. Hep birlikte sinemaya, pikniğe gidiyorlardı. Babasının evden ayrılması dışında, Deniz'in yaşamında çok büyük bir değişiklik olmamıştı." (Şimdi Ben Ne Olacağım? Morpa Yayınevi, 2009)

"'Başkalarıyla alay etmenin sonu budur. Buradan kurtulursam bir daha kimseyle alay etmeyeceğim.' demiş. Tam o sırada bir şahin Turna'ya saldırmış. Turna hızlı uçabilmek için Alaycı Alabalık'ı bırakmış. Alabalık göle düşmüş. Bir daha da asla kimseyle alay etmemiş." (Alaycı Alabalık, Nesil Çocuk Yayınları, 2012)

"Bu işi yaparken o kadar kızgınlarmış ki, çiçekleri kökleriyle birlikte koparıp atıyorlarmış. Bunların bir kısmı çöplükte yaşamayı başarmış. Rengârenk çiçekler açmış oralarda. Güçlü bir rüzgâr esmiş, havalandırmış bir kısmını. Bulutların üzerine çıkarmış. (...) Yağan yağmurla birlikte ülkenin dört bir yanına dağılmışlar. (...) O günden

sonra, o ülkede, yetiştirdiği çiçeğin renginden dolayı artık hiç kimse suçlanmamış. İnsanlar ömür boyu dilediklerince özgür ve mutlu yaşamışlar.” (Sadece Mor Rengi Seven Kral, Kök Yayınları, 2009)

“Gerçekten de boğazımın ve kulaklarımın ağrısı geçmişti. Sadece biraz yorgundum. Hastalığın geçti, dedi doktorum.” (Tavşan Bondi Ameliyat Oluyor, Şiir Çocuk Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

“Diğer ağaçlar benden çok büyük. Bense küçüğüm. Tüm yağmur büyük ağaçların yapraklarını ıslatacak ben de susuz kalacağım diye çok korktum. Ama neyse ki sen geldin. (...)” (Yağmur Damlası, Şiir Çocuk Yayınları, 2011)

“Bu renk siyahmış. Çok hızlı bir şekilde gökyüzünü kaplıyormuş. Hatta bu siyah renk güneşi bile görünmez hale getirmiş. (...) bir anda gökyüzünden yağmur damlaları düşmeye başlamış. Yağmur damlaları düştükçe bizim üç renk erimeye ve birbirlerine karışmaya başlamışlar. (...) Artık dünya daha renkli olmaya başlamış.” (Renkler Dünyayı Boyuyor, Şiir Çocuk Yayınları, 2010)

“Siyah yağmur bulutu bu sözlere çok üzülmüş ve ağlamaya başlamış. Ağladıkça gözyaşları yeryüzüne düşüyormuş. O kadar çok ağlamış ki, ağladıkça küçülmüş ve sonunda kaybolmuş. Beyaz bulutlar bu olaya çok üzülmüş. (...) (Güneş) ‘Ama üzülmeyin. Siyah bulut yok olmadı. Ben yeryüzünü ısıtınca tekrar aramıza dönecek.’” (Ağlayan Bulut, Şiir Çocuk Yayınevi, 2011)

“Ejderha Ejo dişlerini fırçalamayı hiç sevmeyişi için, dişleri çürümüş. Ve çürüyen dişlerinden o kadar rahatsız olmuş ki, kimse görmesin diye güleliyormuş. Arkadaşları Ejo’yu hemen diş hekimi Ciddi Baykuş’a götürdüler. Baykuş Ejo’nun çürüyen dişlerini çabucak tedavi etti.” (Lütfen Gülümse Ejderha Ejo, Şiir Çocuk Yayınları, 2011)

Olumsuz bir örneğe bakılacak olursa;

“Zavallı Pamuk, annesinin sözünü dinlemediği için çok pişman olmuş. Ama artık iş işten geçmiş.” (Kurt ve Kuzu, Gönül Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

4.7. Bağ Kurma Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.7. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin bağ kurma boyutunun görülme sıklığı

Bağ Kurma Boyutu	Olumlu	f	
		Olumsuz	Rastlanmama
7. İnsanlarla sağlam bağlar kurmasını sağlayan özellikleri kazandırır. (Arabuluculuk, anlayışlı olma, hoşgörü vb...)	152	27	34

Tablo 4.7. incelendiğinde resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin “bağ kurma” boyutunun olumlu göstergelerinin frekansının 152, olumsuz göstergelerinin frekansının ise 27 olduğu; rastlanmama durumunun ise 34 olduğu görülmektedir. Bu bulgu üzerinden incelenen kitapların bağ kurmaya yönelik özellikleri içeriyor olduğu, ancak azımsanmayacak bir yoğunlukta da riskli öğeler içerdiği söylenebilmektedir.

Bağ kurma boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal “akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Çocuğun toplumla olumlu ilişkiler kurması için gereken olumlu özellikler ya da bu ilişkileri riske atan davranış örüntüleri incelenmiş olup; rastlanan her bir davranış özelliğini barındıran bir liste çıkarılmıştır. Tablo 4.8. ve Tablo 4.9.’da bu özelliklerin karşılaşımla frekansları sunulmuştur. Tabloların takibinde, bu özelliklere örnek olması üzerine kurgu akışından kısımlar ve alıntılar sunulmuştur.

4.7.1. Bağ Kurma Boyutuna Yönelik Karşılaşılan Olumlu Özellikler

Tablo 4.8. Bağ Kurma Boyutuna Yönelik Olumlu Özelliklerin Kategorileri

Olumlu Özellikler	f	Olumlu Özellikler	f
Yardım Etme	33	Dostluk Başlatabilme	6
Teşekkür Etme	20	Nezaketsilik	6
Çözüm Üretme	17	Empati Kurma	5
Etkin Dinleme	17	Birbirini Kollama	5
Özür Dileme	14	Orta Yol Bulma	5
Paylaşımcılık	13	Fedakârlık	5
Farklılıkları Kabul Etme	12	Aralarına Kabul Etme	5
Teselli/Teskin Etme	11	Yardım İsteme	5
Destek Verme	10	Eylemsel Paylaşım	4
İşbirliği/İş Bölümü	10	Duyarlılık	4
Sorumluluk ve Kurallara Riayet	9	Takdir/Tebrik Etme	4
Affedicilik	9	İyilikle Cevap Vericilik	3
Sürpriz Yapma	9	Gönül Alma	3
Hatasını Kabul Etme	9	İyimserlik	3
Hediye Etme	8	Kibirli Olmama	3
İltifat Etme	8	Sözünü Tutma	1
Anlayış Gösterme	7	Bonkörlük	1
Dürüstlük	7	Vefalılık	1
-	-	Dostluk Devam Ettirebilme	1

Yardımcı Olma

“*Hadi gidip yardım edelim! Neden duruyoruz hala?*” (Harika Bir Takım, TÜBİTAK Yayınları, 2012)

Teşekkür Etme

“*Çok teşekkür ederim.*” (Lütfen De Ejderha Ejo, Şiir Çocuk Yayınları, 2010)

Çözüm Üretme

Galiba yiyecek sepetlerimiz karışmış. Herkes en sevdiği yiyeceği önüne alsın. (Hepimiz Çok Acıktık, Morpa Yayınları, 2007)

Etkin Dinleme

Bu kategoride, birbirinin anlattıklarını, deneyimlerini, önerileri, sorunlarını dinleme durumlarının göstergeleri aranmıştır.

“ ‘Çok akıllısın dedeciğim.’ (...) ‘Vay canına! Bunu nasıl yaptın?’ ‘Pek çok deneyim yaşla elde edilir Küçük Ayı.’ diyerek gülümsedi dedesi. ‘Bu deneyimlerin en önemlisi bilgidir. Artık ağaçlara eskisi gibi çevik bir şekilde çıkamıyor olabilirim; ama sana ağaçlar ve ağaçlara çıkmakla ilgili birkaç şey öğretebilirim.’” (Yaşlı Ayılar Ağaca Tırmanamaz, Tübitak Yayınları, 2017)

Özür Dileme

“Zıpzip’tan da senden de özür dilerim. Boyalı suyu halıya ben döktüm.” (Tali Doğruyu Söylüyor, Nesil Çocuk Yayınları, 2011)

Paylaşıcılık

“Üzülme, biz seninle dondurmalarımızı paylaşırız.” (Şirin Kirpi Çıkarma Öğreniyor, Morpa Yayınları, 2011)

Farklılıkları Kabul Etme

“Babamla annem gerçekten farklılar, gece ve gündüz gibi, güneş ve ay gibi. Yıldızları izlerken bile uzlaşamıyorlar. Ama bir yıldız var ki, onun

hakkında ikisi de aynı fikirde birleşiyor.” (İkimiz de Seni Çok Seviyoruz, Kidz-R Yayınları, 2017)

Teselli/Teskin Etme

“Anne Kuğu onu kanatlarının arasına aldı. ‘Üzülme, leylekler güz gelince sıcak ülkelere göçerler. Fakat ilkbaharda havalar ısınınca yine dönerler. Hem uzakta da olsa, arkadaşlar birbirlerini hiç unutmazlar,’ dedi.” (Şaşkın Kuğu Yavrusu, Morpa Yayınları, 2009)

Destek Verme

“Pigi ve Zoe, ailesiyle arkadaşlarının onlara nasıl da her zaman destek olduklarını ve ne olursa olsun onları çok sevdiklerini konuştular yarışma başlayıncaya kadar.” (Dünya Hepimize Küçüğüm, 1001 Çiçek Yayınları, 2015)

İşbirliği/İş Bölümü

“Her birinizin sesi çok güzel. Neden birleşip daha uyumlu bir ses çıkarmayı düşünüyorsunuz?” (Müzik Aletlerinin Büyülü Ezgileri, Bisiklet Yayıncılık, yayın tarihi belirtilmemiş)

Sorumluluk ve Kurallara Riayet

“Ancak herkes üzerine düşen görevi aksatmadan yaparsa, işlerimizi tam ve zamanında bitirebiliriz, dedi. ‘Tamam anneciğim sen hiç merak etme. Biz görevlerimizi aksatmadan yaparız.’” (Fare Ailesinin Ormanda Bir Günü, Şiir Çocuk Yayınları, 2011)

Affedicilik

“Özür dilediğin için seni affediyorum.” (Afacan Maymun, Gönül Yayıncılık, 2014)

Sürpriz Yapma

“Babam sürpriz yapmayı çok sever. Geçenlerde anneme sürpriz yemek yaptı. Annem çok mutlu oldu. ‘Annemi mutlu etmek için ben de sürpriz yapabilirim.’ diye düşündüm.” (Levent Sürpriz Yapıyor, Timaş Yayınları, 2012)

Hatasını Kabul Etme

“Tali başını eğerek; haklısınız. Bisikletimi sizinle paylaşmalıydım. Siz benim en iyi arkadaşlarımsınız. Özür dilerim dedi.” (Tali Eşyalarını Paylaşıyor, Nesil Çocuk Yayınları, 2011)

Hediye Etme

“Aslında mor menekşesi komşu teyzeyi nasıl da mutlu edermiş!” (Eyvah Kalbim Kırıldı, Kidz-R Yayınları, 2017)

İltifat Etme

“Anneciğim çok güzelsin; kolyen de çok güzel.” (Benim Güzel Mücevherlerim, Morpa Yayınları, 2007)

Anlayış Gösterme

“Annesi sabırla içini çekti. Ama tabii bir gün sabrı tükendi. (...) Çok üzüldü annesi bunu duyunca. Ama yine de kızmadı küçük canavarına.”
(Hayır Hayır Bana Ne! Mavibulut Yayınları, 2016)

Dürüstlük

“Boyalı suyu döken kendisiydi. Doğruyu söylememiştir. Birden içini bir pişmanlık kapladı.” (Tali Doğruyu Söylüyor, Nesil Çocuk Yayınları, 2011)

Dostluk Başlatabilme

“Merhaba bayım, ben Tobi. Bu da arkadaşım Yoyo. Sizin isminiz ne?”
(Tobi’nin İlkbahar Maceraları, Şiir Çocuk Yayınları, 2011)

Nezaketli Olma

“Yabancılarla karşılaştığında tabii ki dikkatli davranmalısın. Ama akrabalarına, anne ve babanın arkadaşlarına karşı kibar olmayı sakın unutma.” (Sevgili Canavarlar, Altın Kitaplar Yayınları, 2009)

Empati Kurma

“Onlar da tıpkı bizim gibi değil mi? Zaman zaman kendi yaşlıları olan arkadaşlarıyla vakit geçirmek istiyorlar, dedi.” (Ali’nin Sıkıntısı, Morpa Yayınları, 2009)

Birbirini Kollayıcılık

“Ne cüretle Mabel’e küçük tuhaf yaratık diyorsun! Onun neredeyse benimle aynı boyda (ve benden sadece birazcık daha tuhaf) olduğunu görmüyor musun?” (Mabel ve Ben: En İyi Arkadaşım, 1001 Çiçek Yayınları, 2016)

Orta Yol Bulma

“ ‘Lütfen’ dedi. ‘Ben de çiçekleri sulayabilir miyim?’ ‘Tabii dedi çocuk. Gel sırayla sulayalım.’ ” (Lütfen De Ejderha Ejo, Şiir Çocuk Yayınları, 2010)

Fedakârlık

Sonra buldum diye bir çığlık attı. Cebinden pusulasını çıkardı. Ona son bir kez baktı. ‘Bu işine benden daha çok yarayacak,’ dedi. (Papu ve Posta Güvercini, Beyaz Balina Yayınları, 2006)

Aralarına Kabul Edicilik

Kirpi şaşkınlıkla bakıp sormuş: ‘Beni oyununuza alır mısınız?’ ‘Tabii ki bizimle oynayabilirsin, eğer istersen.’ (Tıstıs ile Pıspıs’ın Oyun Arkadaşları, Morpa Yayınları, 2009)

Yardım İsteyebilme

“ ‘Yaşasın! Polis amca! O bana yardım edebilir.’ diye düşündü. Hemen trafik polisinin yanına gitti.” (Zeynep Kayboldu, Morpa Yayınları, 2009)

Eylemsel Paylaşıcılık

Bir eylemin nasıl gerçekleştirilebileceğini öğretme, bir başka deyişle bilgiyi/deneyimi/beceriye paylaşma durumu araştırmacılar tarafından “eylemsel paylaşım” olarak tanımlanmış ve ele alınmıştır. Buna bağlı özellikleri gösterebilme durumuna ise eylemsel paylaşıcılık denmiştir.

“Bana da hayal kurmayı öğretir misin?” (Bay Ka Buk ve Ejder, Taze Kitap Yayınları, 2017)

Duyarlılık

“Küçük kız: Ben de başınıza gelenlere çok üzuldüm. Galiba bu ağaçları kimlerin kestiğini biliyorum. Bir an önce gidip daha fazla ağaç kesilmesine engel olmalıyız, dedi. (...) ‘Bu ağaçları lütfen kesmeyin. Hayvan dostlarımız çok zor durumda kalıyor,’ dedi.” (Fare Ailesinin Yeni Arkadaşları, Şiir Çocuk Yayınları, 2011)

Takdir/Tebrik Etme

“Çocuklar sizi tebrik ederim. Eğer itfaiyenin ve ambulansın numaralarını annenize hemen söylemeseydiniz yangını söndürmekte geç kalınabilirdi.” (Acil Aramalar, Şiir Çocuk Yayınları, 2010)

İyilikle Cevap Verme

“Bir gün Noona okuldan geldiğinde bir erkek çocuğun kendisine şöyle dediğini anlattı annesine: Filamingo gibi bacakların var senin. Filamingonun ne olduğunu tam bilmese de Noona kendisi ile alay ediliyormuş hissine kapılmıştı. (...) ‘Ne yapacağımı biliyorum’ dedi Noona. Kendisiyle alay ettiğini düşündüğü çocuğa gidip, onun

hakkında gerçekten ne düşündüğünü söyledi: ‘Çok tatlı bir gülümseme var.’” (Düşünce Okuyan Kız Noona, 1001 Çiçek Yayınları, 2017)

Kibirli Olmama

Bir daha kibirlenmeyeceğine dair söz vermiş. (Sinirli Toprak Teyze, Mavi Yunus Yayınları, 2011)

Gönül Alma

“Birkaç hafta sonra küçük kız, yanında arkadaşlarıyla ormana geldi. Orman halkına çok güzel bir sürprizleri vardı. Yanlarında birçok ağaç fidesi getirmişlerdi.” (Fare Ailesinin Yeni Arkadaşları, Şiir Çocuk Yayınları, 2011)

İyimserlik

“Nihayet her şeye iyi tarafından bakarak mutlu olmanın yolunu buldu.” (Mutlu Eşek, Erdem Yayınları, 2010)

Sözünü Tutma ve Bonkörlük

“Fareli Köyün Kavalcısı” (Timaş, 2007) isimli kitapta, halkın cimriliği ve kendisine verilen sözlerin tutulmaması üzerine, Kavalcı kaval sesiyle köyün çocuklarını peşine takarak sözünü tutmayan insanların olmadığı ve insanların paylaşabildiği bir başka yere götürür. Buna bağlı kalınarak doğru sözlülüğün ve bonkörlüğün tercih edilmesi üzerine vurgu yapıldığı sonucuna varılmıştır.

Vefalı Olma

“Şimdi arkadaşları çok ama çok hastalanmıştı. (...) Yanınızdayım dedi onlara. ‘Ben bakarım size hasta olsanız da.’ (...) ‘Ben bakarım size

hasta olsanız da.’ (...) ‘Bırakmadınız beni zor anımda. Ben bırakır mıyım sizi hasta yatağınızda?’” (Tombik Ayı Hastalanınca, Pearson Yayınları, 2007)

Dostluk Devam Ettirebilme

“Ediz çok mutluydu. Hem eski arkadaşlarıyla görüşüyordu, hem de yeni arkadaşlar edinmişti.” (Edizler Taşınıyor, Morpa Yayınları, 2009)

4.7.2 Bağ Kurma Boyutuna Yönelik Karşılaşılan Olumsuz Özellikler

Tablo 4.9. Bağ Kurma Boyutuna Yönelik Olumlu Özelliklerin Kategorileri

Olumsuz Özellikler	f	Olumsuz Özellikler	f
Aldatma	7	Emanete Hıyanet Etme	2
Zorbalık ve Şiddet	6	Yalan Söyleme	2
Alay Etme	5	Tembellik Etme	1
Dışlama	5	Kindarlık Etme	1
İntikam Alma	3	Hırsızlık Yapma	1
Ara Bozuculuk	3	-	-

Aldatma

“(Kurt) Çocuklara seslenip ‘Anneniz geldi’ demiş; ama unutup sesini de değiştirmemiş. Oğlaklar da anlamışlar, açamamışlar kapıyı; (...) Sesi incelmış ama ayakları kapkara; yutturamamış yine akıllı çocuklara.” (Kurtla Yedi Oğlak Yavrusu, Akvaryum Yayınları, 2013)

Zorbalık ve Şiddet

“Nasıl olduysa kurnaz maymunu öne doğru itekleyivermiş. Mağaranın ağzına doğru yuvarlanan maymun da geri dönememiş.”(Kral Aslan, Gönül Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

Alay Etme

“Çiftliğin haylaz köpekleri ise onun bu üzüntüsünü biliyor ve onunla alay edip eğleniyorlardı. Bu da küçük Fino’yu çok üzüyordu.” (Küçük Fino, Gönül Yayınları, 2013)

Dışlama

“Buradan git. Hem çok çirkinsin, hem de ıslaksın. Bizi de ıslatacaksın. Seni yanımızda istemiyoruz, demiş küçük bulutlar.” (Ağlayan Bulut, Şiir Çocuk, 2011)

İntikam Alma

“Ninenin lambası iyi yanmıyormuş. Alev büyüün diye, saplamış fitile dikenini. (...) Karga kızdıkça kızmış. ‘Madem yaktın dikenimi, çaren yok vereceksin lambanı.’” (Ayağına Diken Batan Süper Karga, YKY, 2016)

Ara Bozma

“Cesur Terzi işte tam o sırada topladığı taşları tek tek devlerin başına atmaya başlamış. (...) ‘Niye başıma taş atıyorsun?’ ‘Asıl başıma taş atan sensin.’” (Cesur Terzi ve Dev, Timaş Yayınları, 2013)

Emanete Hıyanet Etme

“Çıkarmış ayağından hemencecik ve gitmiş oradaki bir ninenin evine. ‘Tak tak tak. Merhaba. (...) Biraz saklar mıydınız dikenimi?’ (...) Ninenin lambası iyi yanmıyormuş. Alev büyüün diye, saplamış fitile dikenini. (...) Karga kızdıkça kızmış. ‘Madem yaktın dikenimi, çaren yok

vereceksin lambanı.’’ (Ayağına Diken Batan Süper Karga, YKY, 2016)

Yalan Söyleme

“Keloğlan’a: Gel seninle bir yalan uydurma yarışı yapalım. Kim daha büyük iki yalan uydurursa, çöreğin hepsi onun olsun. Eğer senin yalanların büyük olursa, borcunu silerim. Yarın ununu alıp gidersin, demiş. (...)Keloğlan çöreği kaptığı gibi tek başına yemiş. Değirmenci de Keloğlan’ın yalanlarının kendi yalanlarından daha büyük olduğunu kabul etmiş ve hiç para almadan buğdayını öğütmüş. Bizim akıllı Keloğlanımız da öbür gün değirmende çalışmaktan kurtulmuş.” (Keloğlan ile Değirmenci, Dörtel Yayıncılık, yayın tarihi belirtilmemiş)

Tembellik Yapma

“Bu anlaşma Keloğlan’ın işine gelmiş. Zaten çalışmayı da pek sevmemiş. Çöreğin tamamını yeme fikri de hoşuna gitmiş.” (Keloğlan ile Değirmenci, Dörtel Yayıncılık, yayın tarihi belirtilmemiş)

Kindar Olma

“Bu işten bıkan Sincap gidip tavşan deliğine girdi. Tavşan ise onun ağaç kavuğundan bakarak kendisiyle dalga geçişini unutmamıştı.” (Sincabın Evi, Gönül Yayıncılık, 2014)

Hırsızlık Yapma

Hırsızlık durumu “Yaramaz Tavşan” (Gönül Yayınları, 2014) isimli kitapta rastlanmıştır. Bu kitaptaki kurguda, tavşan karakteri hırsızlık yapmaktadır. Ayıyı kandırıp tuzakta yerine geçirir ve bu yolla tilki ile ayıyı birbirine düşürür. Bu sırada çaldığı diğer fıstıkları da ormandaki diğer canlılara satar. Kısacası üzerinde durulan

özellikler; hırsızlık, yalan söyleme, aldatma, maddi şeylere (para, yiyecek) düşkünlük olarak insan ilişkilerini desteklemeyecek şeklindedir.

4.8. Sınırlı Kontrol Farkındalığı Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.10. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin sınırlı kontrol farkındalığı boyutunun görülme sıklığı.

Sınırlı Kontrol Farkındalığı Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
8. Çocuğa, her şeyin kendi kontrolünde ve sorumluluğunda olmadığını gösterir.	42	6	157

Tablo 4.10.'da görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın sınırlı kontrol farkındalığına yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 42, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 6 ve rastlanmama frekansının ise 157 olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak kitapların yarısından fazlasında iyiye giden sınırlı kontrole yönelik farkındalık yaratacak bir duruma rastlanmazken, olumlu anlamda bu fikir için modelleme yapacak örneklerin azlığı göze çarpmaktadır. Bunun yanında az da olsa olumsuz örnekler de mevcuttur.

Sınırlı kontrol farkındalığı boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“Pinokyo” (Altın Kitaplar, 2009) isimli kitapta büyü yapan ve yol kesen insanların varlığı üzerinden her şeyin kontrol altında tutulamaması iyi bir biçimde yansıtılmıştır. Ancak Pinokyo’nun içinde bulunduğu durumlardan da her zaman Mavi Peri’nin yardımıyla çıkması ve kendisinin bir çözüm üretmemesi, sorumluluğun tamamen kadere ya da şansa bırakılması şeklinde değerlendirilebilmektedir. Bu

anlamda bu kitabın hem olumlu özellikleri hem de olumsuzları aynı anda taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

“Caillou Tiyatroda” (Chouette Yayınları, 2010) isimli kitapta, Caillou sahneye ilk çıktığında bir şey yapamaz. Endişesini kontrol edemez. Bu durum, bazen bazı duyguların anlık bir şekilde kontrol edilemediğine bir örnek olarak gösterilebilir. “Durumlara yönelik kontrolün bazen kaybedilebileceği” fikrinin çocukta normalleşmesini sağlayarak, bazen kontrolü kaybetmenin normal olduğu algısını oturtabilir. Nihayetinde, Caillou kalabalığın da yardımı ile oyuna adapte olur ve endişesini yener. Kontrolün kaybı durumunda ise biraz yardımla da bir takım zorlukların üstesinden gelinebileceği fikrinin verilebildiği savunulmuştur. Buna bağlı olarak olumlu örnekler arasında sayılmıştır.

“Kaplumbağa ile Ördekler” (Gönül Yayınları, tarih belirtilmemiş) isimli kitapta, kaplumbağa ördeklerin yardımı ile kaçmak istemiştir ve ördekler de kaplumbağaya yardım etmek istemişlerdir. Ancak planladıkları yolculuk esasında kaplumbağa için uygun değildir. Bu durum, ne yapılırsa yapılsın bazı şeylerin planlandığı gibi gitmeyebileceğine örnek olarak gösterilebilmektedir. Buna bağlı olarak bu kitabın kurgusu bu boyutu destekler nitelikte bulunmuştur.

“Kaplumbağa ve Ördekler” isimli kitaba antitez niteliğinde olduğu görülen “Uçurtma Uçuran Balık” (Koza Kitap, 2012) isimli kitapta ise, kontrol edilemeyen bir durum olsa bile, durumu kabullenerek ona adapte olma yoluyla ve bir miktar yardımla belirli engellerin de aşılabileceği fikrinin aynı anda verildiği görülmüştür.

“Başkalarının yardımı olmadan yapamazdı. (...) Ahtapot fanusu tuttu, yengeç uçurtmayı.” (Uçurtma Uçuran Balık, Koza Kitap, 2012)

Yukarıda alıntısı verilmiş olan bu kitapta, denizde yaşayan bir canlı olması, balığın karaya çıkışını engellemektedir. Buna bağlı olarak kurduğu düşler ise, karaya çıkmayı gerektirir. Karaya adaptasyon, kontrolünde olan bir durum değilse de, arkadaşlarının da yardımıyla fanus içerisinde uçurtma uçurma örneğindeki gibi “koşulları şekillendirmişlerdir”.

“Yanlışlık oldu. Rüzgar hapşırmasa ben şimdi burada değil, arkadaşlarımın yanında olacaktım.’ (...) O sırada Güneş, Küçük Su Damlası’nın çaresizliğini fark etti. Hemen ışınlarını su damlasına yönlendirdi. Küçük su damlası ısındığını fark etti.” (Küçük Su Damlası, Morpa Yayınları, 2007)

Benzer bir durum ise bu alıntı üzerinde geçerlidir. Küçük su damlasının geri dönebilmek için elinden bir şey gelmez ancak dışarıdan gelen bir yardım ile bu geri dönüş gerçekleşebilir. Bu durumun da yine sınırlı kontrol boyutuna örnek teşkil ettiği sonucu çıkarılmıştır.

“Gergedanlar Krep Yemez” (Pearson Yayınları, 2017) isimli kitapta, bulunduğu yere ait olmasa da sevilen bir gergedan mevcuttur. Mor Gergedan ve Begüm çok iyi arkadaş olmuşlardır ancak Mor Gergedan’ın eve dönmesi gerekmektedir. Böyle bir durum için Begüm’ün yapabileceği bir şey yoktur ve bu gerçeğe barışır. Mor Gergedan’ı özleyecek olsa bile gitmesine izin verir. Bu durum da çok istense bile bazen bazı şeylerin değiştirilemeyeceğine ya da değiştirilmediğinde daha olumlu olması haline örnek niteliğindedir.

“Zıpzip Kurbağa” (Erdem Çocuk Yayınları, 2015) isimli kitapta ise, Zıpzip kurbağa bedensel özellikleri ile alay edilen bir hayvandır. Bedensel özelliklere genel anlamda bakıldığında, bunun kişi tarafından seçilmediği ve değiştirilemeyeceği durumu üzerinden, kontrolün olmayışı fikrinin pekiştirildiği görülebilmektedir. Bunu kabul ederek ve bedenin işlevselliğine minnet edilerek bu kontrol edilemeyen durumun olumlandığı görülmüştür.

“Edizciğim, görev yerim değişti. Yeni iş yerim buraya çok uzak. Gidip gelmem çok zor olacak. O yüzden, yeni bir eve taşınmamız gerekiyor. Yarın ev eşyalarımızı toplamaya başlıyoruz. Senin de yeni evimize yakın bir okula başlaman gerekiyor.” (Edizler Taşınıyor, Morpa Yayınları, 2009)

Bu kitaptaki doğrudan alıntıda ise, taşınma ve normalde alışılan düzenin değişmesi durumunun, çocuk tarafından önüne geçilemeyen ve kontrol edilemeyen bir

durum oluşu görülmektedir. Kurgunun ilerleyişinde buna adaptasyon süreci ise kontrol edilemeyen durumun yeniden olumlanması ve kabul edilmesi şeklinde yorumlanmıştır.

“Bak tatlım, annenle ben bir karar aldık. Bundan sonra yaşamımızı ayrı evlerde sürdüreceğiz. Annenle evlerimiz ayrılrsa da annen ve baban olmayı sürdüreceğiz. Yine birlikte sinemaya gideceğiz. Resim yapacağız ve oyun oynayacağız. Değişen tek şey, evlerimizin ayrı olacağıdır, dedi.” (Şimdi Ben Ne Olacağım?, Morpa Yayınları, 2009)

Babanın Deniz isimli çocuk karaktere boşanma kararını açıkladığı kısım, Deniz’in üzerinde kontrolünün olmadığı olayın açıklandığı kısımdır. Açıklamaların devamında ise, durum üzerinde kontrol sağlanamasa bile, duruma yönelik adaptasyonun sağlanabileceği şeklinde ve geleceğe yönelik umudun oluşturulabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Bu sebeple, üzerinde kontrolün olmadığı durumlara yönelik direncin artırılıyor olduğu söylenebilmektedir.

“Anne Kuğu onu kanatlarının arasına aldı. ‘Üzülme, leylekler güz gelince sıcak ülkelere göçerler.’” (Şaşkın Kuğu Yavrusu, Morpa Yayınları, 2009)

Mevsim değişikliklerine bağlı olarak kuşların göç etmesi durumu, bu kitaptaki Şaşkın Kuğu Yavrusu karakteri için önlemez ya da kontrol edilemez bir durumdur. Kurgunun ilerleyişinde bu durumu kabul ettiği görülür. Buna bağlı olarak bu kitap için “sınırlı kontrol farkındalığı” boyutunu desteklediği söylenebilmektedir. Buna benzer şekilde bir kabullenişin iki kitapta daha desteklendiği bulgusuna erişilmiştir.

“Ama Hızlı Koşan bir daha koşu yarışmalarına katılamayacaktı. Böylece Hızlı Koşan bazen pişmanlıkların bir hatayı düzeltmeye yetmeyeceğini öğrendi.” (Koşu Yarışması, Gönül Yayıncılık, 2017)

Yapılan bir hata sonrasında, düzeltme çabalarına rağmen durumun düzelmemesi ihtimalinin de varlığı üzerinde duran bu alıntı üzerinden de “sınırlı kontrol farkındalığı” boyutunun desteklendiği sonucu çıkarılmıştır.

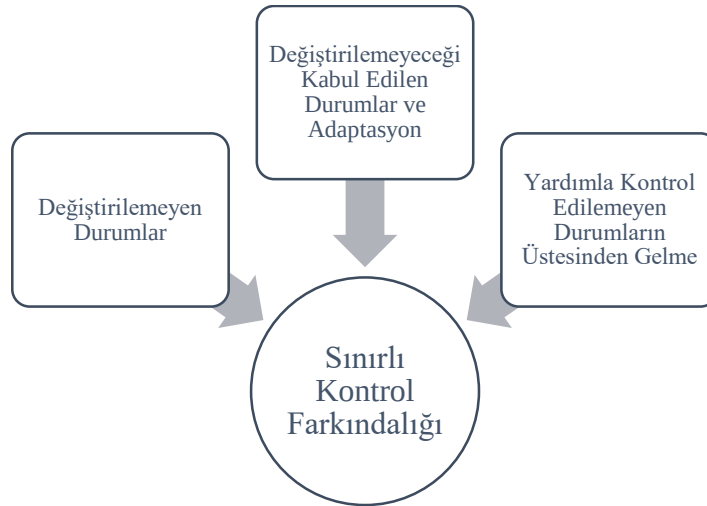
“Neden bazı şeyleri büyüdükçe yapabiliyordu? (...) ‘Çünkü seninle birlikte kasların, kemiklerin, vücudun da büyüyor. Büyüdükçe de gelişip güçleniyor. Sonra etrafını gözlemleyip bazı şeylerin nasıl yapıldığını öğreniyorsun.’” (Artık Bebek Değilim, Erdem Çocuk Yayınları, 2012)

Sınırlı kontrol durumuna yönelik bir açıklama niteliğinde olduğu düşünülen bu alıntının ise bu boyutu destekler bir örnek olduğu çıkarımı yapılmıştır.

“‘Ben de sizin gibi ötmek isterim, acaba ne yapmalıyım?’ (...)O günden sonra sadece çiçeklerin üzerindeki sulardan içmiş bizim eşek, kısa bir süre sonra da açlıktan ölmüş tabii ki.” (Eşek ile Çekirge, Karaca Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

Bu alıntıda ise, durumu değiştirmeye yönelik girişimlere rağmen değişmeyen bir durum söz konusudur. Dışarıdan gelen yardım kurgu içerisinde yer alan çekirge karakterine aittir. Ancak kurgu sonunda görüldüğü kadarıyla bu yardım işe yaramaz. Bu durum ise sınırlı kontrol durumuna örnek olarak gösterilebilmektedir.

Genel anlamda bu boyut için; değiştirilemeyen durumlar, değiştirilemeyeceği kabul edilen durumlar ve buna adaptasyon hali ile yardım sayesinde kontrol edilemeyen durumların üstesinden gelme alt boyutlarının mevcut olduğu söylenebilmektedir (Şekil 8.1.).

Şekil 4.1. Sınırlı kontrol farkındalığı boyutunun göstergelerinin kategorize edilmesi.

4.9. Yeni Deneyimler Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.11. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin yeni deneyimler boyutunun görülme sıklığı

Yeni Deneyimler Boyutu	Olumlu	f	
		Olumsuz	Rastlanmama
9. Çocuğu yeni şeyler denemeye yönlendirir.	53	8	143

Tablo 4.11.'de görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın yeni deneyimlere yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 53, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 8 ve rastlanmama frekansının ise 143 olduğu görülmektedir. Olumlu göstergelerin azlığına ve rastlanmayış frekansına bakıldığında, yeni ve olumlu deneyimlere açık olmaya yönelik olan bu boyutun yeterince desteklenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yeni deneyimler boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“Kim bilir belki de süt kırık kalbe iyi gelirmiş... (...) Bu sefer de her gün suladığı çiçeklerin yanına gitmiş. Çiçeklerin rüzgârda oradan oraya savrulurken mutlu olduklarını fark etmiş. Hemen kendini atmış yemyeşil çimenlere. Yuvarlanmış durmuş.” (Eyvah Kalbim Kırıldı, Kidz-R, 2017)

“ ‘Bay Ka... Acaba dünyada yumurtlaktan başka yiyecek var mıdır?’ (...) ‘Akıllı bir ejder böyle sorular sormaz. Yumurtlaktan başka yiyecek tabii ki olmaz.’ dedi Bay Ka. (...) O da ne? Ağzından ateş çıkmıştı. Yerdeki yuvarlak beyaz şeylere ağzından çıkan ateş değince kızardılar. Mis gibi bir koku yayıldı etrafa. Pişmiş yuvarlak şeyleri ağzına attı. Çok lezzetliyidiler.” (Bay Ka Buk ve Ejder, Taze Kitap Yayınları, 2017)

“Paris, Pigi’nin evinin bulunduğu Şirinşehir’e çok uzaktı. Her zaman yeni yerler görmek istemişti. Çok heyecanlıydı. Yine de evinden ilk defa uzakta olacaktı. Biraz korkuyordu. (...) Ancak kalbinde tatlı bir heyecanla buzun üzerinde kaydı. Bu özel seyahati sonsuza kadar unutmayacağından emindi.” (Dünya Hepimize Küçüğüm, 1001 Çiçek Yayınları, 2015)

“Bir kez de birlikte deneyelim. Küçük Karınca’nın ne kadar uğraştığını hatırlayan Suna denemeye karar verdi.” (Karıncanın Öğüdü, Erdem Çocuk Yayınları, 2015)

“Yako artık dayanamadı ve uzak diyarlara doğru uçmaya başladı. (...)’Peki başka yerleri merak etmiyor musun? Yeni yerler görmeyi, yeni canlılarla tanışmayı düşünmez misin?’ diye sordu Yako.” (Yako ve Mışıl, YA-PA Yayınları, 2007)

“Annesi okul müdürüyle görüşürken İlayda’nın canı sıkıldı. Oyun odasından gelen sesleri çok merak etti. Öğretmeninin çağrısına

dayanamadı. Onun elinden tutup sınıfa girdi.” (Öğretmenim Pamuk Gibi, Morpa Yayınları, 2009)

“Nazlı ve arkadaşları mutluluktan uçuyorlardı. Çocuklar ilk kez kuğu görmüş ve onları doyurmuşlardı. Bu, onlara büyük bir zevk vermişti.” (Kuğular Aç Kalmasın, Morpa Yayınları, 2009)

“Neşeli Balık hevesle: ‘Ben de uçurtma uçurmak istiyorum!’ dedi.” (Uçurtma Uçuran Balık, Koza Kitap, 2012)

“Oysa o, özgür olmak, uçmak, gökyüzünü tanımak istiyordu.” (Özgür Balon Topi, Küçük Adımlar, yayın yılı belirtilmemiş)

Yukarıdaki örnekler olumlu anlamdaki örneklerdendir. Olumsuz örneklerden biri aşağıda sunulmuştur.

“Ben de sizin gibi ötmek isterim, acaba ne yapmalıyım? (...) O günden sonra sadece çiçeklerin üzerindeki sulardan içmiş bizim eşek, kısa bir süre sonra da açlıktan ölmüş tabii ki.” (Eşek ile Çekirge, Karaca Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

4.10. Başarma İnancı Boyutuna Yönelik Bulgular

Kontrol listesinde yer alan 10., 11., 12. ve 13. madde ile, kurguda ve alıntılar üzerinden “başarma inancı” boyutu incelenmiştir. Sayılmış her bir madde aracılığıyla, başarmaya yönelik alt boyutlar aranmış olup, frekans tablolarında ayrıntılı sunulabilmesi için ayrı ayrı ele alınmıştır. Tablo 4.12.’de görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın başarma inancına yönelik göstergelerinin rastlanmayış değerlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak kitapların başarma inancını destekleme, çabalarının değerli olduğunu bilme, engeller karşısında girişimde bulunma ve odaklanma kapsamında yeterince destek vermiyor olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.12. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin başarıma inancı boyutunun görülme sıklığı

Başarma İnancı Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
10. Çocuğa başarabileceği fikrini verir.	61	10	133
11. Önüne çıkan engellerde, çocuğa yaptıklarının olumlu bir fark yaratacağı inancını verir.	46	12	147
12. Bir göreve odaklanıp o şekilde devam edebilmeyi gösterir.	41	4	159
13. Zorluklarla karşılaştığında denemeye devam edebilme fikrini kazandırmaya çalışır.	30	3	171

Başarma inancı boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“Küçük Yunus her gün anne ve babasıyla dans etti. Günden güne hızlanıyordu.” (Küçük Yunus’un Dansı, YA-PA Yayınları, 2007)

“ ‘Sen mi geçeceksin gökkuşağının altından? Bu güne kadar geçememiş de kimse!’ diye burun kıvırdı arkadaşına. ‘Ben geçeceğim’ dedi gölge inatla ve inançla. (...) ‘Hem yemyeşil kedi mi olur?’ (...)’Hadi oradan sen de kimsin?’ (...)Misket korktu saklandı Zıpzip’in arkasına. (...)Misket ile Zıpzip arkadaşını değişik bir tür civciv sandı. Ağızları sulanarak onu kovalamaya başladılar. (...)Onu serçeler kaplan sanmış, kaçışıp duruyorlar.” (Gökkuşağını Kovalayan Kedi, YKY, 2017)

“Yatmış yatağına, kalbini nasıl tamir edeceğini düşünmüş durmuş. Havada uçuşan toz tanelerini saymış. Tingir mingir giden salyangozun

pencere boyunca süren yolculuğunu izlemiş... (...) Kim bilir belki de süt kırık kalbe iyi gelirmiş... (...) Bu sefer de her gün suladığı çiçeklerin yanına gitmiş. Çiçeklerin rüzgârda oradan oraya savrulurken mutlu olduklarını fark etmiş. Hemen kendini atmış yemyeşil çimenlere. Yuvarlanmış durmuş. (...) Kırık kalbin ilacı sıcacık bir gülümsemeymiş.” (Eyvah Kalbim Kırıldı, Kidz-R Yayınları, 2017)

“Daha önce hiç dışarıdan ses duymamıştı Ejder. Çok merak etti. Kulağını evin duvarına dayayıp dinlemeye çalıştı. ‘Ne yapıyorsun sen?’ diye bağırdı Bay Ka. (...) ‘Şey, bir ses duydum sanki’ dedi Ejder. ‘Ses falan yok. Bundan sonra sana duvarlara yaklaşmayı yasaklıyorum.’ dedi Bay Ka. (...) ‘Bunu senin iyiliğin için istiyorum benim küçük sevgili ejderim...’ (...) Çatlak açıldığından beri Ejder’in akli dışardaydı. Ertesi gün çatlakla göz göze gelmemek için kendini zor tuttu. Çatlak yokmuş gibi davranıyordu. (...) Bay Ka’ya belli etmeden incelemeye başladı. Eliyle dokundu. Bir esinti değdi parmaklarına. Çatlaktan içeri rüzgar giriyordu. ‘Ne güzel...’ dedi Ejder.” (Bay Ka Buk ve Ejder, Taze Kitap Yayınları, 2017)

“ ‘Yapabilirim, ayakta durabilirim.’ dedi kendi kendine.” (Bay Ka Buk ve Ejder, Taze Kitap Yayınları, 2017)

“ ‘Ne yapacağımı biliyorum’ dedi Noona. Kendisiyle alay ettiğini düşündüğü çocuğa gidip, onun hakkında gerçekten ne düşündüğünü söyledi: ‘Çok tatlı bir gülümseme var.’” (Düşünce Okuyan Kız Noona, 1001 Çiçek Yayınları, 2017)

“ ‘Yüzüyorum başardım!’ diye çılgınlık atarak.” (Küçük Vakvak, Pearson Yayınları, 2016)

“ ‘Ha gayret, az kaldı, neredeyse başardık.’ diyerek arkadaşlarını gayretlendiriyordu Floki. Tam bu sırada sarmaşıklardan biri kopmasın

mı! Taşıyıcı salıncak havada tehlike içinde sallanmaya başladı. ‘Acilen destek olacak bir şeye ihtiyacımız var!’ diye çırpındı Pik.” (Harika Bir Takım, TÜBİTAK Yayınları, 2012)

“Bir kez de birlikte deneyelim. Küçük Karınca’nın ne kadar uğraştığını hatırlayan Suna denemeye karar verdi.” (Karıncanın Öğüdü, Erdem Çocuk Yayınları, 2015)

“O sırada yuvada alkış sesleri duyuldu. ‘Başardım, başardım...’ (...) Bilge Karınca, ‘Tebrikler, çok çalıştın, çok yoruldun ama hiç vazgeçmedin. İlk yiyeceğini başarıyla yuvamıza taşıdın.’ (Karıncanın Öğüdü, Erdem Çocuk Yayınları, 2015)

“ ‘Off! Çok yorulduğum’, dedi Küçük Karınca. Çekirdeği sırtına bir türlü yerleştiremiyordu. Defalarca düşürmüştü. Diğer karıncalar sırtlarında yükleriyle yollarına devam ediyorlardı. Suna: ‘Neden yardım istemiyorsun,’ diye sordu Küçük karıncaya. ‘Hepsinin çok işi var. Ben de onlar gibi yük taşımayı başarmalıyım.’ ‘Ama hep düşüyorsun.’ ‘Evet ama biraz daha çabalarsam öğreneceğim’ dedi ve çekirdeği bir kez daha sırtına yükledi.” (Karıncanın Öğüdü, Erdem Çocuk Yayınları, 2015)

“Kaybolan yüzüğün benzerini yapıp ona armağan etmişler. Böylece kraliçenin üzüntüsünü azaltmak istemişler. (...)Koskoca aslanın, filin, geyiğin bulamadığı yüzüğü minnacık bir karıncanın bulabileceğine inanmamış kraliçe. Ancak, karıncanın yardım isteğini de geri çevirmemiş. (...) Kraliçe dikkatle bakınca çok şaşırmış. Çünkü çok sayıda minik karınca kraliçenin kaybolan yüzüğünü taşıyorlarmış. ‘O küçük bir hayvan, yüzük bile ondan büyüktür. Nasıl olur da böyle bir işe girer?’ diye eleştirenler bile olmuş.” (Kraliçenin Yüzüğü, Morpa Yayınları, 2009)

“Yaşasın! Demek ki bunu ben başardım. Hem de sihirli küre olmadan.”
(Küçük Sihirbaz, Morpa Yayınları, 2009)

“O günden sonra sadece çiçeklerin üzerindeki sulardan içmiş bizim eşek, kısa bir süre sonra da açlıktan ölmüş tabii ki.” (Eşek ile Çekirge, Karaca Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

“Şöyle bir plan yapmışlar. Fare tuzağı kemirecek, kaplumbağa da yuvada bekleyecekmiş. (...) Kısa sürede ceylanı kurtarmışlar.” (Dört Arkadaş, Gönül Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

“Dağlarda buldukları bu çiçekleri, bahçelerinin bir köşesine, evlerde saksılarda, gizlice yerleştirmişler.” (Sadece Mor Rengi Seven Kral, Kök Yayıncılık, 2009)

4.11. Mizah Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.13. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin mizah boyutunun görülme sıklığı

Mizah Boyutu	Olumlu	f	
		Olumsuz	Rastlanmama
14. Mizah anlayışı barındırır.	36	0	168

Tablo 4.13.’te görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın mizah boyutuna yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 36, rastlanmama frekansının ise 168 olup; olumsuz göstergesinin olmadığı görülmektedir. Olumlu göstergelerin azlığına ve rastlanmayış frekansına bakıldığında, mizahın incelenen kitaplarca yeterince kullanılmamış olduğu ve bu boyutun yeterince desteklenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Mizah boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal

akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu olarak kodlanan durumlara ilişkin ve yalnızca alıntılar üzerinden verilecek bazı örnekler şunlardır;

“‘Ejderhayım ben ejderha ne sanıyorsun? ... (vuff)’ (Çocuk Ejo’nun ateşini su sıkarak söndürür) Ejderha vuff diye ateş üflledi ama çocuk elindeki hortumla Ejo’ya su sıkarak ağzından çıkan ateşi söndürüverdi.” (Lütfen de Ejderha Ejo, Şiir Çocuk Yayınları, 2010)

“Arkasına bir kere bile dönüp bakmadı. Eğer baksaydı, bir fil sürüsünün ağaçları devirerek... kendisine doğru geldiğini görecekti. (...) Heyecan verici bir şey görmedim ki.” (Meraklı Kimi, YA-PA Yayınları, 1987)

“‘Gökyüzünün en parlak dansçıları gibi dans ederken,’ der annem, ‘ben bir bacağıma kaldırdığımda o hep öbür bacağına kaldırıyor.’ (...) Annem; ‘Hiç saçım yoktu. Buna rağmen elimde her zaman bir saç kurutma makinesi olurdu.’ diye söze başlar. Aynı soruyu babama sorduğumda ‘Her zaman kravatla dolaşırdım’ diye anlatır. ‘Hem de bir boynum olmamasına ve kravatımın ara sıra tutuşmasına rağmen.’” (İkimiz de Seni Çok Seviyoruz, Kidz-R Yayınları, 2017)

“ ‘Sana bu iyiliği yapacağım, Minik Kelebek ama bana söz vermelisin. Guru’nun tüylerine koku yaymayacaksın. Tamam mı?’ diyerek güldü Floki. ‘Bundan daha fazlası için söz veriyorum sana. Seni daima kalbimde taşıyacağım.’ dedi Kelebek. (...) ‘Yediklerini sindirmesi ne kadar da zormuş.’ diyerek güldü Pik (Floki’nin midesi öttüğü için)” (Hep Beraber Olmak Güzel, Tübitak Yayınları, 2017)

“‘Veee... Denizde bir fırtına (küvetteki suyu karıştırma)! Ayaktan bıyığa her yeri sarıyor havluları. Artık ıslak kalanlar sadece anne ve babaları. Çeneye diş macunu, buruna diş macunu, bıyıklara diş macunu... Diş

macunu bulaşıyor her yere. Ve de Cano'nun ayaklarına mı?!" (İyi Geceler Farecikler, 1001 Çiçek Yayınları, 2012)

"Selin de bilmiyordu aslında neden hep hayır dediğini. Acaba içinde küçük bir hayır canavarı mı saklıydı neydi?" (Hayır Hayır Bana Ne!, Mavibulut Yayınları, 2016)

"Balonla gitmek için çok ağırdı. Ve şişme bot için de çok büyüktü. 'Kayıp aranıyor! Büyük mor gergedan! Krep yemeyi çok sever!' (...)
'Bize anlatmak istediğin başka bir şey var mı?' diye sordu. Begüm kapıdaki gölgeye gülümsedi ve 'Şimdilik bu kadar. İyi geceler anneciğim.' dedi. Pembe kutup ayısı yarına kadar bekleyebilirdi."
(Gergedanlar Krep Yemez, Pearson Yayınları, 2017)

" 'Beni büyüten ve yetiştiren anneannen ve dedendir. Gördüğün gibi hiç fena sayılmam.' diyerek güldü anne ayı." (Yaşlı Ayılar Ağaca Tırmanamaz, TÜBİTAK Yayınları, 2017)

"Çok yükseğe zıplarsam ve çok iyi olursam ve pantolonum düşerse... Tam o sırada, bir TV ekibi gelip o halimi kaydederse ve ben de TV'de iç çamaşırlarımla kalırsam?" (Walter'ın Endişeye Gerek Yok Giysisi, 1001 Çiçek Yayınları, 2015)

"Tatilden döndüğümde kapımın önünde bir kutu çikolata buldum. Hepsini kendim yemek istedim ama sonra çikolataları sizinle paylaşmak istediğimi anladım. Birini bile istemiyorum... ya da sadece bir tane alabilirim belki..." (Sevgi Canavarı ve Son Çikolata, 1001 Çiçek Yayınları, 2017)

"Odamız sıcak olduğu için eriyor. Senin kardan adamın az sonra sudan adam olacak, diyerek güldü." (Kar Yağıyor, Morpa Yayınları, 2009)

“Bu sürprizden iki şey öğrendim. Birincisi sürpriz yapmak çok zormuş. İkincisi de ağaçtaki zeytinler yenmiyormuş. Ben yedim, çok acııı!...”
(Levent Sürpriz Yapıyor, Timaş Yayınları, 2012)

“ ‘Neden korna çalışıyoruz babacım?’ ‘Şantiye çalışanlarını uyarmak için oğlum! Kimseyi ezme istemeyiz, öyle değil mi?’ ” (Atakan İnşaat Ustası Oluyor, Kaknüs Çocuk Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

4.12. Gelecek Fikri Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.14. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin gelecek fikri boyutunun görülme sıklığı

Gelecek Fikri Boyutu	Olumlu	f	
		Olumsuz	Rastlanmama
15. Geleceğe dair plan yapabilmeyi kazandırır.	36	0	168

Tablo 4.14.’de görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın geleceğe bakmaya yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 36, olumsuz göstergelerinin olmadığı ve rastlanmama frekansının ise 168 olduğu görülmektedir. Olumlu göstergelerin azlığına ve rastlanmayış frekansına bakıldığında, geleceğe dair beklentiden ve plandan bahsedilmeyerek bu boyutun yeterince desteklenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Gelecek fikri boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu olarak kodlanan durumlara ilişkin, alıntılar üzerinden bazı örnekler şunlardır;

“Hayır bir daha asla bu kadar çok yemeyeceğim.” (Muz Balığı, Gönül Yayıncılık, yayın yılı belirtilmemiş)

“Ve bundan sonra Yeşim, oyun oynamanın dışında, yemek yemeye, dinlenmeye ve uyumaya da bol bol zaman ayıracaktı.” (Yeşim’in Oyun Zamanı, Minicik Yayınları, 2009)

“’Ben büyüyünce itfaiyeci olmak istiyorum!’ diyerek kararını açıkladı herkese. Caillou da phillip’le aynı fikirdeydi.” (Caillou İtfaiye Gezisinde, Choutte Yayınları, 2010)

“Yakında yine gelebilir miyiz?” (Yaşlı Ayılar Ağaca Tırmanamaz, TÜBİTAK Yayınları, 2017)

“Yarın okula gider gitmez öğretmenine ödevini gösterecekti.” (Saklanın Mandarin Geliyor, Erdem Çocuk Yayınları, 2015)

“Çok sevdiği oyuncak bile olsa, artık tek başına bilmediği yerlere gitmeyecekti. Bundan sonra daha dikkatli olacaktı. Bunun için annesine söz verdi.” (Zeynep Kayboldu, Morpa Yayınları, 2009)

“’İşkan, İzüren! Sizi hiç unutmayacağım. Yarın yine geleceğim.’” (Kuzucuk Lili Kırlarda, YA-PA Yayınları, 2006)

“Ona ormanın tüm bilgeliğini anlatacak. Onu çok sevecek, saracak ve koruyacak. Minik Panda onun sevgisiyle büyüyecek ve onların geleceği olacak.” (Beni Mutlu Eden Ne?, TÜBİTAK Yayınları, 2013)

“Evlerine doğru yürürken Mini tatilde ne yapacaklarını sordu. Samur; ‘Ben deniz kenarındaki deniz kabuklarını toplayarak bir koleksiyon hazırlayacağım,’ dedi. Cime: ‘Tatilde ailemle birlikte tatil kasabalarını gezeceğiz. Gittiğimiz kasabalardaki doğal güzelliklerin resmini yapacağım. Belki bir sergi açarım,’ dedi.” (Fırfır Tatile Çıkıyor, Karaca Yayınları, 2011)

“Karlar eriyip ağaçlar çiçeklenince, arkadaşının döneceğini biliyordu.” (Şaşkın Kuğu Yavrusu, Morpa Yayınları, 2009)

“Annenle evlerimiz ayrılrsa da annen ve baban olmayı sürdüreceğiz. Yine birlikte sinemaya gideceğiz. Resim yapacağız ve oyun oynayacağız. Değişen tek şey, evlerimizin ayrı olacağıdır, dedi.” (Şimdi Ben Ne Olacağım? Morpa Yayınları, 2009)

“Bir daha kibirlenmeyeceğine dair söz vermiş.” (Sinirli Toprak Teyze, Mavi Yunus Yayınları, 2011)

“Bundan sonra söz veriyorum; bir tarafımla seninle, bir tarafımla da güneş ile oynayacağım, demiş.” (Kıskanç Ay, Mavi Yunus Yayınları, 2015)

“Yeni bir ağaç çıksın diye çekirdeği toprağın içine doğru iyice batırmış.” (Minik Kayısı Ağacı, Mavi Yunus Yayınları, 2011)

“Bir daha gerçekleri saklamayacağına dair söz verdi.” (Bobo: Ayak İzleri Kimin? Erdem Çocuk Yayınları, 2012)

“Gelecek yıl yine görüşeceğiz, diye seslendi.” (Kuğular Aç Kalmasın, Morpa Yayınları, 2009)

“ ‘Güneş beni evime çağırıyor ama yağmur yağınca tekrar yanına geleceğim, sana söz veriyorum.’ demiş ve birden kaybolmuş. (...) Minik ağaçsa yeni arkadaşı yağmur damlasının bir sonraki gelişini sabırsızlıkla beklemeye başlamış.” (Yağmur Damlası, Şiir Çocuk Yayınları, 2011)

4.13. Olumlu İlişkiler Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.15. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin olumlu ilişkiler boyutunun görülme sıklığı

Olumlu İlişkiler Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
16. Yaşlıları ve yetişkinlerle iyi işleyen sosyal bağlar kurma fikrini verir.	137	24	49

Tablo 4.15.'te görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın olumlu ilişki kurabilmeye yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 137, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 24 ve rastlanmama frekansının ise 49 olduğu görülmektedir. Olumlu göstergelerin çokluğu ve rastlanmayış frekansının azlığına bakıldığında, olumlu ilişkiler kurmanın modellenmesi ile ilgilenen bu boyutun yeterince desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yine de olumsuz göstergelerin varlığı göze çarpmaktadır.

Olumlu ilişkiler boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“(...) Çabuk altınlarını bize ver, yoksa seni öldürürüz. (...)Haydutlar Pinokyo'yu bir ağaca asarak oturup ölmesini beklediler. Ama aradan üç saat geçmesine rağmen Pinokyo hala yaşıyordu. (...) Aslında Pinokyo'ya büyü yapan oyuncaklar ülkesinin kötü kalpli büyücüsüydü. Onu eşek olarak bir adama sattı. Adam eşeğin derisinden trampet yapmak için onu suda boğmak istedi. Zavallı Pinokyo'yu suya attı.”
(Pinokyo, Altın Kitaplar, 2009)

“Sabah olmuştu. Oduncu çocuklarını uyandırdı ve ormana gideceklerini söyledi. (...) Çocuklar uyandıklarında babalarının

yanlarında olmadığını anlayarak çok üzüldüler. Gretel sürekli ağlıyordu. (...) ama babaları onları evden oldukça uzakta, ormanın hiç bilmedikleri bir yerinde bırakmıştı. (...) “Başaramayacağız Hansel, babamızı ve evimizi bir daha asla göremeyeceğiz. (...) Kapı açıldığında yüzünden kötülük akan yaşlı bir kadın gördüler. Çocuklar tekrar korkuya kapılmışlardı. İhtiyar kadın, aslında çocukları yemek isteyen bir cadıydı. (...) Kadın her kontrole geldiğinde Hansel ona kendi eli yerine tavuk kemiği vererek kandırmaya başladı. (...) İki kardeş kadının arkasına geldiklerinde, onu iterek fırına attılar.” (Hansel ve Gretel, Doğan Egmont Yayıncılık, 1998)

“O açgözlü (kurt) boylarken gölün dibini, keçi toplamış hemen yavrularının hepsini.” (Kurtla Yedi Oğlak Yavrusu, Akvaryum Yayınları, 2013)

“Baksanıza şu hanıma. İnanmaz mısınız bana, kırk tilki dönüyor desem kafasında? Bakmış ki gelmiyor Süper Karga, düşünmüş oğlunun düğün yemeğini. Tombul bir koyun fena olmazdı yemek olarak hani...” (Ayağına Diken Batan Süper Karga, YKY, 2016)

“Çiçeklerin Prensi: ‘Çocuk, bu çiçekler canlıdır. Kopardığın zaman ölür ve bir daha yetişmez. Doğaya zarar vermeye, çevreyi kirletmeye hakkın var mı?’ Fırfır güçlükle: ‘Şey! Özür dilerim. Ben böyle düşünmemiştim. (...)’ Çiçeklerin prensi: ‘Öyleyse gidebilirsin çocuk, ama unutma gözüm hep üzerinde, dedi.’” (Fırfır Yeşili Korumayı Öğreniyor, Karaca Yayınları, 2011)

Peter Pan (Keskin Colour) isimli kitapta, çocuklar, çocukluğu ve hayal gücünü temsil etmektedir. Diğer taraftansa, Kaptan Hook yetişkinliği temsil etmektedir. Kaptan Hook’un çizdiği karakter kötücül olması ve çocuklara kötülük yapması durumları dolayısıyla, yetişkin-çocuk arasındaki iletişimi desteklemekten ziyade, bunu

engelleyici rol oynadığı savunulmaktadır. Çocukların kendi aralarında yansıtılan ilişkilerle ise, yaşlılar arası olumlu ilişkilerin modellenbildiği söylenebilmektedir.

Kurgu üzerinden çıkarım yapılan kitaplardan biri olan Tıstıs ile Pıspıs'ın Oyun Arkadaşları (Morpa Yayınları, 2009) isimli kitap, olumlu örneklerden biri olarak gösterilebilmektedir. Tıstıs ve Pıspıs'ın dışlanmakta olan bir kirpiyi aralarına almaları durumu, farklılıklara rağmen birlikte olabilme durumunu sembolize etmektedir. Buna bağlı kalınarak oluşturulmuş bu ilişki paterninin, olumlu bir modelleme yaparak psikolojik sağlamlığı desteklediği düşünülmektedir.

4.14. Olumlu Mevcut Durum Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.16. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin olumlu mevcut durum boyutunun görülme sıklığı

Olumlu Mevcut Durum Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
17. Geçmişe nazaran bugün elinde daha iyi bir şeye sahip olma fikri oluşturur.	85	6	113

Tablo 4.16.'da görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın olumlu mevcut durum algısına yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 85, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 6 ve rastlanmama frekansının ise 113 olduğu görülmektedir. Rastlanmayış frekansına rağmen, olumlu göstergelerin yoğunluğu, mevcut durum için olumlu çıkarım modellenmesi ile ilgilenen bu boyutun desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Olumlu mevcut durum boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda alıntılar üzerinden, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“Papu pusulasından ayrılacağı için çok üzülmüştü. Ama Bay Postacı’ya yardım etmek onu çok mutlu hissettirmişti. Kendini çok iyi hissetti.” (Papu ve Posta Güvercini, Beyaz Balina Yayınları, 2006)

“Çünkü artık çok iyi arkadaş oldular.” (Gülenay ile Küçük Köpek, Serhat Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

“ ‘Bundan daha fazlası için söz veriyorum sana. Seni daima kalbimde taşıyacağım.’ dedi Kelebek.” (Hep Beraber Olmak Güzel, Tübitak Poüler Bilim Kitapları, 2017)

“Şimdi kiminle konuşup oynayacaktı? Ama yine de içinden bir ses bazı şeylerin değişeceğini söylüyordu. Öyle de oldu. (...) Anne ve babası Begüm’ü son sözüne kadar dinlediler, dinlediler, dinlediler. Harika bir şeydi bu!” (Gergedanlar Krep Yemez, Pearson Yayınları, 2017)

“Kalben’in kalbi şimdi eskisinden de sağlamış.” (Eyvah Kalbim Kırıldı, Kidz-R Yayınları, 2017)

“Sihirli değnek olmadan da sihir yapabilmeyi öğrendim!” (Düşünce Okuyan Kız Noona, 1001 Çiçek Yayınları, 2017)

“Ediz çok mutluydu. Hem eski arkadaşlarıyla görüşüyordu, hem de yeni arkadaşlar edinmişti.” (Edizler Taşınıyor, Morpa Yayınları, 2009)

“Bakın panda burada oturuyor. O artık bir yetişkin. Dev patileriyle kucağında tuttuğu bir şey var. (...) Onu hayal edemeyeceği kadar mutlu eden bir şey... Kendisinin minik pandası bu.” (Beni Mutlu Eden Ne? Tübitak Yayınları, 2013)

“O günden soran vidalarla çiviler bir daha kavga etmediler. Can’ın babasına yardım ederek mutlu bir şekilde yaşadılar.” (Bay Sivri Bayan Küt, Morpa Yayınları, 2009)

“Mevsimler hakkında çok şey öğrenmişti.” (Fırfır Mevsimleri Öğreniyor, Karaca Yayınları, 2011)

“Babasının yeni evi küçük, ama çok şirindi. Bu evde de Deniz için bir oda hazırladılar. Artık Deniz’in iki evi vardı.” (Şimdi Ben Ne Olacağım? Morpa Yayınları, 2009)

“Ay bu duruma çok sevinmiş. Dünyaya çok teşekkür etmiş. O günden sonra Dünya’nın bir tarafı güneşli, bir tarafı ise Ay ve yıldızlı olmuş. Günler böylece neşe içinde geçmeye devam etmiş.” (Kıskanç Ay, Mavi Yunus Yayınları, 2011)

“Gün sonunda dört arkadaş yuvalarına dönmüşler. Yaşadıkları tehlikeli olaylar onları birbirine daha da yakınlaştırmış. Birbirlerinin değerini daha iyi anlamışlar. Bundan sonra asla birbirlerinden ayrılmamışlar.” (Dört Arkadaş, Gönül Yayınları, yayın yılı belirtilmemiş)

“Ama bir yuvası ve arkadaşı olmuştu.” (Özgür Balon Topi, Küçük Adımlar Yayınevi, yayın tarihi belirtilmemiş)

“Gururlandı. Abi olmak önemli bir şeydi. Eh, bu küçük yaratık çok da fena sayılmazdı. Hiç olmazsa azıcık konuşmaya başlamıştı.” (Ejderha Ejo: Bu Yaratığı Seveceksin, Şiir Çocuk Yayınları, 2011)

4.15. Çıkarım Yapabilme Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.17. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin çıkarım yapabilme boyutunun görülme sıklığı

Çıkarım Yapabilme Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
18. Kendinin ya da bir başkasının deneyimlerinden çıkarımda bulunma ve davranışını şekillendirebilme becerisini destekler.	103	6	95

Tablo 4.17.'de görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın çıkarım yapabilmeye yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 103, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 6 ve rastlanmama frekansının ise 95 olduğu görülmektedir. Yüksek sıklıktaki rastlanmayış rakamlarına rağmen, olumlu göstergelerin çokluğu ve olumsuz göstergelerin frekansının azlığına bakıldığında, çıkarım yapabilme becerisi ile ilgilenen bu boyutun destekleniyor olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Olumlu ilişkiler boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“Bazen gerçek suçluyu bulabilmek için görünenin ardına bakmak gerekir.” (Yaramaz Tavşan, Gönül Yayıncılık, 2014)

“ ‘Ben bakarım size hasta olsanız da.’ (...) ‘Bırakmadınız beni zor anımda. Ben bırakır mıyım sizi hasta yatağınızda?’ ” (Tombik Ayı Hastalanınca, Pearson Yayınları, 2007)

“Babamla annem gerçekten farklılar, gece ve gündüz gibi, güneş ve ay gibi. Yıldızları izlerken bile uzlaşamıyorlar. Ama bir yıldız var ki, onun

hakkında ikisi de aynı fikirde birleşiyor.” (İkimiz de Seni Çok Seviyoruz, Kidz-R Yayınları, 2017)

“Çocuklar hoş olmayan şeyler söylediklerinde tuhaf bir şeyin gerçekleştiğini anladı. Kalpten dudağa doğru yolculuk ederken, iyi sözcükler bazen kötü sözcüklere dönüşebiliyordu. Bu yüzden alınganlık etmemize gerek yoktu. (...) İnsanların her zaman düşündükleri şeyleri söylemediklerini, söyledikleri şeylerle düşündükleri şeylerin farklı olabildiğini anladı.” (Düşünce Okuyan Kız Noona, 1001 Çiçek Yayınları, 2017)

“ ‘Pek çok deneyim yaşla elde edilir Küçük Ayı.’ diyerek gülümsedi dedesi. ‘Bu deneyimlerin en önemlisi bilgidir. Artık ağaçlara eskisi gibi çevik bir şekilde çıkamıyor olabilirim; ama sana ağaçlar ve ağaçlara çıkmakla ilgili birkaç şey öğretebilirim.’” (Yaşlı Ayılar Ağaca Tırmanamaz, TÜBİTAK Yayınları, 2017)

“Görüyorsunuz ya, bazen diğerlerini düşünmeyi unuttuğunuzda... onların sizi ne kadar düşündüğünü fark edersiniz.” (Sevgi Canavarı ve Son Çikolata, 1001 Çiçek Yayınları, 2017)

“Nihayet her şeye iyi tarafından bakarak mutlu olmanın yolunu buldu.” (Mutlu Eşek, Erdem Yayınları, 2010)

“Bay Pençe dürüst davrandığım için topu geri verdi. Üstelik bir de balık hediye etti. Gözlüklü ve arkadaşları Bay Pençe’den korkup dürüst davranmadıkları için pişman olmuşlardı. Paytak’ı dürüst davrandığı için kutladılar.” (Penguenlerin Oyunu, Erdem Çocuk Yayınları, 2015)

“Meğer taşınmak, hiç de korkulacak bir şey değilmiş, diye düşündü.” (Edizler Taşınıyor, Morpa Yayınları, 2009)

“Hepimizin görevleri farklıdır.” (Bay Sivri, Bayan Küt, Morpa Yayınları, 2009)

“ ‘Çocuklar, burada işlerimiz çok olacağından, aramızda iş bölümü yapmamız gerekiyor. (...) Siz ikiniz de bahçe işlerinde bana yardımcı olacaksınız. Ancak herkes üzerine düşen görevi aksatmadan yaparsa, işlerimizi tam ve zamanında bitirebiliriz’, dedi. ‘Tamam anneciğim sen hiç merak etme. Biz görevlerimizi aksatmadan yaparız.’” (Fare Ailesinin Ormanda Bir Günü, Şiir Çocuk Yayınları, 2011)

“Çünkü sen arkadaşın üçgeni çok üzdün. Aynı şey sana yapıldığında hiç hoşuna gitmedi değil mi?” (Cumba’nın Evi, Morpa Yayınları, 2009)

“Birbirimizden farklı olsak bile, arkadaşlık edebiliriz herkesle.” (Tıstıs ile Pıspıs’ın Oyun Arkadaşları, Morpa Yayınları, 2009)

“Böylece Hızlı Koşan bazen pişmanlıkların bir hatayı düzeltmeye yetmeyeceğini öğrendi.” (Koşu Yarışması, Gönül Yayıncılık, 2017)

“Demek ki babaların da yapamadığı şeyler vardı. İşte o zaman anladı. Yapamadığımız şeyler için yardımlaşmamız lazımdı. (...) ‘Başarmak istiyorsan denemekten vazgeçme.’” (Bobo: Artık Bebek Değilim, Erdem Çocuk Yayınları, 2012)

“ ‘Bir daha gerçekleri saklamayacağına dair söz verdi. (...)Ne yaparsanız yapın, baban ve beni sizi hep seveceğiz.’” (Bobo: Ayak İzleri Kimin?, Erdem Çocuk Yayınları, 2012)

“Her birinin farklı özellikleri olması ne iyiydi.” (Bobo: Farklı Olmak Güzel, Erdem Çocuk Yayınları, 2012)

“Herkes kendine verilen özelliklere göre yaşamalı. Onu bunu taklit ederken kendine zarar vermemeli. Ne eşek çekirge gibi öter, ne de çekirge eşek gibi yük taşıyabilir.” (Eşek ile Çekirge, Karaca Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

“Bir daha da asla kimseyle alay etmemiş.” (Alaycı Alabalık, Nesil Çocuk Yayınları, 2012)

“Bu sürprizden iki şey öğrendim. Birincisi sürpriz yapmak çok zormuş. İkincisi de ağaçtaki zeytinler yenmiyormuş. Ben yedim, çok acıı!...” (Levent Sürpriz Yapıyor, Timaş Yayınları, 2012)

“Demek ki bazen bir başka kişide kusur olarak görünen bir şey imrenilen bir şeye dönüşebiliyor.” (Küçük Fino, Gönül Yayıncılık, 2013)

4.16. Yardım Arayabilme Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.18. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin yardım arayabilme boyutunun görülme sıklığı

Yardım Arayabilme Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
19. Gerektiğinde profesyonel ya da kişisel iyileştirici yardımı arayabilme ve kullanabilme bilinci verir.	10	3	192

Tablo 4.18.’de görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın iyileştirici yardımı arayabilmeye yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 10, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 3 ve rastlanmama frekansının ise 192 olduğu görülmektedir. Olumlu göstergelerin azlığına yönelik bilgi, olumsuz

göstergelerin varlığı ve rastlanmama sıklığına bakıldığında, yardım arayabilme ile ilgilenen bu boyutun desteklenmiyor olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yardım arayabilme boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“ ‘Burada bulup sınıfa götürmek istiyorum. Zeynepçiğim bana yardım eder misin?’ ‘Hadi beraber arayalım.’” (Dört Yapraklı Yonca, Sıradışı Yayıncılık, 2011)

“Anneciğim, bugün okulda neler oldu bir bilsen... Ne yapacağımı bilmiyorum, dedi.” (Şirin Kirpi Çıkarma Öğreniyor, Morpa Yayınları, 2011)

“Ne olur! Kurtarın beni! Lütfen! Eski halime dönmek istiyorum.” (Gökkuşağını Kovalayan Kedi, YKY, 2017)

“Bana da hayal kurmayı öğretir misin?” (Bay Ka Buk ve Ejder, Taze Kitap Yayınları, 2017)

“ ‘Sen görmüş geçirmiş bir ağaçsın. Hepimizden yaşlısın ama köklerin çok güçlü. Gövden yıllardır dimdik duruyor. (...) Belki bize bir çare bulabilirsin.’” dedi. Übü düşüncelere daldı. (Ağaçlar Konuşuyor, YA-PA Yayınları, 2006)

“Dikdörtgen bana ‘Ben görme engelliyim. Gözlerim görmüyor, karşıya geçmeme yardım eder misiniz?’ diye sordu.” (Çok Yaşa Daire, Morpa Yayınları, 2009)

4.17. Kişisel Değerlilik Farkındalığı Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.19. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin kişisel değerlilik farkındalığı boyutunun görülme sıklığı

Kişisel Değerlilik Farkındalığı	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
20. Kişiliğinin gerçekteki özelliklerini ve bunun değerli olduğunu bilmeye yönelik bilinçlendirir.	47	17	142

Tablo 4.19.'da görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın yeni deneyimlere yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 47, olumsuz göstergelerinin frekansının 16 ve rastlanmama frekansının ise 142 olduğu görülmektedir. Yüksek sıklıktaki rastlanmayış rakamlarının yanında, olumlu göstergelerin az rastlanması ve olumsuz göstergelerin frekansına bakıldığında, çıkarım yapabilme becerisi ile ilgilenen bu boyutun yeterince desteklenmiyor olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kişisel değerlilik boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“Papu pusulasından ayrılacağı için çok üzülmüştü. Ama Bay Postacı'ya yardım etmek onu çok mutlu hissettirmişti. Kendini çok iyi hissetti.” (Papu ve Posta Güvercini, Beyaz Balina Yayınları, 2006)

Bu kısımda paylaşımın her zaman kolay olamayacağına, bencilce bir tutumun da paylaşım ile birlikte gelebilecek olmasına yönelik bir vurgu vardır. Papu pusulası olduğu zaman bunun için çok sevinir ve bu pusulayı sever. Ancak ondan vazgeçmek acı olsa bile ondan vazgeçebilir ve paylaşmanın verdiği duygu ona kendini iyi hissettirir. Paylaşmaktan dolayı gelen bir mutluluk olsa da, bazen kendisinden

vazgeçilen şeyin geride üzüntü bırakabileceğini olumlayan bir durumdur. Özetle, genel anlamda her hissiyatı ve benlik tipini, kişilik özelliklerini destekleyen bir kısım olduğu düşünülmektedir.

“Sarı Yumak buna çok sevindi. İlk kez ondan yardım istiyorlardı. İşe yaramak ne güzel!” (Anne Ayı ile Sarı Yumak, YA-PA Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

Burada, Sarı Yumak’tan bir konuda yardım etmesi beklenmektedir. Bu ilk defa gerçekleşen bir olay olmakla birlikte, Sarı Yumak buna çok sevinir. Çünkü alt metinde bu isteğin ardında kendisinin ancak bir birey olarak kabul edildiği çıkarımı yatmaktadır. Daha öncesinde ise, susturulmuş ve görmezden gelinmiştir. Bu da onun aslında başından beri değer verilen kişi olmadığına yönelik olumsuz bir düşünce oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak olumsuz bir örnek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“Küçük Ejo şirin bir ejderhaydı. Yalnız küçük bir konu vardı. Lütfen ve teşekkür ederim demesini bilmiyordu.” (Lütfen de Ejderha Ejo, Şiir Çocuk Yayınları, 2010)

“Çocuklar sizi tebrik ederim. Eğer itfaiyenin ve ambulansın numaralarını annenize hemen söylemeseydiniz yangını söndürmekte geç kalınabilirdi.” (Acil Aramalar, Şiir Çocuk Yayınları, 2010)

“ ‘Sana çirkin derler. Kuyruğunu çekerler. Kanatlarınla alay ederler. Seni benden başkası sevmez anlamıyor musun?’ (...) ‘Sen gerçekten bir ejderha mısın?’ dedi çocuk Ejder’e bakarak. ‘Evet, sanırım...’ dedi Ejder. ‘Tam hayallerimdeki gibisin.’ dedi çocuk. (Bay Kabuk ve Ejder, Taze Kitap Yayınları, 2017)

“ ‘Hayallerinin peşinden koştuğun için seninle gurur duyuyorum!’ dedi babası.” (Dünya Hepimize Küçüğüm, 1001 Çiçek Yayınları, 2015)

“ ‘Ben kendimim!’ diye sevinçle bağırdı. Ne demek istiyordu acaba?”
(Pezzettino, Elma Yayınevi, 2017)

““Mabel, sen benim en en iyi arkadaşımın çünkü... Her zaman en çılgınca şeyleri söyleyen sen oluyorsun!” (Mabel ve Ben En İyi Arkadaşım, 1001 Çiçek Yayınları, 2016)

“Bir evde on küçük fare yaşıyordu. Her birinin ötekinden farklı özelliği vardı. (...) On küçük fare, anne ve babalarıyla birlikte mutlu yuvalarında sevgi içinde yaşıyorlardı.” (On Küçük Fare, Morpa Yayınları, 2009)

“Hepimizin görevleri farklıdır.” (Bay Sivri Bayan Küt, Morpa Yayınları, 2009)

“Hepsi birbirinden farklı olduğu için, kuleye farklı şeyler eklemiş. İşte bu kuleler, o nedenle böylesine güzel olmuş.” (Tıstıs ile Pıspıs’ın Oyun Arkadaşları, Morpa Yayınları, 2009)

“Birbirimize her zaman doğruyu söylemeliyiz. Bazen hata yapabiliriz. O zaman da özür dileriz. Ne yaparsanız yapın, baban ve beni sizi hep seveceğiz.” (Bobo: Ayak İzleri Kimin? Erdem Çocuk Yayınları, 2012)

“Öğretmen: ‘Onların gittiğine sakın üzülmeysin. Kış boyunca onları aç bırakmadığınız için kendinizle gurur duyun.’ (...) ‘Aferin kızım. Senin gibi bir kızımız olduğu için gurur duyuyoruz. Senin gibi Nazlılar varken hayvanlar aç kalmaz. Bütün canlılar mutlu olur’, dediler. (Kuğular Aç Kalmasın, Morpa Yayınları, 2009)

“O günden sonra, o ülkede, yetiştirdiği çiçeğin renginden dolayı artık hiç kimse suçlanmamış. İnsanlar ömür boyu dilediklerince özgür ve

mutlu yaşamışlar.” (Sadece Mor Rengi Seven Kral, Kök Yayınları, 2009)

“Sanki herkes benden kaçıyor. Bir yerlere saklanıyor. Oysa tek başıma canım çok sıkılıyor. Karınca da şöyle dedi Cimcime’ye: Çünkü sen çok sinirlisin. Sürekli söylenirsin. Hiçbir şeyi beğenmezsin. Sinirli biriyle vaktimi geçirmek istemiyorum. Bu yüzden senden saklanıyorum.” (Sevimli Cimcime, YA-PA Yayınları, 2012)

“Kendimden utaniyorum.” (Uzun Kuyruk Sayıları Öğreniyor, Gönül Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

Bu tür örneklerin yanında, kitap isimlerindeki mevcut etiketlemelerin de kişisel değerlilik algısını riske attığı yönünde çıkarım yapılmıştır. Örnek mahiyetinde ise; “Tembel Ördek”, “Akılsız Eşek” ve “Korkak Ayı” gösterilebilir.

4.18. Bedensel Değerlilik Farkındalığı Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.20. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin bedensel değerlilik farkındalığı boyutunun görülme sıklığı

Bedensel Değerlilik Farkındalığı	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
21. Bedenin gerçekteki özelliklerini ve bunun değerli olduğunu bilmeye yönelik bilinçlendirir.	34	7	164

Tablo 4.20.’de görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın bedensel değerlilik farkındalığına yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 34, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 7 ve rastlanmama frekansının ise 164 olduğu görülmektedir. Yüksek sıklıktaki rastlanmayı rakamlarına göre,

bedensel değeriilik farkındalığı ile ilgilenen bu boyutun desteklenmiyor olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Olumlu ilişkiler boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“Ama sendeki mücevherler çok daha değerli, dedi. (...) Görebilen gözlerin... İşitebilen kulakların... Koku alabilen burnun, tat alabilen dilin, dokunarak her şeyi hissedebilen ellerin... İşte senin en büyük mücevherlerin bunlar, dedi.” (Benim Güzel Mücevherlerim, Morpa Yayınları, 2007)

“Annem; ‘Hiç saçım yoktu. Buna rağmen elimde her zaman bir saç kurutma makinesi olurdu.’ diye söze başlar. Aynı soruyu babama sorduğumda ‘Her zaman kravatla dolaşırdım’ diye anlatır. Hem de bir boynum olmamasına ve kravatımın ara sıra tutuşmasına rağmen.” (İkimiz de Seni Çok Seviyoruz, Kidz-R Yayınları, 2017)

“Ejder gün geçtikçe büyüyordu. Eskiden rahat rahat yatabildiği yatağına şimdi sadece bir bacağı sığıyordu. (...) ‘Sen gerçekten bir ejderha mısın?’ dedi çocuk Ejder’e bakarak. ‘Evet, sanırım...’ dedi Ejder. ‘Tam hayallerimdeki gibisin.’ dedi çocuk.” (Bay Ka Buk ve Ejder, Taze Kitap Yayınları, 2017)

“Koskoca aslanın, filin, geyiğin bulamadığı yüzüğü minnacık bir karıncanın bulabileceğine inanmamış kraliçe. Ancak, karıncanın yardım isteğini de geri çevirmemiş. (...) Kraliçe dikkatle bakınca çok şaşırmış. Çünkü çok sayıda minik karınca kraliçenin kaybolan yüzüğünü taşıyorlarmış.” (Kraliçenin Yüzüğü, Morpa Yayınları, 2009)

“O günden sonra salyangoz uçamadığına ve bir eve sahip olduğuna hiç üzülmemiş. ‘İyi ki saklanabileceğim bir evim var. Beni yağmurdan koruyor.’ Sırtındaki eviyle beraber yaşamaktan da çok mutlu olmuş.” (Salyangoz ile Uğurböceği, Kitapark, yayın yılı belirtilmemiş)

“Niçin iki ayağım var diye sordu kendi kendine. Sorusunu yine kendi yanıtladı. ‘Çünkü daha kolay yürüyorum. Tek ayakla seksek oynamak bilene kadar zor oluyordu. (...) Zıplarım iki bacağımla. Yere sağlam basarım ayaklarımla.’” (Aynadaki Kız, Morpa Yayınları, 2009)

Bobo: ‘Keşke ben de senin gibi olsaydım, dedi. O zaman hiçbir top elimden kaçamazdı.’ Tavton: ‘Ben de seninki gibi bir kürke sahip olmak isterdim, dedi. O zaman tıpkı kardan adamlar gibi sokakta üşümeden oynayabilirdim.’ (...) Bobo ve arkadaşları sevinçliydi. Her birinin farklı özelliklerinin olması ne iyiydi. Yoksa bugün minik kediye nasıl kurtaracaklardı?” (Bobo: Farklı Olmak Güzel, Erdem Çocuk Yayınları, 2012)

“Herkes kendine verilen özelliklere göre yaşamalı. Onu bunu taklit ederken kendine zarar vermemeli. Ne eşek çekirge gibi öter, ne de çekirge eşek gibi yük taşıyabilir.” (Eşek ile Çekirge, Karaca Yayınları, yayın yılı belirtilmemiş)

Bedensel değerlilik boyutuna olumlu örnekler yukarıdakiler gibiyken, olumsuzlara örnek teşkil eden alıntılardan biri aşağıda sunulmuştur.

“ ‘Kardeşin çok zayıf onu şişmanlatmam gerekecek.’ (...) ‘Şişman ya da zayıf fark etmez, yine de onu yiyeceğim.’” (Hansel ve Gretel, Doğan Egmont Yayıncılık, 1998)

Aşağıdaki alıntının içeriğinde ise, bedensel değerlilik boyutunu hem destekleyen hem de onu riske atan bileşenler olması sebebiyle, frekans gösteriminde hem olumlu hem de olumsuz içeriğe sahip olduğuna yönelik gösterim yapılmıştır.

“Fakat bu kedinin bir kusuru vardı: Bir gözü daima kapalıydı. (...) Sonra kendi kendine; ‘Öteki gözün de açık olsa ne güzel olurdu.’ diye düşündü. (Köpek bahçeye girer) Köpeğe bakarken iki gözü de korkudan kocaman açılmıştı... (...) Pamuk ağaçtan inip Ayşe’nin yanına geldi. Bir gözü gene her zamanki gibi kapalıydı. Ayşe, “Az önce korkudan iki gözünü de açmıştın.” dedi. ‘İstersen gene açabilirsin. Lütfen Pamukçuğum, hatırım için gözünü aç, lütfen.’ Pamuk istemeye istemeye kapalı gözünü açtı. O kadar üzgündü ki neredeyse ağlayacaktı. Bu gözü mavi değildi. Ayşe ise çok sevindi. ‘Ah ne güzel’ dedi. ‘Yemyeşil bir gözün varmış. Sen bir Van Kedisisin Pamuk.’ O günden sonra her iki gözünü de iyice açtı. Özel bir kedi olduğunu öğrenmişti ve çok mutluydu.” (Tek Gözlü Kedi, Kök Yayınları, 2008)

4.19. Maddiyattan Bağımsız Mutluluk Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.21. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin maddiyattan bağımsız mutluluk boyutunun görülme sıklığı

Maddiyattan Bağımsız Mutluluk	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
22. Maddi kaynaklardan bağımsız mutlu olabilme fikri aşılır.	21	14	169

Tablo 4.21.’de görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın çıkarım yapabilmeye yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 21, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 14 ve rastlanmama frekansının ise 169 olduğu görülmektedir. Yüksek sıklıktaki rastlanmayı rakamlarının yanında; olumlu göstergelerin azlığı ve olumsuz göstergelerin frekansının da neredeyse olumlular kadar

olmasına bakıldığında, maddi anlamda fedakârlık ile ilgilenen bu boyutun desteklenmiyor olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Maddiyattan bağımsız mutluluk boyutuna yönelik olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu ve olumsuz olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“ ‘Kutudan iki sürpriz hediye alabilirsin.’ denildiğinde; (...) Bir büyüteç ve bir yüzük seçti. Büyüteç benim için ve yüzük annem için.”
(Caillou Dişçide, Chouchette Yayınları, 2010)

“Papu pusulasından ayrılacağı için çok üzülmüştü. Ama Bay Postacı’ya yardım etmek onu çok mutlu hissettirmişti. Kendini çok iyi hissetti.” (Papu ve Posta Güvercini, Beyaz Balina Yayınları, 2006)

“O gün Kalben’in arkadaşları oyun oynarken onu aralarına almamış. Üstelik attıkları top Kalben’in dondurmasını düşürmüş yere. İstemedен olmuş, ama olmuş bir kere. Kalben’in kalbi de dondurma külahı gibi kırılıvermiş! (...) Kırık kalbin ilacı sıcacık bir gülümsemeymiş. Aslında mor menekşesi komşu teyzeyi nasıl da mutlu edermiş!” (Eyvah Kalbim Kırıldı, Kidz-R Yayınları, 2017)

“Tatilden döndüğümde kapımın önünde bir kutu çikolata buldum. Hepsini kendim yemek istedim ama sonra çikolataları sizinle paylaşmak istediğimi anladım. Birini bile istemiyorum... ya da sadece bir tane alabilirim belki...” (Sevgi Canavarı ve Son Çikolata, 1001 Çiçek Yayınları, 2017)

“Her zaman en güzel hediye dostluktur! (...)Lezzetli, inanılmaz, harika bir kemik... Ama bir arkadaşın yerini tutmuyormuş işte!” (Sevimli Köpek Badem, Net Çocuk Yayınları, 2015)

“ ‘Ama sen şimdi bu parayı al. Çünkü ben sana bu parayı bize yol gösterdiğin için veriyorum,’ dedi. Çocuk bir süre düşündükten sonra yanıt verdi. ‘Parayı alırım. Ama sen de bu cevizleri alacaksın.’”
(Atatürk ve Küçük Çoban, Morpa Yayınları, 2009)

“Fare sevinçle: ‘Ben çok sevip sakladığım şekerimi veririm.’ dedi.”
(Doğum Günü, Karaca Yayınları, 2009)

Aşağıdaki örnekler ise içerikleri gereğince bu boyuta yönelik olumsuz örnek olarak frekans tablosuna eklenmiştir.

“Bu anlaşma Keloğlan’ın işine gelmiş. Zaten çalışmayı da pek sevmemiş. Çöreğin tamamını yeme fikri de hoşuna gitmiş.” (Keloğlan ile Değirmenci, Dörtel Yayıncılık, yayın tarihi belirtilmemiş)

“Doğrusu o güzel ödüller için biraz terlemenin pek zararı olmaz diye düşünmeye başlamıştı.” (Tembel Ördek, Gönül Yayınları, 2014)

4.20. Olumlu Yana Odaklanma Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.22. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin olumlu yana odaklanma boyutunun görülme sıklığı

Olumlu Yana Odaklanma Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
23. Yolunda gitmeyen durumları yadsımaksızın, yolunda giden durumlara odaklanabilmeye yönlendirir.	33	0	171

Tablo 4.22.’de görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın olumlu yana odaklanmaya yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 33

ve rastlanmama frekansının ise 171 olduğu görülmektedir. Yüksek sıklıktaki rastlanmayış rakamlarına ve olumlu göstergelerin az oluşuna bakıldığında, olumlu yana odaklanma bakış açısı ile ilgilenen bu boyutun yeterince desteklenmiyor olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Olumlu yana odaklanma boyutuna yönelik olumlu olarak sınıflandırılan göstergelerin bir kısmı doğrudan göndermeler üzerinden alıntılanabilirken bir kısmı da “kurgusal akış” üzerinden çıkarımsanmıştır. Bu kapsamda, olumlu olarak kodlanan durumlara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

“Bu sürprizden iki şey öğrendim. Birincisi sürpriz yapmak çok zormuş. İkincisi de ağaçtaki zeytinler yenmiyormuş. Ben yedim, çok acııı!...”
(Levent Sürpriz Yapıyor, Timaş Yayınları, 2012)

Bu alıntıda, atlattığı bir sürpriz girişimi sonrasında çıkardığı derslere odaklanan bir çocuğun bakış açısı yer almaktadır. Buna bağlı olarak, bu öykünün bu parçası da olumlu örnek olarak kodlanmıştır.

“Dört yapraklı yonca az bulunur. Öğretmenin size başka bir şey anlatmaya çalışmış. Bana göre sen zaten dört yapraklı yoncaya sahipsin.” (Dört Yapraklı Yonca, Sıradışı Yayıncılık, 2011)

“O anda Fino’nun yerinde olmayı çok istiyorlardı. Onun gibi ufacık olsalar kolayca saklanırlardı. (...) Demek ki bazen bir başka kişide kusur olarak görünen bir şey imrenilen bir şeye dönüşebiliyor.” (Küçük Fino, Gönül Yayıncılık, 2013)

“Papu pusulasından ayrılacağı için çok üzülmüştü. Ama Bay Postacı’ya yardım etmek onu çok mutlu hissettirmişti. Kendini çok iyi hissetti.” (Papu ve Posta Güvercini, Beyaz Balina Yayınları, 2006)

“Böylece yavru fare dost görünenlerin düşman olabileceklerini öğrenmiş oldu.” (Yavru Fare, Gönül Yayınları, 2014)

“Babamla annem gerçekten farklılar, gece ve gündüz gibi, güneş ve ay gibi. Yıldızları izlerken bile uzlaşamıyorlar. Ama bir yıldız var ki, onun hakkında ikisi de aynı fikirde birleşiyor.” (İkimiz de Seni Çok Seviyoruz, Kidz-R Yayınları, 2017)

“Şimdi kiminle konuşup oynayacaktı? Ama yine de içinden bir ses bazı şeylerin değişeceğini söylüyordu. Öyle de oldu. (...) Anne ve babası Begüm ’ü son sözüne kadar dinlediler, dinlediler, dinlediler. Harika bir şeydi bu!” (Gergedanlar Krep Yemez, Pearson Yayınları, 2017)

“O günden sonra salyangoz uçamadığına ve bir eve sahip olduğuna hiç üzülmemiş. ‘İyi ki saklanabileceğim bir evim var. Beni yağmurdan koruyor.’ Sırtındaki eviyle beraber yaşamaktan da çok mutlu olmuş.” (Salyangoz ile Uğurböceği, KitaPark Yayınları, yayın yılı belirtilmemiş)

“Böylelikle minik panda ağaca tırmanmayı öğrendi. Bunun yanında bazen düşülebileceğini de...” (Beni Mutlu Eden Ne?, TÜBİTAK Yayınları, 2013)

“Aradan günler geçti. Küçük Kuğu her gün uzun uzun yüzdü. Gölün en uzak köşelerine gitti. Daha yükseklerle uçtu. Artık mavi göldeki balıklarla bile dost olmuştu. Yine de leyleğin yolunu gözleyip durdu.” (Şaşkın Kuğu Yavrusu, Morpa Yayınları, 2009)

“Babasının yeni evi küçük, ama çok şirindi. Bu evde de Deniz için bir oda hazırladılar. Artık Deniz’in iki evi vardı.” (Şimdi Ben Ne Olacağım?, Morpa Yayınları, 2009)

“Bir minik tavşan kadar hızlı koşamıyor belki ama güzel tüyleri var ve çok güçlü.” (Bobo: Farklı Olmak Güzel, Erdem Çocuk Yayınları, 2013)

4.21. Mutluluğun Kaynakları Boyutuna Yönelik Bulgular

Tablo 4.23. Resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığa ilişkin mutluluğun kaynakları boyutunun görülme sıklığı

Mutluluğun Kaynakları Boyutu	f		
	Olumlu	Olumsuz	Rastlanmama
24. Mutluluk duygusunu herhangi bir şart ile (para, zenginlik, güzellik vb) sınırlandırmaksızın verir.	115	13	76

Tablo 4.23.'te görüldüğü üzere, resimli çocuk kitaplarında psikolojik sağlamlığın mutluluğun kaynaklarına yönelik olumlu göstergelerinin frekansının 115, olumsuz göstergelerinin frekanslarının 13 ve rastlanmama frekansının ise 76 olduğu görülmektedir. Rastlanmayış sıklığına ve olumsuz göstergelerin yoğunluğuna rağmen, yüksek sıklıktaki olumlu göstergelere bakıldığında, mutluluk hissi ile ilgilenen bu boyutun destekleniyor olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

204 kitap içerisinde mutluluk hissi üzerine yapılan analizlere göre, 107 kitabın; kurgu içerisinde ya da doğrudan mutluluğa gönderme yaptığı ve mutluluğu kaynaklandığı görülmüştür. Mutluluğun doğrudan ya da durumlar üzerinden değerlendirilmesinin yanında, üzgün olmaya sebep olarak gösterilen durumlar üzerinden de mutluluk fikri hakkında çıkarım yapılmıştır. Doğrudan çıkarıma götüren örnekler alt başlıklarda paylaşılacakken; kurgu-ilerleyiş dâhilinde çıkarıma götüren örnekler, okuma akışını bozmamak adına alt başlıklarda paylaşılmayacaktır.

Tablo 4.24. Mutluluğun kaynaklarına yönelik kategoriler ve karşılaşıma frekansları

Alt kategoriler	f	Alt kategoriler	f
Dostluk/Birliklilik	42	Sağlık	4
Başarı	15	Basit Mutluluk	5
Olduğu gibi Kabul Edilme	13	Kendine Ait Bir Alan ve Yuva	4
Yeni Deneyimler	9	Dürüstlük	3
Maddiyat	8	Özgürlük	3
Yardım Etme	8	Güzellik	2
Paylaşma	5	Düzen	3
Mutlu Etme	5	-	-

Mutluluğun elde edilmesine yönelik sunulan kaynaklar, 15 alt kategoride toparlanmış olup hesaplanan karşılaşılma frekansları Tablo 4.21.2.'de sunulmuştur. Takip eden başlıklar altında, mutluluğa kaynak olarak sunulmuş temalara yönelik örnekler sunulmaktadır.

4.21.1. Mutluluğun Dostluk/Birliktelik Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

Mutluluğun dostluklar ve birliktelikler üzerine kurulması durumuna dair olan “dostluk/birliktelik” alt boyutu ile 204 kitap içerisinde 42 kere karşılaşılmıştır. Buna dair bazı örnekler aşağıda sunulmaktadır.

“ ‘Bak tüm arkadaşların yanında.’ (...) Uykuya dalan Tombik Ayı’yı görünce, sevindiler arkadaşları iyileşecek diye. (...) ‘Ben bakarım size hasta olsanız da.’ (...) ‘Bırakmadınız beni zor anımda. Ben bırakır mıyım sizi hasta yatağınızda?’ ” (Tombik Ayı Hastalanınca, Pearson Yayınları, 2007)

“Pelin’in aklına kendi okulu, öğretmeni ve arkadaşları geldi. Onları çok özlemişti. (...)Ayrılırken ikisi de üzgündü. Yunus gözden kaybolana dek Pelin ona el salladı.” (Pelin’in Yunusla Yolculuğu, Morpa Yayınları, yayın tarihi belirtilmemiş)

“ ‘Arkadaş olduğumuz için ne kadar mutluyum bir bilseniz!’ diye yazdı kartlara. ” (Dünya Hepimize Küçüğüm, 1001 Çiçek Yayınevi, 2015)

“ ‘Seni öyle özledik ki, son çikolatayı senin en sevdiğini sana ayırdık. Çünkü sen bizim en sevdiğimiz canavarısın. ’ ” (Sevgi Canavarı ve Son Çikolata, 1001 Çiçek Yayınevi, 2017)

“Ben de bu çiftlikte çalışacağım için çok mutluyum. Hem de senin gibi bir arkadaşım olacak, ne güzel, demiş. ” (Mutlu Eşek, Erdem Yayınları, 2010)

“On küçük fare, anne ve babalarıyla birlikte mutlu yuvalarında sevgi içinde yaşarlardı.” (On Küçük Fare, Morpa Yayınları, 2009)

“Eski öğretmeni ve arkadaşları, Ediz’i çok özlediklerini söylediler. (...) Eski arkadaşlarını, öğretmenini görmek Ediz’i çok mutlu etmişti. (...) Ediz çok mutluydu. Hem eski arkadaşlarıyla görüşüyordu, hem de yeni arkadaşlar edinmişti.” (Edizler Taşınıyor, Morpa Yayınları, 2009)

“Okula başladığı için çok mutluydu. Okulda olmak çok güzeldi. Gülümseyerek yeni arkadaşlarına baktı. Bir an önce onlarla tanışmak istiyordu.” (Fırfır Okula Başlıyor, Karaca Yayınları, 2011)

“Önlerinde küçük, beyaz bir tavşan duruyordu. Ali sevinçle onu kucağına aldı. Büyük anneyle birlikte eve dönerken çok mutluydular.” (Ali ile Zeynep Harikalar Sirki’nde, Morpa Yayınevi, 2009)

“Sonra birlikte oynamaya başladılar. İkisi de birlikte olmaktan çok mutluydu; ve artık Ali’nin canı sıkılmıyordu.” (Ali’nin Sıkıntısı, Morpa Yayınevi, 2009)

“Küçük Kuğu çok şanslı olduğunu düşünüyordu. Kendisini seven bir ailesi vardı. Ayrıca çok iyi arkadaşlar edinmişti.” (Şaşkın Kuğu Yavrusu, Morpa Yayınevi, 2009)

“Bundan sonra söz veriyorum; bir tarafımla seninle, bir tarafımla da güneş ile oynayacağım, demiş. (...) Ay bu duruma çok sevinmiş. Dünyaya çok teşekkür etmiş. O günden sonra Dünya’nın bir tarafı güneşli, bir tarafı ise Ay ve yıldızlı olmuş. Günler böylece neşe içinde geçmeye devam etmiş.” (Kıskanç Ay, Mavi Yunus Yayınevi, 2011)

“Merhaba Küçük Fidan. Uzun süredir yanımda bir ağacın olmasını istiyordum. Seni görünce çok sevindim, çok mutlu oldum, demiş.”
(Minik Kayısı Ağacı, Mavi Yunus Yayınevi, 2011)

“Anne ve baba kartal çok mutlu olmuşlar. Minik yavruyu aralarına alarak sevmişler.” (Zıpzip Yumurta, Mavi Yunus, 2011)

“Bobo ve arkadaşları sevinçliydi. Her birinin farklı özelliklerinin olması ne iyiydi.” (Bobo: Farklı Olmak Güzel, Erdem Çocuk, 2012)

“En çok da kendisi için bu kadar özveri ile çaba sarf eden arkadaşlarına sahip olmanın mutluluğunu yaşıyordu.” (Uçurtma Uçuran Balık, Koza Kitap, 2012)

“Arkadaşları ona ‘iyi ki doğdun’ şarkısını söylediler. Minik fare çok mutlu oldu.” (Doğum Günü, Karaca Yayınevi, 2009)

“Annem haklıydı. Ben de annemden ayrı kalsam ben de üzülürdüm.”
(Levent ve Sevimli Kuzu, Timaş Yayınları, 2012)

“Buradan git. Hem çok çirkinsin, hem de ıslaksın. Bizi de ıslatacaksın. Seni yanımda istemiyoruz, demiş küçük bulutlar. (...) Siyah yağmur bulutu bu sözlere çok üzülmüş ve ağlamaya başlamış. Ağladıkça gözyaşları yeryüzüne düşüyormuş. O kadar çok ağlamış ki, ağladıkça küçülmüş ve sonunda kaybolmuş. Beyaz bulutlar bu olaya çok üzülmüş. (...) (Güneş) “Ama üzülmeyin. Siyah bulut yok olmadı. Ben yeryüzünü ısıtınca tekrar aramıza dönecek.” (Ağlayan Bulut, Şiir-Çocuk Yayınevi, 2011)

“İstersen yarın gel, birlikte yüzelim.” dedi. Pengu bu öneriye çok sevinmişti. (Pengu ve Ayı Balığı, Morpa Kültür Yayınevi, 2001)

“Minik fare üzgündü. Çünkü çok yalnızdı. Bir tane bile arkadaşı yoktu.” (Minik Fare, Tanışır Yayınları, 2013)

“Dev patileriyle kucagında tuttuğu bir şey var. Onu hayal edemeyeceği kadar mutlu eden bir şey... Kendisinin minik pandası bu.” (Beni Mutlu Eden Ne?, TÜBİTAK Yayınları, 2013)

“Anne ve babası Begüm’ü son sözüne kadar dinlediler, dinlediler, dinlediler. Harika bir şeydi bu!” (Gergedanlar Krep Yemez, Pearson Yayınları, 2017)

“Oradan geçen güneş somurtan bulutları görünce: “Neyiniz var? Niçin böyle mutsuz görünüyorsunuz?” diye sormuş. Bulutlardan biri: “Yeryüzünde çocuklar neşe ile oynuyor, biz ise onlardan çok uzaktayız. Biz de onlarla oynamak istiyoruz.” demiş.” (Küçük Kar Taneleri, Şiir-Çocuk Yayınevi, 2011)

“Sevgili Fırfır, sonunda üzüntümü anladın. Bir arkadaşım olursa çok mutlu olurum, dedi.” (Fırfır Cimini’ye Arkadaş Arıyor, Karaca Yayınları, 2011)

“Bir daha da beni çağırmadan kardan adam yaparsanız ağlarım.” (Kardan Adamın Atkısı, YA-PA, yayın yılı belirtilmemiş)

*“Her zaman en güzel hediye dostluktur!
(...)Lezzetli, inanılmaz, harika bir kemik... Ama bir arkadaşın yerini tutmuyormuş işte!”* (Sevimli Köpek Badem, Net Çocuk Yayınevi, 2015)

“Sonra Mabel’le birlikte kahkahalar atarak uzun uzun güldük... tam da en iyi arkadaşların her zaman yaptıkları gibi...” (Mabel ve Ben: En İyi Arkadaşım, 1001 Çiçek Yayınevi, 2016)

4.21.2. Mutluluğun Başarı Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

Mutluluğun edinilmesine yönelik başarı alt boyutu ile 204 kitap içerisinde 15 kez karşılaşılmıştır. Başarı alt boyutu, küçük başarılar, sorumlulukları yerine getirebilme ve genel başarı durumlarını kapsamaktadır. Buna bağlı olarak bazı örnekler aşağıda sunulmaktadır:

“ ‘Yüzüyorum başardım!’ diye çığlıklar atarak.” (Küçük Vakvak, Pearson Yayıncılık, 2016)

“O sırada yuvada alkış sesleri duyuldu. Başardım, başardım... (...) Bilge Karınca, ‘Tebrikler, çok çalıştın, çok yoruldun ama hiç vazgeçmedin. İlk yiyeceğini başarıyla yuvamıza taşıdın.’ (...) İp atlamayı başaramayan Suna, ip çevirmeyi başardığı içi çok mutlu oldu.” (Karıncanın Öğüdü, Erdem Çocuk, 2015)

“Yaşasın! Demek ki bunu ben başardım. Hem de sihirli küre olmadan.” (Küçük Sihirbaz, Morpa, 2009)

“Fırfırcığım, seninle gurur duyuyoruz. Başarılı olman anneni ve beni çok mutlu etti.” (Fırfır Tatile Çıkıyor, Karaca Yayınları, 2011)

“Yaşasın yüzüyorum! (...)Demek ki uçabilirdi.” (Şaşkın Kuğu Yavrusu, Morpa Yayınevi, 2009)

“(…)Sonra da görevlerini başarıyla tamamlamanın verdiği mutlulukla mışıl mışıl uyudular.” (Boncuk ile Tomurcuk, Morpa Yayınevi, 2009)

“Efe resmini bitirince mutlulukla gülümsedi.” (Renkler Dünyayı Boyuyor, Şiir-Çocuk Yayınevi, 2011)

“Uzunkuyruk artık çok mutluydu. Herkes gibi sayı saymayı biliyordu.”
(Uzunkuyruk Sayıları Öğreniyor, Gönül Yayıncılık, yayın yılı belirtilmemiş)

“‘Çocuklar sizi tebrik ederim. Eğer itfaiyenin ve ambulansın numaralarını annenize hemen söylemeseydiniz yangını söndürmekte geç kalınabilirdi.’ Polis memurunun bu sözleriyle çok mutlu oldular.”
(Acil Aramalar, Şiir-Çocuk Yayınevi, 2010)

4.21.3. Mutluluğun “Olduğu gibi Kabul Edilme” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

Mutluluk hissinin oluşmasına yönelik, “olduğu gibi kabul görme” ve “kendini kabul etme” durumlarını içeren “Olduğu gibi Kabul Edilme” alt boyutu ile 204 kitap içerisinde 13 kere karşılaşılmıştır. Aşağıda bu alt boyuta yönelik olarak örnekler yer almaktadır.

“Adamcağız aldı önce boyalı kediyi. İncitmeden güzelce temizledi tüylerini. Sonra sevgiyle okşadı: ‘Ne de güzel kapkara tüylerin varmış senin!’ dedi hayretle. Gölge mutlulukla gülümsedi.” (Gökkuşakını Kovalayan Kedi, Yapı Kredi Yayınları, 2017)

“ ‘Ben kendimim!’ diye sevinçle bağırdı.” (Pezzettino, Elma Yayınevi, 2017)

“O günden sonra salyangoz uçamadığına ve bir eve sahip olduğuna hiç üzülmemiş. ‘İyi ki saklanabileceğim bir evim var. Beni yağmurdan koruyor.’ Sırtındaki eviyle beraber yaşamaktan da çok mutlu olmuş.”
(Salyangoz ile Uğurböceği, Kitapark, yayın yılı belirtilmemiş)

Üçgen yere oturup ağlamaya başladı. Öteki şekiller onun ağladığını görünce hemen yanına koştular. ‘Niçin böyle üzgünsün? Ne oldu sana?’

Yardım edebilir miyiz?’ Üçgen şekli yüzünden Cumba’nın onu eğlencesine almadığını anlattı. (Cumba’nın Evi, Morpa Yayınevi, 2009)

“Kirpi şaşkınlıkla bakıp sormuş: ‘Beni oyununuza alır mısınız?’ ‘Tabii ki bizimle oynayabilirsin, eğer istersen.’ (...) Kirpi üzüntüyle konuşmuş. ‘Çok isterim oynamayı sizinle; ama alay eder herkes benim dikenlerimle. Yaklaşmak istemezler benim yakınım, onlardan farklıyım canlarını acıtırım diye.’ (...) Hepsi birbirinden farklı olduğu için, kuleye farklı şeyler eklemiş. İşte bu kuleler, o nedenle böylesine güzel olmuş.” (Tıstıs ile Pıspıs’ın Oyun Arkadaşları, Morpa Yayınevi, 2009)

“Bobo ve arkadaşları sevinçliydi. Her birinin farklı özelliklerinin olması ne iyiydi.” (Bobo: Farklı Olmak Güzel, Erdem Çocuk Yayınevi, 2012)

“O günden sonra, o ülkede, yetiştirdiği çiçeğin renginden dolayı artık hiç kimse suçlanmamış. İnsanlar ömür boyu dilediklerince özgür ve mutlu yaşamışlar.” (Sadece Mor Rengi Seven Kral, Kök Yayıncılık, 2009)

“O günden sonra her iki gözüünü de iyice açtı. Özel bir kedi olduğunu öğrenmişti ve çok mutluydu.” (Tek Gözlü Kedi, Kök Yayıncılık, 2008)

“Buradan git. Hem çok çirkinsin, hem de ıslaksın. Bizi de ıslatacaksın. Seni yanımızda istemiyoruz, demiş küçük bulutlar. Siyah yağmur bulutu bu sözlerle çok üzölmüş ve ağlamaya başlamış. Ağladıkça gözyaşları yeryüzüne düşüyormuş. O kadar çok ağlamış ki, ağladıkça küçölmüş ve sonunda kaybolmuş.” (Ağlayan Bulut, Şiir-Çocuk Yayınevi, 2011)

“Arkadaşlar, uzun dilli komik kurbağa geliyor, dedi ve kahkaha atarak kanatlarını çırpmaya başladı. (...) (Kurbağa alay eden saka kuşunun yavrusunu uzun diliyle kurtarır ve kabul görmeye başlar) Günün sonunda gölde, kendine güvenen bir kurbağanın neşeli vraklamaları duyuluyordu.” (Zıpzip Kurbağa, Erdem-Çocuk Yayınevi, 2015)

“Artık gerçek bir çocuk.” (Pinokyo, Altın Kitaplar, 2009)

4.21.4. Mutluluğun Yeni Deneyimler Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

Yeni bir bilgi öğrenmeyi, yeni bir durumu deneyimlemeyi içine alarak mutluluğu kaynaklandıran “yeni deneyimler” alt boyutu ile 204 kitap içerisinde 9 kere karşılaşılmıştır. Bu alt temaya yönelik örnekler aşağıda sunulmaktadır.

“Yako artık dayanamadı ve uzak diyarlara doğru uçmaya başladı. (...)’Peki başka yerleri merak etmiyor musun? Yeni yerler görmeyi, yeni canlılarla tanışmayı düşünmez misin’ diye sordu Yako.” (Yako ve Mışıl, YA-PA Yayınları, 2007).

“Bobo eve giderken çok sevinçliydi. Bugün küçücük bir böcekten ne çok şey öğrenmişti...” (Bobo ve Tırtıl Arkadaşı, Erdem Çocuk Yayınları, 2015)

“Yaşasın! Çok teşekkür ederim babacığım! (şantiye dönüşü sonrası)” (Atakan İnşaat Ustası Oluyor, Kaknüs Çocuk Yayınevi, yayın tarihi belirtilmemiş)

“Şirin kirpi annesini neşeyle cevapladı: ‘bugün arkadaşlarımla oynarken birçok şey öğrendim.’” (Şirin Kirpi Çıkarma Öğreniyor, Morpa Yayınevi, 2011)

“Okula başladığı için çok mutluydu. Okulda olmak çok güzeldi. Gülümseyerek yeni arkadaşlarına baktı. Bir an önce onlarla tanışmak istiyordu.” (Fıfır Okula Başlıyor, Karaca Yayınları, 2011)

“Sihirli değnek olmadan da sihir yapabilmeyi öğrendim!” (Düşünce Okuyan Kız Noona, 1001 Çiçek Yayınevi, 2017)

“Çocuklar ilk kez kuğu görmüş ve onları doyurmuşlardı. Bu, onlara büyük bir zevk vermişti.” (Kuğular Aç Kalmasin, Morpa Yayınevi, 2009)

4.21.5. Maddiyata Bağlı Mutluluk Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

204 kitap arasında 8 ayrı kitap içerisinde mutluluğun kaynaklarından biri “maddiyat” olarak temalandırılmıştır. Buna dair bazı örnekler ve kurguya dair çıkarımlar aşağıda sunulmuştur.

“Oduncu ve ailesi oldukça yoksuldu. Günün birinde kadın oduncuya kendisiyle yaşamak istiyorsa çocuklarından vazgeçmesini söyledi. Zavallı adam bunu yapmak istemiyordu ancak güçlü bir kişiliğe sahip değildi. Ertesi gün karısının isteğini yerine getirdi. (...) Hansel ve Gretel’in evden uzakta olduğu sırada üvey anne ölmüştü. İhtiyar kadının mücevherleri ve paraları sayesinde, hep birlikte uzun yıllar boyunca sıkıntı çekmeden yaşadılar.” (Hansel ve Gretel, Doğan Egmont Yayıncılık, 1998)

“Üvey anne ölmüştü artık üzölmek yoktu. Zengin de olmuşlardı. Paraları pek çoktu. O günden sonra bir daha hiç ayrılmadan oduncu ve çocuklar mutluydu huzurdan.”(Hansel ve Gretel, Akvaryum Yayınevi, 2013)

“Çok geçmeden bütün halkın davetli olduğu muhteşem bir düğünle evlenmişler. Ömür boyu mutlulukları hiç bitmemiş.” (Cesur Terzi ve Dev, Timaş Yayınları, 2013)

“Akşam saatlerinde tüm misafirler gelmişti. Pasta kesilirken ve hediyeler dağıtılırken Deniz dünyanın en mutlu kızıydı.” (Muz Balığı, Gönül Yayıncılık, yayın yılı belirtilmemiş)

Hansel ve Gretel (iki farklı versiyonda), Pamuk Prenses, Külkedisi, Cesur Terzi ve Dev, Alaaddin’in Sihirli Lambası isimli bilindik masalların içerisindeki maddiyata bağlı mutluluk alt boyutuna; kurgudaki mevcut dertleri başlatan durumun yoksulluk olması ve kurgunun sonunda zengin şahıslarla yapılan evliliklerin ya da zengin kötü karakterlerin alt edilmesi yoluyla elde edilen ganimetlerin, başlangıçtaki tüm dertleri silmesi üzerinden ulaşılmıştır. Buna bağlı olarak, maddiyatın, mutluluğa götüren yol olarak gösterilmiş olduğu savunulmuştur. Yaramaz Tavşan isimli kitapta ise, tilkiden çalmış olduğu fıstıklar ve kurduğu tuzak ile mutlu şekilde resmedilen bir tavşanın varlığına bağlı olarak, aldatma ve maddiyata bağlı mutluluğun olduğu çıkarımına varılmıştır.

4.21.6. Mutluluğun Yardım Etme Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

Yardım etme, yardım görme ve işe yaramaya bağlı mutluluk durumlarını içeren “mutluluğun yardım etme alt boyutuna” yönelik bulgulara, 204 kitap arasında 5 kere rastlanılmıştır. Buna yönelik bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

“Papu pusulasından ayrılacağı için çok üzülmüştü. Ama Bay Postacı’ya yardım etmek onu çok mutlu hissettirmişti. Kendini çok iyi hissetti.” (Papu ve Posta Güvercini, Beyaz Balina Yayınları, 2006)

“Dün akşam çok yorgundum. Kulübene girip uyudum. Teşekkür ederim yuvanda çok iyi dinlendim.” (Davetsiz Misafir, Morpa Yayınevi, 2009)

“Nazlı eve döndüğünde olanları babasına anlattı. Babası onun bu mutluluğuna sevinerek başını okşadı. Nazlı, ‘Babacığım onlar hala aç... Ne olur, gidip biraz daha ekmek verelim’ dedi.” (Kuğular Aç Kalmasın, Morpa Yayınevi, 2009)

“Ali çok mutlu olmuştu. Küçük su damlasının ardından el salladı. Biliyordu ki Küçük Su Damlası yağmura ihtiyacı olan yerlere hayat verecekti.” (Küçük Su Damlası, Morpa Yayınevi, 2007)

“Sarı Yumak buna çok sevindi. İlk kez ondan yardım istiyorlardı. İşe yaramak ne güzel!” (Anne Ayı ile Sarı Yumak, YA-PA yayınevi, yayın yılı belirtilmemiş)

“Can’ın babasına yardım ederek mutlu bir şekilde yaşadılar.” (Bay Sivri Bayan Küt, Morpa Yayınları, 2009)

“Ben de bu çiftlikte çalışacağım için çok mutluyum.” (Mutlu Eşek, Erdem Yayınları, 2010)

4.21.7. Mutluluğun Paylaşma Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

Maddi anlamda hak edilen karşılığın teslim edilmesi, bonkör olunması ve genel anlamda paylaşmayı içeren paylaşıma bağlı mutluluk alt boyutuna yönelik bulgulara 204 kitap içerisinde 5 kez rastlanılmıştır. Buna yönelik bazı örnekler aşağıda sunulmaktadır.

“Tali arkadaşlarını izlerken, bisikletini paylaştığı için çok mutlu olmuştu. Yaşasın arkadaşlık! Yaşasın paylaşmak!” (Tali Eşyalarını Paylaşıyor, Nesil Çocuk Yayınları, 2011)

“Ama sonra; yapmaması gereken bir şeyi yapan her canavar gibi huzursuz oldu... Kendi yeme kararını doğru bulmadı. Çikolatayı alıp

evden çıktı. (...) ‘Tatilden döndüğümde kapımın önünde bir kutu çikolata buldum. Hepsini kendim yemek istedim ama sonra çikolataları sizinle paylaşmak istediğimi anladım. Birini bile istemiyorum... ya da sadece bir tane alabilirim belki...’ (...)(Sevgi Canavari’na;) ‘Seni öyle özledik ki, son çikolatayı senin en sevdiğini sana ayırdık. Çünkü sen bizim en sevdiğimiz canavarsın.’” (Sevgi Canavari ve Son Çikolata, 1001 Çiçek Yayınevi, 2011)

“Her şeyi arkadaşlarıyla paylaşmanın ne kadar güzel olduğunu unutmuş muydu Badem? (...) Badem ve Benekli o zamanlar tabakta bir tane bile kurabiye kalmayınca kadar bütün kurabiyeleri sırayla paylaşarak yerlermiş. Çünkü paylaşıldığında daha lezzetli olurmuş! (...) Badem kemiğini bırakmış ve gözyaşlarından bir gölcük oluşturan kadar ağlamış. Artık tek istediği hediye, arkadaşı Benekli’nin geri dönmesiymiş.” (Sevimli Köpek Badem, Net Çocuk Yayınevi, 2015)

“‘İlaydacığım, sanırım canını sıkın bir şey var. Bugün paylaşma günü; bizimle sıkıntını da paylaşabilirsin.’ ‘Sıkıntılar paylaşılır mı öğretmenim,’ diye sordu. ‘Tabii ki paylaşılır. Hem sıkıntılar, üzüntüler paylaştıkça azalır. Seni eskisi kadar incitmez.’ ‘Beni üzen...’ diye güçlülükle söz başladı İlayda. ‘Şekerlemelerim çok az. Arkadaşlarıma veririm bana kalmaz.’ ‘Üzülme, İlaydacığım. Şekerlerini biraz güç de olsa, keserek paylaşabiliriz. O zaman herkese yeter’, dedi. (...) ‘Teşekkür ederim öğretmenim. Bugün sınıfın en çok şey paylaşanı ben oldum. Hem şekerlerimi hem de sıkıntımı paylaştım.’” (Paylaşalım, Morpa Yayınevi, 2009)

4.21.8. Mutluluğun “Mutlu Etme” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

Birilerini mutlu ederek ve sevilen kişinin mutlu olduğunu görerek mutlu olma durumlarını içeren “mutlu etme” alt boyutuna yönelik olarak, 204 kitap içerisinde 5 göndermeye rastlanılmıştır. Buna yönelik tüm örnekler aşağıda sunulmuştur.

“‘Hatırla’ demiş, ‘neydi seni en çok sevindiren?’ Bir canlıyı gülümsetmek. İşte dünyanın en büyük mutluluğu bu!” (Eyvah Kalbim Kırıldı, Kidz-R Yayınevi, 2017)

“Ama köşeyi döner dönmez durup Mabel’in elini tuttum ve ona, kendisiyle ilgili onca korkunç şey duymak zorunda kaldığı için ne kadar üzgün olduğumu söyledim.” (Mabel ve Ben: En İyi Arkadaşım, 1001 Çiçek Yayınevi, 2016)

“Nazlı eve döndüğünde olanları babasına anlattı. Babası onun bu mutluluğuna sevinerek başını okşadı.” Kuğular Aç Kalmasın, Morpa Yayınevi, 2009)

“Babam sürpriz yapmayı çok sever. Geçenlerde anneme sürpriz yemek yaptı. Annem çok mutlu oldu. ‘Annemi mutlu etmek için ben de sürpriz yapabilirim.’ diye düşündüm.” (Levent Sürpriz Yapıyor, Timaş Yayınları, 2012)

“Arkadaşının düştüğünü gören Tolga, onun yanına gitti. Taner’i yerden kaldırdı. O sırada diğer çocuklar da geldiler. Taner’in gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Tolga arkadaşlarının gözyaşlarını sildi. (...) Öğretmen: Arkadaşına gösterdiğin sevgi beni çok mutlu etti.” (Sevgiyi Görmek, Erdem Çocuk Yayınevi, 2015)

4.21.9. Mutluluğun “Sağlık” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

Mutluluğun kaynağı mahiyetinde kurguda ve doğrudan verilmesine yönelik olarak “sağlık” alt boyutuna dair 204 kitap içerisinde 4 bulguya rastlanmıştır. Bu alt boyuta yönelik tüm örnekler aşağıda sunulmuştur.

“Ama sendeki mücevherler çok daha değerli, dedi. (...) Görebilen gözlerin... İşitebilen kulakların... Koku alabilen burnun, tat alabilen dilin, dokunarak her şeyi hissedebilen ellerin... İşte senin en büyük mücevherlerin bunlar, dedi.” (Benim Güzel Mücevherlerim, Morpa Yayınevi, 2007)

“Yaşasın! İyileşmişti sonunda.” (Tombik Ayı Hastalanınca, Pearson Yayınevi, 2007)

“Ben de derdimi sizlerle paylaşmak istiyorum.” dedi. “Arkadaşlar ben de çok hastayım.” (Ağaçlar Konuşuyor, YA-PA Yayınları, 2006)

“Gerçekten de boğazımın ve kulaklarımın ağrısı geçmişti. Sadece biraz yorgundum. Hastalığın geçti, dedi doktorum. (...) Artık istediğim gibi koşup oynayabiliyordum. Ben çok şanslı ve mutlu bir tavşanım. Yaşasın!” (Tavşan Bondi Ameliyat Oluyor, Şiir-Çocuk Yayınevi, yayın yılı belirtilmemiş)

4.21.10. Mutluluğun “Basit Mutluluk” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

Mutluluğun olumlulukla, basit yaşam olayları ve zevkleri ile ilişkilendirildiği “basit mutluluk” alt boyutuna yönelik 5 bulguya rastlanmıştır. Bu bulgulara yönelik bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

“Uzun kış günlerinden sonra ilkbaharın gelmesi herkesi sevindirmişti. İp atlayanlar, top oynayanlar, kelebeklerin peşinde koşanlar... Çocukların keyfine diyecek yoktu.” (Tobi’nin İlkbahar Maceraları, Şiir Çocuk Yayınları, 2011)

“Selin küçük, şirin mi şirin bir kızdı. Şarkı söylemeye dans etmeye bayılırdı. Dışarıya oynamaya çıkınca hele, ondan mutlusu olmazdı.” (Hayır Hayır Bana Ne!, Mavi Bulut Yayınları, 2016)

“Ece pastayı görünce çok sevindi. Fakat Efe gerçek bir hazine bulamadığı için biraz üzgün gibiydi. (...) anneleri de mutfağa geldi. Yaş pastadan bir dilim keserek Efe ve Ece’ye ikram etti. Efe hazine bulamadığı için artık üzülmüyordu çünkü pasta gerçekten çok lezzetliydi.” (İpucu Oyunu, Şiir Çocuk Yayınevi, 2010)

“Nihayet her şeye iyi tarafından bakarak mutlu olmanın yolunu buldu.”
(Mutlu Eşek, Erdem Yayınları, 2010)

4.21.11. Mutluluğun “Kendine Ait Bir Alan ve Yuva” Alt Boyutu

Mutluluğa kaynak olarak kendine ait bir yer edinme durumunu sunan öyküler için “kendine ait bir alan ve yuva” alt boyutuna yönelik 4 bulguya rastlanmıştır. Bu alt boyuta yönelik tüm örnekler aşağıda sunulmuştur.

“‘Hayır Rosie! Sen gelemezsin.’ dedi. Caillou gizli yerinin sadece kendisine ait olmasını istiyordu.” (Caillou ve Gizli Yeri, Yumurcak Dünyası Yayınevi, 2010)

“‘Anne, sen işini bitirince biz burada oyun oynayabilir miyiz?’ ‘Oynayabilirsiniz’, dedi annesi. Ponti sevinçle bağırdı: ‘Burasını çok güzel bir oyun odası yapalım.’” (Sihirli Sandık, Morpa Yayınevi, 2009)

“Ama ben bir insanım. Bazen başka yerlerde yaşamak istesem de evimizde yaşamaktan çok memnunum.” (Nerede Yaşamak İsterdim?, YA-PA Yayınevi, yayın tarihi belirtilmemiş)

“Bugün ben ve arkadaşlarım çok üzgünüz. Çünkü birileri ormandaki ağaçları kesmiş. Burası bizim evimiz, yuvamız. Ağaçlar olmasa bizler de yaşayamayız, dedi. (Fare Ailesinin Yeni Arkadaşı, Şiir Çocuk Yayınevi, 2011)

4.21.12. Mutluluğun “Dürüstlük” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

204 kitap içerisinde, mutluluğa erişmede doğru sözlü olma ve buna yönelik eylemleri gerçekleştirmenin rolüne yönelik mesaj içeren biri olumsuz olmak üzere 3 örnek bulunmuştur. Buna yönelik bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

“Tali yaptıklarını düşünmeye başladı. Kuzenini üzmüştü. Boyalı suyu döken kendisiydi. Doğruyu söylememişti. Birden içini bir pişmanlık kapladı.” (Tali Doğruyu Söylüyor, Nesil Çocuk Yayınevi, 2011)

“Minik fare her zamanki gibi yalan söyledi. Ben yalancı farenin tekiyim, diyerek üzüntüsünü dile getirdi. ‘Hayır arkadaşım, sen çok iyi bir faresin. Yaptığın hatayı düzelterip benim hayatımı kurtardın.’” (Minik Fare, Tanışır Yayınevi, 2013)

4.21.13. Mutluluğun “Özgürlük” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

Özgür olabilme, keşfetme fırsatlarına sahip olma ve istediği tercihi yapabilme yoluyla mutlu olma durumlarını içine alan, mutluluğun “özgürlük” alt boyutuna yönelik, 204 kitap içerisinde 3 kez vurgulamaya rastlanmıştır. Buna yönelik tüm örnekler aşağıda sunulmuştur.

“Ejder her gittiği yerden Bay Ka’ya mektup gönderdi. Her mektubunda bir gün Bay Ka’nın da dışarıyı görmek için cesaret etmesini diledi.” (Bay Ka Buk ve Ejder, Taze Kitap Yayınları, 2017)

“O günden sonra, o ülkede, zindanlar boşaltılmış, her renk çiçek açmış. Renk renk çiçekleri gören kuşlar, kelebekler, arılar artık bu ülkeden bir daha hiç ayrılmamışlar. O günden sonra, o ülkede, yetiştirdiği çiçeğin renginden dolayı artık hiç kimse suçlanmamış. İnsanlar ömür boyu dilediklerince özgür ve mutlu yaşamışlar.” (Sadece Mor Rengi Seven Kral, Kök Yayınları, 2009)

“Baloncu kedi ve köpekten kurtulayım derken bütün balonları kaçırdı. Bütün balonlar birden gökyüzüne dağıldı. Topi özgürdü ve çok mutluydu.” (Özgür Balon Topi, Küçük Adımlar Yayınevi, yayın tarihi belirtilmemiştir)

4.21.14. Mutluluğun “Güzellik” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

Mutlu olmaya giden yollardan birinin fiziksel anlamda güzel olmaktan geçtiğine yönelik mesajları içeren “güzellik” alt boyutuna dair 2 bulguya rastlanmıştır.

“Evvel zamanlarda, ülkelerin birinde Sindirella adında güzel bir kız vardı.” (Külkedisi, Özgür Eğitim Yayınları, yayın yılı belirtilmemiş)

“Gerçekte Pamuk Prenses çok güzeldi. Kraliçe ise suratsızın biriydi.” (Pamuk Prenses, Özgür Eğitim Yayınları, yayın yılı belirtilmemiş)

Bu iki masalda mevcut olan mutluluk durumları, kurgu üzerinden işlenmiştir. Karakterlerin sevimlilerinde ve kurgunun ilerleyişinde seçilmelerinde, en sonunda mutluluğa ulaşmalarında saptanmış temel etkenin güzellik olduğu görüşü savunulmaktadır.

4.21.15. Mutluluğun “Düzen” Alt Boyutuna Yönelik Bulgular

Mutluluğun belirli kuralları ve uygulamaları takip edilmesi sonrasında elde edilebilmesini içeren “düzen” alt boyutuyla 204 kitap içerisinde 3 defa karşılaşılmıştır. Buna yönelik tüm örnekler aşağıda sunulmaktadır.

“Babası, annesi ve Fırfır neşe içinde yemeklerini yediler.” (Fırfır Ev İşlerine Yardım Ediyor, Karaca Yayınevi, 2011)

“Mutlu Sokak sakinleri Ferzan’ın dediklerini yaptılar. Temiz bir çevrede mutlu yaşadılar.” (Mutlu Sokak Sakinleri, Morpa Yayınevi, 2009)

“Ececiğim, neden anlatmaya devam etmiyorsun? diye sordu. Ece: Kimse beni dinlemiyor. Ben anlatırken arkadaşlarım konuşuyor, dedi sesi titreyerek ve yerine oturdu. Sınıfta aniden bir sessizlik oldu. Arkadaşları çok utanmıştı. Ona saygı göstermediklerini fark ettiler.” (Lütfen Beni Dinleyin, Erdem Çocuk Yayınevi, 2015)

5. TARTIŞMA

Bu araştırma kapsamında, sosyoekonomik anlamda risk altında bulunan çocukların, mevcut koşullara daha çok adapte olabilmeleri ve psikolojik sağlamlığını artırabilmek amaçlı resimli çocuk kitaplarının bir araç olabileceği savı ile, bu kitaplardaki destekleyici ve riske atıcı öğelerin incelenmesi üzerinde durulmuştur. Bu temele bağlı kalarak, Ankara içinde sosyoekonomik anlamda risk altındaki üç farklı semtteki üç farklı okul öncesi kurumunda mevcut olan 204 kitap içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu bölümde, elde edilen bulgular literatüre dayandırılmak suretiyle tartışılacaktır.

Ekolojik perspektifin savunduğuna göre, koruyucu faktörler bireyin yaşantısına herhangi bir alt sistem üzerinden verilebilmektedir (29). Risk altındaki çocukların mikrosistemi olan okul ortamında okunan kitaplar üzerinden, psikolojik sağlamlığa yönelik verilen mesajlara odaklanmayı ele alan bu araştırmanın ise temelinde yatan sebep bu olarak sunulmaktadır. Işıtan (89)'ın da savunduğu gibi, çocukların dinledikleri öykülerdeki karakterler ile kendilerini özdeşleştirdikleri fikri göz önünde bulundurulduğunda, araştırmanın önemi ortaya çıkmaktadır.

Psikolojik sağlamlığın birinci boyutunu oluşturan koşulsuz sevmeye üzerine 204 kitabın incelemesi sonrasında, kitapların yarısından fazlasında bunun desteklendiği, ancak belirgin bir sıklıkta ise bunun riske atıldığı görülmüştür. Bir çocuğun en büyük desteğinin, onu sevenler olduğu düşünülürse, bu konuda şüpheye düşmesinin ya da bunun gerçekleşmeyebileceğini de düşünmesinin, onu psikolojik anlamda sarsabileceği düşünülmektedir. Özellikle dünya masallarında yer alan ve aileleri tarafında reddedilen çocuk karakterlerin varlığının ise, bu durumun tetikleyicileri olduğu düşünülmektedir. 9-12 yaş grubu ile yaptıkları bir psikolojik sağlamlık çalışması için, Howard ve Johnson (114) aile faktörünün ve koşulsuz sevginin zor bir hayat yaşayan çocuklar için en önemli desteklerden biri olduğunu bulmuşlardır. Diğer taraftan, Atwool (38) da psikolojik sağlamlığı temellendiren en önemli unsurun “sevilebilme” ve güvenli bağlanma olduğunu öne sürmüştür. Bahsi geçen masalların ise bu benzeri çalışmalarda savunulan prensiplere ters düştüğü görülmüştür.

Dünya masallarında karşılaşılan bir başka durum ise, eş kaybı sonrasında başka bir birey ile evlenen kişilerin, kurgunun ilerleyişinde çocuklarından vazgeçiş

olmuştur. Aileye yeni dâhil olan birey de çocuklardan kurtulma talep ve girişimlerinde bulunmaktadır. Gerçek hayata yansıtılacak olursa, ebeveyn kaybı yaşayan ya da boşanmayı deneyimlemiş çocukların en büyük ihtiyaçlarından biri, yola devam edecekleri ebeveyne güvenmek olacaktır. Kelly ve Emery (7) boşanmış aile çocuklarının boşanma sürecinde ve sonrasında ebeveynlerinin hayatlarına giren romantik partnerler sebebiyle birçok büyük değişikliği ve buna bağlı riskleri peş peşe yaşadıklarını belirtmiştir. Bumpass, Raley ve Sweet (115)'in araştırmaları üzerinden varılan sonuç ise, ebeveyn boşanmasını deneyimlemiş çocukların yaklaşık üçte biri on sekiz yaşından önce, ebeveynlerinin yeniden evlenme ya da yeni bir ilişkiye başlama sonrası birbirinin yanında yaşamaları olayını deneyimlemiştir. Bu bilgiden hareketle, adapte olmaları gereken çok fazla durumun olduğu söylenebilirken, kitapların onlara verdiği mesajın ebeveynlerinin onlara hala değer verecek olduğu fikrinin olması savunulmaktadır. Bunun karşılığında ise, bahsi geçen kitapların onlara verdiği mesaj, o ebeveynin her an kendilerini terk edebileceği yönünde olmaktadır. Bu durum, ailenin yeniden kurulacak olan dinamiklerini sarsabilecek bir tehlike olarak düşünülmüştür. Benzer bir durumun aile desteği boyutu için de geçerli olabileceği savunulmaktadır. Boşanma ya da ebeveyn kaybı yaşamakta olan bir çocuk için bu zor bir durumdur ve aile desteğine son raddede ihtiyaç duyar. Aile desteğinin var olmayacağı bir koşulun ise, psikolojik sağlamlığı örseleyici bir etkisinin olabileceği söylenebilmektedir.

Belirli kişilerce kabul görme ve koşulsuz sevgiye ulaşabilme hususu, bireyin kişiler arası ilişkileri adına önem arz etmektedir. Belirli çıkarlar ve koşullar üzerine kurulan ilişkiler, psikolojik sağlamlığı destekler nitelikte değildir. Kaźmierczak (105) tarafından incelenen “The Girl Without Hands” isimli masalda, babanın kızını sevmesi durumunun bir koşula ya da bir çıkara bağlı olduğu görüldüğü için ebeveynler tarafından verilen “koşulsuz sevgi” durumunun mevcut olmadığı sonucu çıkarılmıştır. Buna rağmen bu araştırmacıya göre bu kitap psikolojik sağlamlığı destekler niteliktedir. Diğer taraftan Atwool (38)'un savunduğuna göre ise ebeveynler ve çocuk arasındaki güvenli bağlanma durumu psikolojik sağlamlığın en önemli yapıtaşıdır. Diğer bir deyişle, psikolojik sağlamlığın temelidir. İncelenen kitapların bazılarında da koşullu sevmeye örnekleri ile karşılaşılmış olup, bunun olumsuz olduğu savunulmaktadır.

Olumlu örnekler arasında hata yapılsa dahi ya da kişiye kızılrsa dahi onu tüm kusurlarıyla, bir koşula bağlı kalmadan kabul etme durumları da görülmüştür. Karakterler arasında buna bağlı olarak geçen diyalogların gerçek hayatı yansıtıyor olması; öfke ve kızgınlık olabilmesine rağmen, bu duyguların aslında kişilere yönelik değil, davranışlara yönelik olduğunun altının çizilmesi, henüz işlem öncesi dönemde olan çocuklar için aydınlatıcı nitelikte olduğu düşünülmektedir. Olumlu görülmeyen davranışlara yönelik tepkinin aslında kişiliğe ve sevmeye yönelik olmadığına dair artırılan farkındalık, dinleyici çocuklardaki “koşulsuz sevilme” hissini pekiştirebilir.

Araştırmada, koşulsuz sevmeye üzerine, aile ve arkadaş çevrelerinin varlığı dışında, kurgularda “koşulsuz anlamda kabul edici” öğretmen karakterlerin de varlığı göze çarpmıştır. Howard ve Johnson (114) tarafından 9-12 yaş grubu çocuklarla yapılan çalışmaya göre aileden sonra en değerli destek, okul ortamı ve öğretmen olarak belirtilmiştir. İncelenen kitaplardaki öğrenci karakterlerin yaşadıkları bir sıkıntı ya da gerçekleştirdikleri bir başarı üzerine olumlu geri bildirimler veren öğretmen karakterlerinin varlığı da bahsi geçen araştırma sonucuna paralel olarak psikolojik sağlamlığı destekler nitelikte olduğunu düşündürmektedir.

Koşulsuz sevgi adına olumlu örneklerin ise azımsanamayacak kadar çok oluşu da yine karşılaşılan resimli çocuk kitapları adına olumlu bir durumdur. Özellikle, tüm farklılıklara rağmen kabul görme, destek alma ve zor durumda yalnız kalmama durumlarının varlığının, dinleyen ya da okuyan çocuklar açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Buna benzer koşulsuz sevebilme örneklerinin daha da artırılması, özellikle riskli koşullarda yaşayan çocuklar için yerinde bir girişim olacaktır.

Duygu paylaşımını ele alan göstergelere sahip kitapların, çocukların duygularını paylaşmasına model olması adına yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu tür örneklerin, olumsuz duygularını nasıl yönlendirmeleri gerektiği hususunda da çocuklara yardımcı olacağı savunular arasındadır. Duygusal zekânın alt boyutları olarak belirtilen duygusal farkındalık, duyguları ifade etme, duygusal anlamda kendini kontrol etme ve duyguları kontrol edebilme becerilerinin psikolojik sağlamlığın kurulması hususunda etkili olduğu sonucunun belirli çalışmalarla da desteklendiği görülmektedir (70,116). Buna bağlı olarak, incelenen bazı kitaplarda bu tema kapsamında verilmek istenen mesajların duygusal zekâyı destekler nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Duygu paylaşımı boyutuna yönelik olarak, kitapların yarısından fazlasında olumlu anlamda göstergeler bulunmuşken, olumsuz örneklerle de karşılaşmıştır. Olumsuz örnekler duygularla dalga geçme ya da duygularını anlatan bireylerin dikkate alınmaması yani dinlenmemesi yönünde olmuştur. Duygularını anlatan bir çocuğun dinlenmeyeceğine ya da paylaştıkları ile küçümseneceği fikrine bürünmesi, ilerleyen zamanlarda yardımı aramasının önüne geçebileceği düşünülmektedir. Özellikle ebeveynleri ile iletişim kurmaya çalıştığı halde dinlenmeyen bir çocuk karakterin varlığı, en büyük destek alacağı varlıkların bile ona destek sağlamaktan uzakta olacağı fikrini verebilir. Bu sebeple ilintili olarak pekişen yalnız kalma fikrinin ise psikolojik sağlamlığı olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. Diğer taraftan, bazı kitaplarda “dinlemeyen ebeveyn” paterninin kurgu ilerleyişi içerisinde değiştiği de görülmektedir. Bu durumun okuyucu ebeveynlerde dahi “dinleme” ve “duygu paylaşımı” hususunda farkındalık oluşturabileceği düşünülmektedir.

Kitapların içeriğinde duygu paylaşımı konusunda; içine düşülen dertler, imkânsız da olsa gerçekleşmesi istenen dilekler, hisler, destek alınan durumlar, karşılıklı sorun paylaşımı, mutluluğun ve endişelerin paylaşımı gibi durumlar mevcuttur. Bu paylaşımı desteklediği görülen öğelerden biri “halini sorma” eylemidir. İnsanlar arası ilişkileri pekiştirerek, dinleme ve yardım etmeye götüreceği düşünülen bu eylemin, psikolojik sağlamlığı artıracakı düşünülmüştür. İncelenen 204 kitap içerisinde genel anlamda duygu paylaşımına yönelik rastlanma sıklığına bakılarak ise, buna benzer örneklere kitaplarda daha fazla yer verilmesi gerektiği savunulmaktadır.

İnisiyatif alabilme boyutunun yapabilite inancı ve içsel güçleri ile psikolojik sağlamlık arasında önemli bir ilişkinin olduğu daha önceki bölümlerde de belirtilmiştir (3). Brooks ve Brooks (108) psikolojik sağlamlığa sahip çocukların problemleri çözebildiklerini ve iyi kararlar verebildiklerini belirtmiştir. Buna bağlı olarak çocukların, etraflarında gelişen olaylar karşısında belirli kararlar alarak bunları uygulamaya geçirmelerinin, kendilerine yönelik inançlarını artırabileceği düşünülmektedir. Bu aynı zamanda gelişimsel bir ihtiyaç olarak da belirtilmiştir (86). Kitapların üçte birinden fazlasında rastlanan olumsuz örneklerin ise, bu türden bir inancın gelişmesini ketleyici nitelikte olabileceği savunulmaktadır. Sorunları sürekli doğaüstü varlıklar tarafında çözülen çocuk karakterler, bu konuda ilham verici olmayabilir ve çocuğu bir şeyler yapma konusunda harekete geçirici nitelik

taşımayabilir. Diğer taraftan, bir konuda karar verip uygulamaya koyan karakterler ise, “güçlü” olarak addedilebilecekleri için, çocuk nezdinde oldukça ilham verici olabilecektir. Bir argümana göre, planlama becerisinden çok daha önem arz eden eylem; planını hayata geçirme olarak belirtilmiştir (14). Buna bağlı kalarak, daha güçlü bir etkinin uyandırılabilmesi için, sorunları karşısında plan yaparak ve karar alarak uygulamaya koyan karakterlerin artırılması gerektiği tarafımızca savunulmaktadır.

İnisiyatif alma hususundaki bir diğer tür olumsuz örnek ise, tehdit altında tutarak eylemde bulunmaya zorlama durumu şeklindedir. Bir kitap karakteri, duyarlı bir eylemde bulunmaya tehditkâr bir ton içeren bir dille yönlendirilmiştir. “(...) ‘*Ama unutma gözüm hep üzerinde,*’” (Fıfır Yeşili Korumayı Öğreniyor, Karaca Yayınları, 2011) gibi bir söylem, çocuğu kendi inisiyatifi doğrultusunda duyarlı olmaya davet etmekten ziyade, duyarlı olmadığı takdirde tehlike altına gireceği fikrini vermektedir. Psikolojik sağlamlığı zedeleyen durum, çocuğun kendi kendine aldığı kararı uygulamaya geçirmesi şansının elinden alınması ve onun tehdit altında iken bunu yapmaya yönlendirilmesidir. Eğer kitaptaki karakter bu tehdit karşısında istendik eylemi gerçekleştiriyorsa, bu durum gerçek hayatta tehdidin işe yaradığı fikrini oluşturarak, çocukta etkisizlik inancını depreştirecektir. Bu durumun kitaplardaki örneği az olsa bile verdiği mesajın riskli olduğu düşünülmektedir.

Gerçekleştirebilecekleri bir beceri için kendisine izin ve inisiyatif hakkı tanınmayan dört ve yedi yaşları arasındaki çocukların suçlu, değersiz ya da yaramaz hissettikleri belirtilmiştir (3). Neticede bu çağ, Erikson (86) tarafından “inisiyatife karşı suçluluk” olarak da tanımlanmıştır. İncelenen kitaplarda ise, inisiyatif almaya ve bir işi kendi kendine halletmeye yönlendiren ebeveyn karakterlerin olduğu görülmüştür. Bu karakterler, okuyucu ebeveynler açısından da olumlu bir model olabilir. Çocuklarını daha fazla kendi kendine inisiyatif alabilmeye ve sonrasında bunun hazzını yaşamaya yönlendiren ebeveynler, çocuklarının bir şeyleri başarabileceğine yönelik inançlarını destekleyebilirler. Bu da risk altındaki bir çocuğun, güçlü olduğu fikrinin daha da pekişmesini sağlayabileceği için, psikolojik sağlamlık adına önemli bir gösterge olarak değerlendirilmiştir.

Freeman (96) tarafından, 4-6 yaş arası çocuklarla yapılan çalışmada, zorbalığı konu alan kitaplar aracılığıyla zorbalık ve başa çıkma yöntemleri hakkında yolların tartışılması sağlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre bu yaklaşım öğrenciler adına

olumlu olmuştur. Bu yaklaşımı temel alan bazı kitaplarla da araştırma kapsamında nadiren de olsa karşılaşılmıştır. İncelenen kitaplarda, kendisine karşı inisiyatif alınan durumlardan bir diğeri ise, zorbalıktır. Güçlü karakterler, zor kullanan karakterler karşısında bir karar alarak ona karşı gelmektedir. Bu eylemler bazı durumlarda güzellikle gerçekleştirilirken, bazı durumlarda gizlice gerçekleştirilme şeklindedir. Her durum için alaşağı edilen bir zorba vardır ve bu da çocuğa, zorbalığa uğradığı takdirde eyleme geçmesi durumunda başarabileceği inancını verebilir. Bu tür örneklerin özellikle uğradığı zorbalıklar karşısında öğrenilmiş çaresizliğe düşmemek adına büyük önem arz ettiği düşünülmektedir.

Zor durumda kalan ya da yalnızca hasta olan karakterlere yönelik duyarlılık göstererek eyleme geçme ve yardım etmeye hazır olma durumu da incelenen kitaplarda karşılaşılan bir başka özelliktir. İnsanlar arası olumlu bağlar kurmayı da desteklediği düşünülen bu özelliğin, kitaplarda inisiyatif alma boyutu altında karşılaşılabileceğinin, dinleyici çocuk açısından oldukça olumlu bir model teşkil ettiği düşünülmektedir.

Karar verme durumunun yalnızca duyarlılık açısından değil, yeri geldiğinde fedakarlık yapma şeklinde de ele alındığı görülmüştür. Bu aynı zamanda maddiyattan bağımsız mutlu olma boyutunu da destekler. Kendine ait sevilen bir nesneden, bir başkasına yardım etme uğruna vazgeçebilme eyleminin, alınması zor bir inisiyatif olduğu düşünülmektedir. Ancak buna yönelik örneklerle karşılaşılmış olması, çocuklara buna yönelik farkındalık kazandırma amacının da güdülmüş olabileceğini gösterir. Neticede psikolojik sağlamlığa dair birden çok yönün desteklenmesini sağlayacağı için önemli olduğu düşünülmüştür.

Bazı kitaplarda ise, içten gelen dürtülere rağmen kendini durdurarak paylaşmayı seçen karakterler vardır. Bunların sayısı az olsa bile, gerçeği yansıtmaları yönünden önemli bulunmuştur. Genel öğreti, paylaşmanın güzel olduğu yönündedir ve sosyal anlamda değerli olan budur. Ancak çocuklar bazı durumlarda, özellikle de sevdikleri bir yiyecek ya da bir oyuncak olduğunda bunu yapmaya yanaşmayabilirler. Paylaşmayı istememek bazen oldukça güçlü bir içsel dürtü olabilmektedir. Ancak buna rağmen bir dostluk adına bu içsel sesi bastırmayı seçmek, sosyal anlamdaki bir tür içsel güç olarak görülmüştür. Bu tür örneklerin duyguların ve isteklerin kontrolüne yönelik örnek oluşturduğu düşünülmektedir. Zambo (117), iyi seçilmiş kitaplardaki

karakterlerin, kendi duygularını kontrol etmeleri hakkında yaşadıkları sorunlara yönelik, görünenin ardında kalan için de bir ipucu verebilir olduğunu belirtmiştir. Buna benzer gerçeği yansıtan örneklere daha fazla yer verilmesinin, bu yönde inisiyatif almak üzere çocukların içselleştirme süreçlerini kolaylaştırabileceği savunulmaktadır.

Ailenin desteğinin ulaşılabilir olması, Atwool (38)'a göre, psikolojik sağlamlığın en önemli destekleyicilerinden biridir. Buna bağlı yapılan incelemeler sonucunda bu boyuta bağlı göstergelerle kitaplarda istenenden daha az sıklıkta karşılaşılmış olsa bile, bu minvaldeki örnekler oldukça olumlu mesajlar içermektedir. Özellikle ebeveynler arası farklılıklara ya da boşanmaya değinen kitaplarda, koşulsuz seviyecek olanın ve her daim arkasında durulacak olan kişinin “çocuk” olduğunun sıklıkla altının çizilmiş olduğu görülmüştür. Diğer şekiller ise, çocuğun yaptığı hatalardan ya da yaptığı seçimlerden bağımsız olarak ailesinin desteğinin devam edeceğinin verildiği durumların, psikolojik sağlamlık adına büyük önem teşkil ettiği öne sürülmektedir.

Araştırma kapsamında aile desteğine yönelik olumsuz örnekler ise, ebeveynlerin sevgisine yönelik ciddi anlamda kuşku uyandırıcı nitelikte bulunmuştur. Özellikle dünya masallarında karşılaşılan bu örneklerin, çocuğun belirli şartlar karşısında terk edilebileceği yönünde mesajlar verdiği görülmüştür. Bu koşullar, ebeveyn kaybı sonrası gerçekleşen yeni evlilikler neticesinde ya da fakirlik sebebiyle gerçekleşmektedir. Gerçek hayata bu açıdan bakılacak olursa, sosyoekonomik anlamda zorluk yaşayan bir çocuğun dünyasında yoksulluk hayatın önemli bir gerçeğidir. Bu tür bir hayatı yaşayan bir çocuğun ebeveyn kaybını ya da boşanmayı da ek olarak yaşaması halinde, masallardaki özdeşleştirmeye dayanarak oldukça olumsuz bir çıkarıma ulaşması olası hale gelmektedir. Geride kalan ailesi tarafından her an terk edilebileceği fikri ile yaşamak ise, psikolojik sağlamlığı en çok risk altına sokan bir durum olarak ele alınmıştır.

Oxenber (118) çocuk edebiyatı ürünlerinin uygun ve istendik davranışları veren rol modeller içermesi gerektiğini savunmaktadır. Önermesine göre, öğretmenlerin değerli kitapları seçmeye ve öyküyü ve karakterleri analiz ederek anlamaya odaklanması gerekmektedir. Kitaptaki karakterlerin, kitabı dinleyen çocuklara hitap etmesinin ama aynı zamanda gerçekçi olmasının modellemeyi kolaylaştıracağını savunmaktadır. İncelenen kitaplarda ise model alma boyutuna,

karakterlerin hangi diğer karakterleri model aldığı üzerinden bakılmıştır. Olumlu davranışı gösteren karakterlerin örnek alınması durumunun, kitabı dinleyici bir çocuk için hangi tür davranışı sergileyen kişinin örnek alınması gerektiği hakkında yararlı bir rehber olabileceği savunulmaktadır. Ancak bu boyutun olumlu anlamdaki göstergelerine oldukça az rastlanmıştır. Rastlanılan örneklerde ise başarıya ulaşan kişinin ya da ebeveynlerin model alındığı görülmüştür. Bu durumun ise gerçek hayata uygulaması kolay bir prensip olduğu düşünülmektedir.

Düzelebilme inancı boyutu, umut, inanç ve güvenle dolu olmayı içeren, çocuğun içsel psikolojik sağlamlık özelliklerinden biridir (3). Sosyoekonomik şartlar sebebiyle risk altında bulunan bir çocuk için ise önemli bir psikolojik sağlamlık yönü olduğu savunulmaktadır. Bundan hareketle, kötü giden herhangi bir etmene yönelik düzelebilme inancının, gerçek hayata uygulaması kıymetli bir inanç türü olduğu düşünülmektedir. Sosyoekonomik şartlarla birlikte gelen zorlukların ya da genel anlamda hayatın getirdiği olumsuzlukların da bir şekilde etkilerinin değişebileceğine yönelik inancın, aynı sorunun işlendiği resimli kitaplar üzerinden verilebileceği savunulabilir. İncelenen kitaplarda ise, kötünden iyiye giden durumlara yönelik örnekler genellikle; başarısızlığa uğrama, taşınma, boşanma, zorbalığa uğrama, savaş görme, yalnızlık çekme, hastalanma ve dışlanma şeklindedir. Durumların temalandırılışı özel konular için yazılan kitaplara benzer nitelikler taşımaktadır (101). Örneklerin geneline bakılacak olduğunda gerçek hayattaki yansımalarını görmenin mümkünlüğü göze çarpmaktadır. Kitaptan dinlediklerini içselleştiren bir çocuğun olumsuz durumlara yaklaşımının, bu tür örnekler sayesinde, her durumun düzelebileceği yönünde olabileceği düşünülmektedir. Ancak buna yönelik olumlu örneklerin az olmasının yanında olumsuz örneklerin sıklığı da psikolojik sağlamlığın bu boyutunun yeterince desteklenmediğine dair çıkarımın yapılmasına sebep olmuştur.

İnsanlar arası güçlü bağların kurulması, kişilerin güvende olma algısını pekiştiren bir durumdur. Güçlü bağların ise belirli özelliklere sahip olunması neticesinde gerçekleştirilebileceği söylenebilmektedir. Kitapların, içselleştirme ve model olma anlamında, insanlarla sağlam bağlar kurmayı sağlayan özellikleri kazandırabileceği savunulabilmektedir. Birçok yayın tarafından “karakter eğitimi” başlığı altında bunların verilmeye çalışılmasının da dayanağının bu olduğu düşünülmektedir. Bu prensibe bağlı olarak kitaplarda öncelikle insanlar arası bağları

güçlendiren öğelerin olup olmadığına, var ise de hangi özelliklerin olduğu incelenmiştir. Bu anlamdaki olumlu göstergelerin sıklığına bağlı kalarak bu boyutun desteklendiği söylenebilmektedir.

Uzmen ve Mağden (94) tarafından yapılmış olan çalışmanın öncesinde fark edildiği beyan edilen durum, erken çocukluk edebiyatında prososyal becerileri içeren kitapların yeterli olmadığı şeklindedir. Mevcut araştırmada ise, bağ kurmaya yönelik özellikler kapsamında, prososyal davranışların sıklıkla vurgulandığı görülebilmektedir. Sıklıklara göre sıralamada karşılaşılan ilk on özelliğin yardım etme, teşekkür etme, çözüm üretme, etkin dinleme, özür dileme, paylaşma, farklılıkları kabul etme, teselli/teskin etme, destek verme, iş birliği/iş bölümü olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak incelenen kitapların prososyal davranışlara model olarak bunları öğretebildiği ve dahası psikolojik sağlamlığın bu boyutunu desteklediği de söylenebilmektedir.

Bağ kurma boyutuna dair olumsuz özelliklerin sıklıklarına bakıldığında ise risk oluşturacak kadar yüksek oldukları söylenebilmektedir. Ancak asıl tartışılması gereken konu, bu alt boyutun kategorileridir. Aldatma, zorbalık ve şiddet en çok rastlanılan özellikler olmuştur. Özellikle “Yaramaz Tavşan” isimli kitabın içerisinde gerçekleşen kurguda, yaptığı hırsızlığın karşılığında oluşacak tepkiden kaçınabilmek için aldatmayı seçen bir tavşanın amacına ulaşarak, tilki ve ayıyı birbirine düşürdüğü görülmektedir. Kitabın vermek istediği mesaj her şeyin görüldüğü gibi olmadığı şeklinde belirtilmiş olsa dahi; gerçekleştirdiği aldatma eylemi ile olayları lehine çeviren tavşanın varlığı, aldatma eylemini işe yarar bir eylem gibi göstermiştir. Kitabı dinleyerek bunun iş gördüğü fikrini edinen çocuklar ise, bu yöntemi uygulamaya dökmeye karar verebilirler. Buna benzer eylemler gerçekleştiren insanlar ise, güveni ve huzuru sarsmaları gerekçesiyle toplumdan uzaklaştırılmaktadır. Neticede, toplumla sosyal anlamda daha da bağlanmaları yerine izolasyona itilecekleri bir yola yönlendirilmiş olmaları sebebiyle, psikolojik sağlamlıklarının riske atıldığı söylenebilmektedir. Eğer aldatma vb. davranışların olumsuzluğuna dikkat çekmek amacıyla bu tür eylemlere kitaplarda yer verilmesi gerekiyorsa bile; bu davranışların düzeltilmesi neticesinde olumlu sonuç elde edilebileceği fikri ile kurgunun şekillendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Sınırlı kontrol farkındalığı boyutu sıklıklar yönünden ele alınacak olursa; olumsuz göstergelere nazaran olumlu göstergelerin çok daha fazla görülmesi durumu, incelenen kitaplarda psikolojik sağlamlığın riske edilmesinden ziyade desteklendiğini göstermektedir. Özellikle örneklerde karşılaşılan göstergelerin, sınırlı kontrol farkındalığı boyutuna yönelik ortaya çıkardığı alt boyutlar, bu boyutun üzerinde daha fazla durulduğu takdirde daha yararlı sonuçlar çıkarabileceğini göstermektedir. Bu alt boyutlar, değiştirilemeyen durumların varlığı; değiştirilemeyeceği kabul edilip buna uyum sağlama durumu; ve son olarak birey tarafından kontrol edilemese bile dışardan gelen bir yardım sayesinde aşılabilir durumlara yönelik örneklerin var olması ile ortaya çıkarılmış olup her birinin farklı bir aydınlatıcı yanı olduğu düşünülmektedir. İlk aşamada, hayatta bazı durumların hiçbir şekilde değiştirilemeyeceği durumunun kabulü gelmektedir. Bu durum psikolojik sağlamlık adına büyük önem teşkil eder. Gupta ve Kumar (119) değiştirilemeyecek bir durumun kabulünün, duruma takılıp kalmayı önlemesi açısından psikolojik sağlamlığı desteklediğini savunmaktadır. Bu bağlamda bu tutum, hayata yönelik daha gerçekçi bir bakış açısı oluşturmasının yanı sıra, bireyin elinden gelmeyen durumlar neticesinde kendine acı çektirmesinin önüne geçebilir. Değiştirilemeyecek olan durumların kabul edilerek buna yönelik adapte olma aşaması ise, ikinci aşama olarak kabul edilebilir. Bu ise bireyin şartlara uyum sağlaması, diğer söyleyişle güçlenmesi olarak yorumlanabilir. Son durumda ise, bireyin kendi başına kontrol edemeyeceği, ancak bir tür yardımla üstesinden gelebileceği durumların varlığı ele alınmıştır. Bu noktada, prososyal davranışların da varlığı ile engellerin üstesinden gelme durumu oluşmaktadır. Başka bir deyişle, sınırlı kontrol algısı başka boyutlarla da etkileşimli hale gelir. Bireyle başlayarak bireyler arası bir şekilde devam etmeye başlar. Buna bağlı olarak bu sürecin kitaplarda işlenmesinin, psikolojik sağlamlığı destekleme açısından değerli olduğu savunulabilir.

Sınırlı kontrol farkındalığı boyutuna antitez niteliğinde olan psikolojik sağlamlık özelliklerinden biri ise literatüre göre “iç denetim odağı” olarak ele alınmaktadır. İç denetim odağına sahip olma durumu, yaşanan olaylar üzerinde, olayların deneyime yansıtılmasına ve durumların değiştirilmesine yönelik olarak kişinin denetimi eline alması olarak geçmektedir. Olayların kontrolünün dışsal kaynaklar yerine içsel kaynaklara yüklenmesi olarak ele alınmıştır ve bu fikre sahip olan bireylerin ise karşılaştığı zorlu olaylar karşısında daha kolay adapte olabildiği

savunulmuştur (120). İç denetim odağının incelenmesi ise bu araştırmada “başarma inancı” boyutu şeklinde ele alınmıştır.

Sınırlı kontrol farkındalığı boyutu ile başarma inancı arasındaki farka odaklanıldığında, sınırlı kontrol boyutunun kişinin sınırlılıklarının ve dışsal denklemlerin farkında olması şeklindeyken; başarma inancının kişinin kendisinde gördüğü engelleri aşabilme ya da bunlara adapte olarak bir çözüm bulabilme inancı şeklinde olduğu söylenebilir. Sonuç olarak, psikolojik sağlamlığın ikisinden de bağımsız düşünülmemesi gerektiği savunulmaktadır.

Psikolojik sağlamlığın başarma inancı boyutu bireyin kendisi ile ilgili yapabilitesini şekillendirir. Planlanan herhangi bir eylemin devamlılığı için bireyin önemli bir motivasyon kaynağıdır. Kitaplarda karakterlerin başarıları üzerinden verilen öykülerin, çocukların özdeşleştirme yapmaları yoluyla kendilerine model edinmeleri yoluyla, kendi hayatlarına zorluklara rağmen devam edebilmeleri yönünden değerli bir örnek olduğu savunulmaktadır. Zorluklar karşısında yılmamaya yönelik mesajların verildiği kitapların öneminden literatür kapsamında nadiren rastlanılmıştır. Rastlanılan bir örnek Cronin (106) tarafından sunulmuştur. İncelediği çocuk edebiyatı örneklerinden yola çıkarak yaptığı çıkarımda; kitaplarda özellikle belirli zorlukları yaşayarak başarıya ulaşmış karakterlere yer verilmesinin, risk altındaki çocuklar için “yalnız değilsin” mesajını verdiğini ve buna bağlı olarak da dinleyici çocukların duygusal anlamda destekleneceğini savunmuştur. Diğer taraftan, Mardi (121)’ye göre, çocuklar hikâyelerini dinledikleri karakter ile aralarında özdeşim kurabildikleri takdirde karakterlerin olumlu davranışlarını modellemeye gitmektedir. Bundan hareketle, yaşanan belirli zorluklar sonrasında yılmamanın anlatıldığı öykülerin, psikolojik sağlamlık açısından daha değerli olabileceği savunulmaktadır. Bu önermelere rağmen, incelenen kitaplardaki başarı inancının alt boyutlarına yönelik göstergelerin sıklığının oldukça az olduğu görülmüştür. Özellikle zorluklara rağmen devam edebilme durumunun bu kadar az olmasının, yıldırıcı olmasa bile destekleyici de olmadığı görüşü savunulmaktadır. Bunun sebeplerinden birinin, kitapların kurgusunda daha çok didaktik olmanın tercih edilmesi olabilir. Olay örgülerinde, karakterlerin bir sorunla ya da zorlukla başa çıkmasından ziyade, didaktik bilginin verilmesi amacı güdülmüş olmasına bağlı olabilir. Diğer taraftan “yılmayan”

karakterlere yönelik daha çok olay olmasının ise, psikolojik sağlamlık anlamında daha değerli olacağı savunulmaktadır.

Yeni deneyimler boyutu ile yeni deneyimlere açık olma durumu değerlendirilmiştir. Bunun eğitim alanındaki ve öğrenmedeki önemi uzun yıllardır bilinmekte ve uygulanmaktadır. Birinci elden deneyimleme durumu için çocuğun motivasyonunu sağlama yollarından biri, kitabı dinledikleri sırada içselleştirme yaptıkları varsayımına dayanarak, yeni durumları deneyimlemeye hevesli karakterleri içeren kitapların kullanımı olduğu düşünülmektedir. Buna bağlı olarak yapılmış analizlerin sonucunda ise, yeni şeyleri deneyimlemeye açık karakterlerin kullanıldığı kitapların sayısının az olduğu görülmüştür. Bu durum hem bilgiye erişim için kullanılacak yollara yönelik rehberliğin az olmasına hem de psikolojik sağlamlığın bu boyutunun incelen kitaplar kapsamında yeterince desteklenmiyor olduğu sonucuna ulaştırmıştır.

Mizahi bakış açısına sahip olma durumu ise psikolojik sağlamlığa sahip insanların temel özelliklerinden biri olarak belirtilmiştir (6,122,123). Diğer taraftan mizahın insanı birçok anlamda olumlu şekilde uyarması sebebiyle iyileştirici bir yöntem olarak kullanılmasına (124) ve buna bağlı olarak da psikolojik sağlamlığı arttıracığına yönelik argümanlar mevcuttur (69). Bu argümanlara dayandırılarak mizahın resimli çocuk kitaplarında kullanılmasının da psikolojik sağlamlığa hizmet edeceği düşünülmektedir. Ancak incelenen kitaplara bakıldığında, mizahın kullanım sıklığının oldukça az olduğu, yani örneklerine nadiren rastlanıldığı görülmüştür. Bu yöndeki öneri ise, çocuk edebiyatı literatüründe, çocuklara mizahi anlamda düşünmeye model olan ve hayatın daha eğlenceli yönünü görmelerini sağlayan kitapların ortaya çıkarılması gerektiği şeklindedir.

Gelecek fikri boyutu tartışıldığında, bu boyutun geleceğe yönelik umutla bakma, hayal kurma ve plan yaparak uygulama inisiyatifini kapsadığı söylenebilmektedir. Snyder ve ark. (65) tarafından yapılmış olan umut tanımının amaç yönelimli kararlılık ve bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik planları kapsamı; gelecek fikri ile umut arasındaki ilişkiyi ortaya koyar niteliktedir. Bu durum, zorlu koşullardaki çocuklar için ise zorluklara rağmen devam edebilme ve devam edebileceğine inanma anlamına geliyor olabilir. Diğer bir deyişle, umut etme, plan yapma ve geleceğe yönelik planlar, Satıcı (68)'nın da belirttiği üzere psikolojik

sağlamlığa destek oluşturmaktadır. İncelenen kitaplarda, doğrudan hayal kurma ve plan yapmaya yönelik örnekler az sayıdadır. Bunun yanında, bu örneklerin yaşanan kötü bir olay ya da bir hayat krizi sonrasında kurulmuş/planlanmış olmadıkları görülür. Diğer bir deyişle, örseleyici koşulların etkilerini hisseden karakterlerin her şeye rağmen geleceğe olumlu bakma durumu yansıtılmamıştır. Çocukların modelleme davranışını özdeşim sağladığı karakterler üzerinden daha çok yaptıkları savı ile desteklenecek olursa; karakterlerle çocuklar arasında bu konuda ortak noktanın kurulmadığı savunulmaktadır.

Olumlu ilişkiler kurma boyutu yönünden kitaplar incelendiğinde, kitapların çok büyük bir çoğunluğunda bu boyutun desteklendiği ancak önemli bir miktarında da olumsuz ilişkilere modelleme yapıldığı görülmüştür. Olumsuz örneklerde problem olarak görülen durum, kişiler arasındaki güveni sarsarak insanlar arası şüpheyi artırıcı olarak düşünülmesindendir. Sözelimi, “yaşlı cadı”, “üvey anne”, “açgözlü kurt” gibi yetişkin/yetişkinvari karakterlerin tehlike getirdiği kurgularda, yetişkinlere yönelik korku ve şüphenin ortaya çıkabilmesi ihtimalinin olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Diğer taraftan, yalnızca bir kitapta karşılaşılmış olsa bile duyarlılığa yönelik vermek istediği mesajı tehditkâr bir dille veren karakterin ve benzerlerinin varlığının ise, tehdidin işe yarayabileceğine yönelik bir çıkarıma yol açarak, kişilerarası olumlu iletişime zarar verebileceği düşünülmektedir.

Olumlu mevcut durum boyutunda, odaklanılan nokta; geçmişe nazaran her daim daha iyi bir duruma ulaşmış olma yargısına varma ile ilgilidir. Bir nev-i “her işte bir hayır vardır” algısına benzetilebilir. Mevcut durumun her daim olumlu yanını görme (125), ya da iyimserlikle bakma olarak ele alınabilmektedir. Satıcı ve Deniz (69)’in çalışmasına göre iyimserlik, iyilik hali ile ve dolaylı olarak psikolojik sağlamlıkla da yakından ilişkili bulunmuştur. Brooks ve Brooks (108) tarafından aktarıldığına göre; iyimserliğin bir karakter özelliğinden ziyade, bir tür zihniyet olduğunu savunan araştırmacılar, öğrenilmiş çaresizliğe benzer bir şekilde, öğrenilmiş iyimserliğin ve hatta psikolojik sağlamlığın kazanımının da söz konusu olabileceğini savunmaktadırlar. Buna bağlı olarak, bu bakış açısının küçük yaşta çocuklar tarafından kazanılmasının psikolojik sağlamlığı destekleyeceği düşünülmüştür. Buna yönelik olarak incelenen kitaplarda ise, iyimser bakış açısı ile yapılan çıkarımların ve bu boyuta yönelik olumlu göstergelerin sayısının az olmasına rağmen; örneklerin

olumsuz bir durumdan çıkarak olumlu duruma doğrudan odaklanır nitelikte olmasının, zorlu yaşam koşullarını deneyimleyen çocukların hayatlarına yönelik daha olumlu içselleştirme yapabilmelerini sağlayacağı sonucuna ulaştırabilmektedir.

Çıkarım yapabilme özelliğinin, mevcut sıkıntılar sonrasında neler yapılabileceğine yönelik olarak anlam taşıdığı düşünülmektedir. Bireyin yaşadıkları ya da tanık olduklarına yönelik olarak çıkardığı sonuçlarla, yaşamının devamını şekillendirdiği savunulmaktadır. Buna bağlı olarak bu becerinin kazanılmasının psikolojik sağlık adına önemli olduğu, daha önceki literatürle de belirtilmiştir. İncelenen kitaplardaki sıklıklara bakılırsa, psiko-sosyal bağlamda çıkarım yapmaya götürmeyen kitapların sıklığının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, kitapların daha çok didaktik konularda yazılmış olması sebebiyle psikolojik sağlık açısından bir çıkarıma götürmüyor olabilir, şeklinde yorumlanmıştır.

Yardım arayabilme boyutu, kişinin bir işin altından kalkabilme potansiyeli yeterli olmadığı durumlarda sosyal anlamda destek arama durumu olarak ele alınabilmektedir. Bireyler arası ilişkilerle de ilgisi olan bu boyutun, gerekli durumlarda yardım isteyebilme inisiyatifini ele almak ile de ilgisi vardır. Çocuklara kitaplar üzerinden, gerektiğinde yardım isteyebilmenin normal ve zaman zaman iyileştirici bir durum olduğunun gösterilmesinin, psikolojik sağlamlıklarını destekleyici olabileceği savunulmaktadır. Campbell (126) çocuk edebiyatı ürünlerinin umutla, vazgeçmeyişiyle dolu olmasının yanında, yardım arama davranışını destekleyen örneklerle dolu olmasını önermektedir. Buna rağmen incelenen kitaplarda bu boyutun göstergelerine oldukça az rastlanmış olması durumu, psikolojik sağlamlığın bu boyutunun yeterince desteklenmiyor olduğu çıkarımını doğurmuştur. Uzmanlar tarafından sağlanan psikolojik yardımı arama ya da ulaşma örneği ise hiç yoktur. Buna bağlı olarak da teröpatik anlamda yardıma ulaşmanın altının çizilmediği ve buna yönelik yolların ortaya çıkarılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kişisel ve bedensel değerliliğin farkındalığı boyutları, psikolojik sağlamlıkta kişinin kendisini algılaması ile ilgili olan alanlardır. Allan ve Ungar (45) tarafından “kişilik” bazında bireyin kendisi hakkında düşündüklerinin psikolojik sağlamlığa büyük katkısının olduğunu belirtmişlerdir. Kişilik; bireyin bireysel ve kolektif anlamda memnun olduğu ve gurur duyduğu, hayatına kattığı amaçlarla şekillenen, güçlü ve zayıf yanlarına yönelik değerlendirmesi ve dini ve ruhani kimliği olarak

tanımlanmıştır (127). Kişilik algısının olumlu olabilirliğinin psikolojik sağlamlık üzerindeki etkisi düşünülerek, bu algıya yönelik verilecek mesajların da dikkatle verilmesi gerekliliği düşünülmüştür. Kişinin içsel anlamda kendisi hakkında düşündüklerinin, diğer bir deyişle kendine verdiği değer in ise, büyük oranda dışsal uyaranlara bağlı olduğu tarafımızca savunulmaktadır. Başlangıçtan itibaren kişinin kendisine yönelik görüşü, dışarıdaki dünyanın ona kendisi hakkında ne düşünmesi gerektiği yönünde verdiği mesajlarla ilgili olabilir. Örneğin, Atwool (38) çocuğa kendisini sevebilir ve değerli hissettirebilen bir yetişkinin varlığı olmadan belirli özelliklerin ortaya çıkamayacağını, dahası psikolojik sağlamlığı destekleyen bu ilk temellerin de bu değer görme bilinci ile atıldığını öne sürer. Ancak diğer taraftan, medyanın varlığı söz konusudur. Bedensel bir takım dayatmaların boyunduruğu altına girilmedikçe bireylerin sevimli olmayacağı ve beğenilmeyeceği mesajı, sıklıkla bireylerin çok erken yaşta karşısına çıkmaktadır. Erken çocukluğa hitap eden popüler çocuk filmleri ve kitapları üzerine yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, kadın bedeni üzerine sunulan incelik ve güzellik algısı, aynı zamanda karakterlerin iyi olma durumuyla da eşleşmektedir (128). Çirkin ve kilolu olarak belirtilen ise, genellikle kötü karakterlere tekabül etmektedir. Erkek karakterler için ise, normalde bir erkeğin elde edemeyeceği şekilde kaslı olma söz konusudur. Buna bağlı olarak araştırmacılar, kültürel anlamda gerçekçi olmayan beden algısı ile iyi ve sevilen olma algısının eşleşebileceğini ve diğer taraftan bu algıyla birlikte incelik saplantısına, yeme bozukluklarına yol açabileceğini belirtmektedir. Ergen yaştaki kız çocuklarının kendi fotoğraflarının ne kadar beğeni aldığına bağlı olarak kendilerine yönelik özgüvenlerini şekillendirdiğine yönelik araştırmaların (129) varlığı da göz önünde bulundurulduğunda, bireyin kendisine yönelik algısının kısmen de olsa dış dünyası tarafından şekillendirildiği savunulabilmektedir. Bu durum ise çevrelerindeki insanların ya da çevrenin kendisinin verdiği mesajların, bireyleri güçlü ya da savunmasız hale getirmeye muktedir olduğu şeklinde yorumlanabilir. Araştırma kapsamında ise, “çevre” kapsamında kitaplar düşünülmüş olup, dinleyici çocuklara “değerli olma” konusunda hangi mesajların verilmiş olduğu incelenmiştir. Bedensel değerlilik boyutunda daha çok bedensel işlevler ve önemi üzerinde durulduğu görülmüşken; kişisel değerlilik farkındalığı boyutu kapsamında kişinin kendisi olduğu için ve koşullardan bağımsız sevimliliği üzerinde durulduğu görülmüştür. Kişisel

değerlilik farkındalığı boyutu için düşük sıklıkta olumlu göstergelere sahip örnekler görülmüşken, azımsanmayacak kadar çok da olumsuz göstergelere sahip örneğe rastlanmıştır. Diğer taraftan, bedensel değerlilik farkındalığı boyutunun olumsuz göstergelerinin düşük olmasına rağmen, olumlu göstergelere sahip örnek sayısının da düşüklüğü göze çarpmıştır. İki boyut için de olumlu göstergelere sahip örneklerde, kişiliği ve bedeni sevmeye yönelik vurguların görülmesi, sayıları az da olsa bu boyutların daha da geliştirilebileceğine dair olumlu beklentileri güçlendirmiştir.

Bedensel anlamda çekici olmayışın, çocukları zorbalığa maruz bırakması üzerine yazılmış olan “Stand Tall, Molly Lou Melon” isimli kitap, psikolojik sağlık açısından Hansen ve Zambo (130) tarafından incelenmiştir. Molly Lou isimli bir çocuğun görünüşü sebebiyle zorbalığa uğramasına rağmen, görünen her türlü özelliğini kullanarak nasıl arkadaş edindiği bu kitapta öyküleştirilmiştir. Araştırmacılar bu kitapta, sevilme hissinin psikolojik sağlıkla ilgisine ve bir büyüğün söylediklerinin öz güven üzerine etkisine dikkat çekmişlerdir.

Grotberg (3)’in kontrol listesinden bağımsız bir şekilde kitap incelemesine yardımcı olmak üzere eklenen maddiyattan bağımsız mutluluk boyutu için, yeri geldiğinde fedakarlık yapabilmeye yönelik göstergeler aranmıştır. Fedakarlık önemli bir prososyal beceridir ve insanlar arası bağı güçlendirir. Özellikle maddiyattan vazgeçebilme inisiyatifi, sosyal anlamdaki bağları maddiyata tercih edebilme ile ilgilidir ve sosyal bağları güçlendirmek kapsamında önemli olduğu düşünülmektedir. Brooks ve Brooks (108) tarafından, psikolojik sağlamlığa sahip çocukların zihniyetine dair; başkalarının hayatında olumlu bir değişimi sağlama inancına sahip olmaktan bahsetmişlerdir. Fedakarlığın altında yatan durumlardan birinin ise, maddi bir durumdan vazgeçerek, bir başkasına fayda sağlayabilme, başka bir deyişle pozitif bir duruma sebep olabilme olarak düşünülmesi sebebiyle, psikolojik sağlamlığı sosyal ilişkiler üzerinden destekleyebileceği savunusuyla ele alınmıştır. Diğer taraftan, mutluluğun maddiyatla da sınırlandırılmaması anlamına gelmektedir. Ancak bu boyuta dair olumlu göstergelere oldukça az rastlanmış iken, olumsuz göstergelere sahip örneklerin varlığı da kitapları dinleyen çocuklar adına endişe duyulması gerektiğini göstermektedir. Maddiyatı sosyal ilişkilerin niteliğine tercih etme durumunun, özellikle düşük sosyoekonomik koşullarda ve zor hayat şartlarında yaşamak zorunda kalan çocuklar için psikolojik sağlamlıklarını riske edici bir nitelik

olduğu düşünülmektedir. Buna bağlı olarak, maddi anlamda fedakarlık kitaplarda sıklıkla ele alınmasa bile, riske edici gösterge içirme durumunun önüne geçmek hususunda hassasiyet gösterilmesinin önemli olduğu savunulmaktadır.

Olumlu yana odaklanma boyutu, iyimser bakış açısı ile ilgilidir ve birçok diğer boyut ile ilişki içindedir. Sözgelimi, çıkarım yapma boyutu üzerinden ele alındığında, yaşantılardan ders çıkararak odaklanılacak duruma karar verme ile ilişkili olduğu görülebilir. Buna bağlı olarak, inisiyatif alma eylemi ise bu odağa bağlı bir şekilde oluşabilir. Risk altındaki çocukların gözünden bakıldığında, hayatlarındaki olumsuzlukları yadsımsızın, olumlu yanlara odaklanabilme durumunun ise psikolojik anlamda sağlamlıklarını sağlayarak yola devam edebilmelerini kolaylaştırıcı olarak görülmektedir (57). Bu perspektife sahip oluş durumunun, kişinin mizacı ile de ilgili olduğu düşünülebilirken, bilişsel anlamda edinilmiş bir beceri olabileceği de savunulmaktadır. Araştırma kapsamında, bu perspektifin sonradan edinilebilen bir beceri olduğu savı ile yola çıkılmıştır. İncelenen kitaplarda, bu yönde olumlu göstergelere sahip kitapların sayısının ise az olduğu bulunmuştur.

Okunulan kitaplarda mutluluğun nasıl kaynaklandırılıyor olduğu, dinleyici çocukların hayatlarına yönelik bir çıkarım yapmaları açısından önem arz etmektedir. Kitaplar tarafından “Mutluluk veren nedir?” sorusuna verilecek cevapların, dinleyici çocuklara ne için savaşmaları ve neye değer vermeleri gerektiğine yönelik mesaj veriyor olduğu görüşünü savunarak, kitaplardaki mutluluğun belirli bir kaynakla sınırlandırılıp sınırlandırılmadığına ve nasıl kaynaklandırıldığına bakılmıştır. Mutluluğu tek bir kaynakla sınırlandırmayıp hayatın birçok alanına yayılabilecek şekilde ele alma durumu ile kitapların yarısından fazlasında karşılaşılmıştır. Olumsuz örneklerin de mevcut olması, mutluluğun maddiyat vb durumlarla sınırlandırılarak ele alındığını göstermiştir.

Mutluluğun kaynakları ele alındığında ise, psikolojik sağlamlığı destekleyecek birçok alt kategorinin olduğu görülmektedir. Prososyal becerilerin sergilenmesi, dostluğun kazanılması ve başarının sağlanması durumları mutluluğun temel kaynakları olarak ele alınmış olduğu için, psikolojik sağlamlığın bu boyutunun desteklenmeye çalışıldığı söylenebilmiştir. Diğer taraftan halk masalları ve dünya masalları üzerinden genellikle maddiyat ve güzelliğin ön plana çıkarılarak mutluluğu temellendirdiği görülmüştür. Kitaplarda karşılaşılan örnekleri az olsa bile,

sosyoekonomik anlamda zorluk içerisinde yaşayan bir çocuğa maddiyatın mutluluğu temellendirdiği fikrinin verilmesi ve kendisinin buna sahip olmadığının farkında olması durumunun psikolojik sağlamlığı örseleyeceği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen kitaplardaki psikolojik sağlamlık boyutlarının birçoğunun varlığına yönelik göstergelerin yetersizliği burada tartışılmıştır. Ancak ele alınması gereken bir diğer konu ise, bu kitapların psikolojik sağlamlık anlamındaki niteliğinin neden düşük olduğudur. Ziyaret edilen okullardaki kitapların birçoğunun öğrenci velileri tarafından okul kütüphanesine eklendiği bilgisi araştırmacılara verilmiştir. Bu durumun yorumu ise, velilerin bu konuda yeterli yetkinliğe sahip olmadığı yönünde olabilir. Neuman ve Celano (131) düşük gelirli yerlerde nitelikli kitapların satın alınabileceği yerlerin olmamasından bahsetmektedir. Diğer taraftan, nitelikli kitapların ise fiyat aralığının da göz önünde bulundurulması tarafımızca önerilmektedir. Neticede, elde edilmesi düşünülen her kaynağın maddi bir bedeli olacaktır ve eğer ailelerin buna bütçesi yetmemesi durumu göz önüne alınırsa, bu durum nitelikli kitaplara ulaşamamalarına sebep olabilecektir. Diğer taraftan öğretmenler tarafından ya da okul bütçesi ile oluşturulan kitapların sınıflardan ayrı tutulduğu ve öğretmenlerin inisiyatifi çerçevesinde okunduğu da gözlem durumları arasındadır. Boyutlara yönelik olumlu göstergelerin ise çoğunlukla öğretmenlere ya da müdüriyete ait bu kitaplardan çıkması durumu gözlemlenen bir diğer durum olup, kitap seçimi hususunda öğretmenlerin biraz daha yetkin olduğu sonucu çıkarılabilmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Genel anlamda çocuk edebiyatının, özelde ise resimli çocuk kitaplarının üzerinden psikolojik sağlamlığın sağlanılabileceği fikri literatürle desteklenmektedir. Özellikle risk altındaki bölgelerde, örseleyici yaşam koşulları ile mücadele eden erken çocukluk dönemindeki çocukların sağlamlığını artırmak için kitapların ulaşılabilir ve yararlanılabilir olduğu söylenebilir. Bundan hareketle, birincil ve ikincil türdeki erken müdahale kapsamında, psikolojik sağlamlığı desteklemek adına kitapların da kullanımı önerilebilir. Bu bağlamda, tarafımızdan iki öneri sunulmaktadır: mevcut kitapların psikolojik sağlamlığı destekleme durumuna göre seçilmesi; ve psikolojik sağlamlığın boyutlarını destekler nitelikte eserlerin üretilmesi.

Psikolojik sağlamlığı destekleme durumu olan kitapların tercihi, araştırmacılar tarafından Grotberg (3)’in psikolojik sağlamlık kontrol listesi ve literatüre bağlı olarak hazırlanmış olan “Resimli Çocuk Kitaplarında Psikolojik Sağlamlığı Değerlendirme Kontrol Listesi”nden yardım alınarak yapılabilir. Neticede bu kontrol listesi, çocukların psikolojik sağlamlık özelliklerini desteklemek anlamında gereken kriterler ve sağlamlığın boyutları göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Ebeveynlerin ve okul öncesi öğretmenlerinin kitapları seçerken mevcut kriterlerden yararlanmak üzerine eğitim ve bilgi almaları, çocukların psikolojik sağlamlığını desteklemesi açısından değerli bir girişim olabilir.

Kitapların yazımı konusu ise bir diğer tartışma konusu olabilir. Kitaplardaki karakterler ile çocukların özdeşim kurduğu savı göz önünde bulundurarak, özellikle risk altındaki çocukların psikolojik sağlamlıklarını destekleyecek şekilde eserlerin üretilmesi gerektiği savunulmaktadır. Özellikle de sosyoekonomik anlamda süregelen bir risk altında olan çocuklar için, doğru mesajları veren kitabın önemi büyüktür. Eğer zorlu yaşam koşulları yaşayan çocukların geleceğe umutla bakabilmeye dair özdeşleştirme yapabilme durumlarının daha başarılı olması isteniyorsa, zorlu koşulların yansıtıldığı ve buna rağmen geleceğe yönelik plan yapabilen karakterlerin yer aldığı kitapların artırılmasının gerekliliği tarafımızca savunulmaktadır. Koşulsuz sevmeye ve sevebilmenin mümkün olduğu mesajını, prososyal becerileri ve insanlar arası güçlü bağları, maddiyattan ziyade maneviyatın değerliliğini ve hatta küçük sıradan durumlar üzerinden mutlu olabilmenin mümkün olduğu mesajlarını

barındırabilen, zorluklar karşısında yılmayan karakterlerin ele alındığı eserlerin üretilmesi gerekmektedir. Bu anlamda, araştırmacılar tarafından hazırlanmış “Resimli Çocuk Kitaplarında Psikolojik Sağlamlığı Değerlendirme Kontrol Listesi”nden yazarların ve kitap evlerinin de yine yararlanabileceği savunulmaktadır.

Gelecekte yapılması önerilen psikolojik sağlamlık çalışmalarına katkı mahiyetinde, araştırmalara erken çocukluk edebiyatı ürünlerinin katılması da öneri olarak sunulabilmektedir. Kitapların, psikolojik sağlamlığın hangi boyutlarına yönelik destek sağlayabileceği konusuna sunulan teorik bilginin yanında, ampirik anlamda kanıtlayıcı bilgilerin var olması, psikolojik sağlamlığın erken çocuklukta kazanımının daha iyi anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

7. KAYNAKLAR

1. Seery MD, Quinton WJ. Understanding Resilience. In: *Advances in Experimental Social Psychology* [Internet]. 2016. p. 181–245. Available from: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0065260116300156>
2. Bonanno GA. Loss, Trauma, and Human Resilience: Have We Underestimated the Human Capacity to Thrive After Extremely Aversive Events? *Am Psychol* [Internet]. 2004;59(1):20–8. Available from: <http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/0003-066X.59.1.20>
3. Grotberg E. A guide to promoting resilience in children: strengthening the human spirit. *Early childhood development: practice and reflections*. 1995.
4. Masten AS, Gewirtz A. Resilience in Development : The Importance of Early Childhood. *Encycl early Child Dev*. 2006;1–6.
5. Resnick MD, Taliaferro LA. Resilience. In: *Encyclopedia of adolescence*. Academic Press; 2011. p. 299–306.
6. Gizir CA. Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk psikolojik danışma ve Rehb Derg*. 2007;3(28):113–28.
7. Kelly JB, Emery RE. Children's adjustment following divorce: Risk and resilience perspectives. *Fam Relat* [Internet]. 2003 Oct;52(4):352–62. Available from: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1741-3729.2003.00352.x>
8. Hanewald R. Reviewing the Literature on “ At-Risk ” and Resilient Children and Young People. *Aust J Teach Educ*. 2011;36(2):15–29.
9. Börekçi DY, Gerçek M. “Resilience” kavramının sosyal bilimlerde Türkçe kullanımları bağlamında değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sos Bilim ensititüsü Derg*. 2018;(30).
10. Ungar M, Ghazinour M, Richter J. Annual research review: What is resilience within the social ecology of human development? *J child Psychol psychiatry allied Discip*. 2013;54(4):348–66.
11. Bronfenbrenner U, Ceci SJ. Heredity, environment, and the question " How?": A first approximation. In: Plomin R, McClearn GE, editors. *Nature, nurture & psychology*. 1993. p. 313–24.
12. Rutter M. Annual research review: Resilience - clinical implications. *J child Psychol psychiatry* [Internet]. 2013 Apr;54(4):474–87. Available from: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1469-7610.2012.02615.x>
13. Yüceşahin MM, Tuysuz S. Ankara kentinde sosyo-mekânsal farklılaşmanın

örüntüleri: ampirik bir analiz. *Coğrafi Bilim Derg.* 2011;9(2):159–88.

14. Hornor G. Resilience. *J Pediatr Heal Care* [Internet]. 2017 May;31(3):384–90. Available from: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0891524516302541>
15. Banny AM, Cicchetti D, Rogosch FA, Oshri A, Crick NR. Vulnerability to depression: A moderated mediation model of the roles of child maltreatment, peer victimization, and 5-HTTLPR genetic variation among children from low-SES backgrounds. *Biophys Chem* [Internet]. 2013;257(5):2432–7. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3959105/>
16. Taylor SE. Mechanisms linking early life stress to adult health outcomes. *Proc Natl Acad Sci* [Internet]. 2010 May 11;107(19):8507–12. Available from: <http://www.pnas.org/cgi/doi/10.1073/pnas.1003890107>
17. Poole JC, Dobson KS, Pusch D. Childhood adversity and adult depression: The protective role of psychological resilience. *Child Abuse Negl* [Internet]. 2017 Feb;64:89–100. Available from: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0145213416303210>
18. Murphy LB, Moriarty AE. Vulnerability, coping, and growth from infancy to adolescence. Yale University Press; 1976.
19. Masten AS, Coatsworth JD. The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *Am Psychol.* 1998;53(2):205–20.
20. Schorr LB. Within our reach: Breaking the cycle of disadvantage. New York, NY: Doubleday.; 1988.
21. Felner RD, DeVries ML. Poverty in Childhood and Adolescence: A Transactional–Ecological Approach to Understanding and Enhancing Resilience in Contexts of Disadvantage and Developmental Risk. In: Goldstein S, Brooks RB, editors. *Handbook of Resilience in Children*. 2nd ed. Springer; 2013. p. 105–26.
22. Danese A, McEwen BS. Adverse childhood experiences, allostasis, allostatic load, and age-related disease. *Physiol Behav* [Internet]. 2012 Apr;106(1):29–39. Available from: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0031938411004045>
23. Woods-Jaeger BA, Cho B, Sexton CC, Slagel L, Goggin K. Promoting Resilience: Breaking the Intergenerational Cycle of Adverse Childhood Experiences. *Heal Educ Behav* [Internet]. 2018 Oct 12;45(5):772–80. Available from: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1090198117752785>
24. Masten AS. Ordinary magic: Resilience processes in development. *Am*

Psychol. 2001;56(3):227–38.

25. Engle PL, Castle S, Menon P. Child development: Vulnerability and resilience. *Soc Sci Med* [Internet]. 1996 Sep;43(5):621–35. Available from: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/0277953696001104>
26. Seligman MEP. Positive psychology, positive prevention, and positive therapy. In: Snyder CR, Lopez SJ, editors. *Handbook of positive psychology*. Oxford University Press; 2002. p. 3–9.
27. Demircioğlu H. Psychological resilience at social-emotional development. In: Koleva I, Duman G, editors. *Educational research and practice*. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press; 2017. p. 125–70.
28. Rutter M. Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Ann N Y Acad Sci* [Internet]. 2006 Dec 1;1094(1):1–12. Available from: <http://doi.wiley.com/10.1196/annals.1376.002>
29. Waller MA. Resilience in ecosystemic perspective: Evolution of the concept. *Am J Orthopsychiatry*. 2001;71(3):290–7.
30. Masten AS, Reed M-GJ. Resilience in development. In: Snyder CR, Lopez SJ, editors. *Handbook of positive psychology*. Oxford University Press; 2002. p. 74–88.
31. Masten AS, Powell JL. A resilience framework for research, policy, and practice. In: Luthar SS, editor. *Resilience and vulnerability: adaptation in the context of childhood adversities*. Cambridge University Press; 2003. p. 1–25.
32. Sapienza JK, Masten AS. Understanding and promoting resilience in children and youth. *Curr Opin Psychiatry*. 2011;24:267–73.
33. Walsh F. *Strengthening family resilience*. 3. London: The Guilford Press; 2016. 6-7 p.
34. Connor KM, Davidson JRT. Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depress Anxiety* [Internet]. 2003 Sep;18(2):76–82. Available from: <http://doi.wiley.com/10.1002/da.10113>
35. Breslin D. Children’s capacity to develop resiliency : How to nurture it. *Young Child*. 2005;
36. Murray C. Risk factors, protective factors, vulnerability, and resilience: A framework for understanding and supporting the adult transitions of youth with high-incidence disabilities. *Remedial Spec Educ*. 2003;24(1):16–26.
37. Harris KI. Children’s spirituality and inclusion: strengthening a child’s spirit with community, resilience and joy. *Int J Child Spiritual* [Internet]. 2015 Oct

- 2;20(3–4):161–77. Available from: <http://dx.doi.org/10.1080/1364436X.2015.1086728>
38. Atwool N. Attachment and resilience: Implications for children in care. *Child care Pract* [Internet]. 2006;12(4):315–30. Available from: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13575270600863226>
  39. Thornton B, Sanchez JE. Promoting resiliency among native american students to prevent dropouts. *Education*. 2010;131(2):455–65.
  40. Reynolds AJ, Ou S-R. Promoting resilience through early childhood intervention. In: Luthar SS, editor. *Resilience and vulnerability: adaptation in the context of childhood adversities*. Cambridge University Press; 2003. p. 436–59.
  41. Werner E, Smith RS. *Overcoming the odds: High risk children from birth to adulthood*. Overcoming the odds: High risk children from birth to adulthood. 1992.
  42. Erdem E. Okul öncesi eğitime devam eden 4-5 yaşındaki çocukların yılmazlık özellikleri ve yılmazlığı destekleyici faktörlerin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi*; 2017.
  43. Sameroff AJ, Seifer R, Zax M, Barocas R. Early Indicators of Developmental Risk: Rochester Longitudinal Study. *Schizophr Bull* [Internet]. 1987 Jan 1;13(3):383–94. Available from: <https://academic.oup.com/schizophreniabulletin/article-lookup/doi/10.1093/schbul/13.3.383>
  44. Ungar M. Qualitative Contributions to Resilience Research. *Qual Soc Work Res Pract* [Internet]. 2003 Mar 6;2(1):85–102. Available from: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1473325003002001123>
  45. Allan R, Ungar M. Resilience-Building Interventions with Children, Adolescents, and Their Families. In: Prince-Embury S, Saklofske DH, editors. *Resilience Interventions for Youth in Diverse Populations*. Springer; 2014. p. 447–62.
  46. Garmezy N. Stress-resistant children: The search for protective factors. In: *Recent research in developmental psychopathology*. Oxford: Pergamon Press; 1985. p. 213–33.
  47. Matas L, Arend RA, Sroufe LA. Continuity of adaptation in the second year: The relationship between quality of attachment and later competence. *Child Dev*. 1978;49(3):547–56.
  48. George C, Solomon J. Internal working models of caregiving and security of attachment at age six. *Infant Ment Health J*. 1989;10(3):222–237.

49. Cohn DA. Child-mother attachment of six-year-olds and social competence at school. *Child Dev.* 1990;61(1):152–62.
50. Rutter M. Resilience : Some conceptual considerations. *J adolescent Heal.* 1993;14(1993):626–31.
51. Bartholomew K, Horowitz LM. Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *J Pers Soc Psychol.* 1991;61(2):226–44.
52. Karreman A, Vingerhoets AJJM. Attachment and well-being: The mediating role of emotion regulation and resilience. *Pers Individ Dif [Internet].* 2012 Nov;53(7):821–6. Available from: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0191886912003029>
53. Friberg O, Barlaug D, Martinussen M, Rosenvinge JH, Hjemdal O. Resilience in relation to personality and intelligence. *Int J Methods Psychiatr Res.* 2005;14(1):29–42.
54. Werner E. *Journeys from childhood to midlife: risk, resilience, and recovery.* Ithaca NY: Cornell University Press.; 2001.
55. Wayman JC. The utility of educational resilience for studying degree attainment in school dropouts. *J Educ Res.* 2002;95(3):167–78.
56. Gilligan R. Adversity, resilience and young people: the protective value of positive school and spare time experiences. *Child Soc.* 2000;14(1):37–47.
57. Brown R. Building children and young people’s resilience: Lessons from psychology. *Int J disaster risk Reduct [Internet].* 2015;14:115–24. Available from: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijdr.2015.06.007>
58. Gore PM, Rotter JB. A personality correlate of social action. *J Pers.* 1963;31(1):58–64.
59. Heppner P, Lee D. Problem-solving appraisal and psychological adjustment. In: Snyder CR, Jane L, editors. *Handbook of positive psychology.* Oxford University Press; 2002. p. 288–98.
60. Masten A. Humor and creative thinking in stress-resistant children. *ProQuest Dissertations and Theses.* 1982.
61. Luthar SS, Zigler E. Vulnerability and competence: A review of research on resilience in childhood. *Am J Orthopsychiatry [Internet].* 1991;61(1):6–22. Available from: <http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/h0079218>
62. Magnano P, Craparo G, Paolillo A. Resilience and emotional intelligence: which role in achievement motivation. *Int J Psychol Res [Internet].* 2016 Jan 1;9(1):9–20. Available from:

<http://revistas.usb.edu.co/index.php/IJPR/article/view/2096>

63. Lefcourt H. Humor. In: Snyder CR, Lopez SJ, editors. Handbook of positive psychology. Oxford University Press; 2002. p. 619–31.
64. Carver CS, Scheier MF. Optimism. In: Snyder CR, Lopez SJ, editors. Handbook of positive psychology. Oxford University Press; 2002. p. 231–43.
65. Snyder CR, Harris C, Anderson JR, Holleran SA, Irving LM, Sigmon SX, et al. The will and the ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *J Pers Soc Psychol.* 1991;60(4):570–85.
66. Snyder CR, Rand KL, Sigmon DR. Hope theory: a member of the positive psychology family. In: Snyder CR, Lopez SJ, editors. Handbook of Positive Psychology. Oxford University Press; 2002. p. 257–76.
67. Snyder CR. Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychol Inq.* 2002;13(4):249–75.
68. Satıcı SA. Psychological vulnerability, resilience, and subjective well-being: The mediating role of hope. *Pers Individ Dif [Internet]*. 2016 Nov;102:68–73. Available from: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0191886916308078>
69. Satıcı SA, Deniz ME. Mizahla Başa Çıkma ve İyi Hali: Psikolojik Sağlık ve İyimserliğin Aracılık Rolünün İncelenmesi. *İlköğretim Online [Internet]*. 2017 Jul 12;16(3):1343–56. Available from: <http://dergipark.gov.tr/doi/10.17051/ilkonline.2017.330262>
70. Armstrong AR, Galligan RF, Critchley CR. Emotional intelligence and psychological resilience to negative life events. *Pers Individ Dif [Internet]*. 2011 Aug;51(3):331–6. Available from: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0191886911001462>
71. Bronfenbrenner U. The ecology of human development: experiments by nature and design. Harvard University Press; 1979. 209-295 p.
72. Bronfenbrenner U. Toward an experimental ecology of human development. *Am Psychol.* 1977;32(7):513–31.
73. Bronfenbrenner U, Morris P. The bioecological model of human development. In: Damon W, Lerner RM, editors. Handbook of child psychology. 6. John Wiley & Sons, Inc.; 2006. p. 793–828.
74. Waller MA. Resilience in ecosystemic context: Evolution of the concept. *Am J Orthopsychiatry [Internet]*. 2001;71(3):290–7. Available from: <http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/0002-9432.71.3.290>

75. Ungar M. The social ecology of resilience: Addressing contextual and cultural ambiguity of a nascent construct. *Am J Orthopsychiatry*. 2011;81(1):1–17.
76. Masten A, Best KM, Garmezy N. Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Dev Psychopathol*. 1990;2(4):425–44.
77. Baldwin AL, Baldwin C, Cole RE. Stress-resistant families and stress-resistant children. In: J. Rolf, A. S. Masten DC, K. H. Neuchterlein SW, editors. *Risk and protective factors in the development of psychopathology*. Cambridge University Press; 1990. p. 257–80.
78. Masten AS, Hubbard JJ, Gest SD, Tellegen A, Garmezy N, Ramirez M. Competence in the context of adversity: Pathways to resilience and maladaptation from childhood to late adolescence. *Dev Psychopathol*. 1999;11(1):143–69.
79. Arseneault L, Moffitt TE, Caspi A, Taylor A, Rijdsdijk F V., Jaffee SR, et al. Strong genetic effects on cross-situational antisocial behaviour among 5-year-old children according to mothers, teachers, examiner-observers, and twins' self-reports. *J child Psychol psychiatry allied Discip* [Internet]. 2003;44(6):832–48. Available from: https://search.proquest.com/docview/57090015?accountid=9851%5Cnhttp://tf5lu9ym5n.search.serialssolutions.com/?ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info:ofi/enc:UTF-8&rft_id=info:sid/ProQ%3Aassiashell&rft_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:journal&rft.genre=article&rft.j
80. Kim-cohen J, Moffitt TE, Caspi A, Taylor A. Genetic and environmental processes in young children's resilience and vulnerability to socioeconomic deprivation. *Child Dev*. 2017;75(3):651–68.
81. Braungart JM, Fulker DW, Plomin R. Genetic mediation of the home environment during infancy: a sibling adoption study of the HOME. *Dev Psychol*. 1992;28(6):1048–55.
82. Caspi A, McClay J, Moffitt TE, Mill J, Martin J, Craig IW, et al. Role of genotype in the cycle of violence in maltreated children. *Science* (80-). 2010;297(5582):851–3.
83. Feder A, Nestler EJ, Charney DS. Psychobiology and molecular genetics of resilience. *Nat Rev Neurosci* [Internet]. 2009 Jun 1;10(6):446–57. Available from: <http://joi.jlc.jst.go.jp/JST.Journalarchive/agrmet1943/34.59?from=CrossRef>
84. Brody GH, Beach SRH, Philibert RA, Chen Y, Murry VM. Prevention effects moderate the association of 5-HTTLPR and youth risk behavior initiation: Gene× environment hypotheses tested via a randomized prevention design.

Child Dev. 2009;80(3):645–61.

85. Bronfenbrenner U. Making human beings human: Bioecological perspectives on human development. [Internet]. SAGE; 2005. Available from: https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=fJS-Bie75ikC&oi=fnd&pg=PT7&dq=bronfenbrenner+2005&ots=QxjKBL6OUq&sig=LQ7m9Awiw5M57ZUFsIMQBddzl-Y&redir_esc=y#v=onepage&q=bronfenbrenner 2005&f=false
86. Erikson E. Childhood and the anticipation of roles. In: Identity Youth and Crisis. w.w. Norton & Company; 1968. p. 115–22.
87. Pearson J, Hall K. Using literature to promote children's resilience. 2007;14–5.
88. Ziftçi N. Çocuk edebiyatı çevirisinde kültürel değerlerin aktarılması. In: Sever S, editor. II Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları; 2006. p. 357–60.
89. Işıtan S. Caillou çizgi film karakteri ile ilgili türkçe resimli öykü kitaplarının biçimsel ve içerik özelliklerinin incelenmesi. İlköğretim online. 2014;13(1):191–204.
90. Jordan A. Learning to use books and television an exploratory study in the ecological perspective. Am Behav Sci. 2005;48(5):523–38.
91. Triplett CF, Buchanan A. Book talk: Continuing to rouse minds and hearts to life. Read Horizons. 2005;46(2):2.
92. Dirican R, Dağlıoğlu HE. 3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikaye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi. Cumhuriyet Int J Educ. 2014;3(2):44–69.
93. Ulusoy K. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih ve ahlâk eğitimi ilişkisi üzerine görüşleri (sakarya il örneği). Değerler eğitimi Derg. 2007;5(13):155–77.
94. Uzmen S, Mağden D. Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. MÜ Atatürk eğitim fakültesi eğitim Bilim Derg. 2002;15:193–212.
95. Veziroğlu M, Gönen M. Resimli çocuk kitaplarının M.E.B. okul öncesi eğitim programı'ndaki kazanımlara uygunluğunun incelenmesi. Eğitim ve Bilim. 2012;37(163):226–38.
96. Freeman GG. The implementation of character education and children's literature to teach bullying characteristics and prevention strategies to preschool children: An action research project. Early Child Educ J [Internet]. 2014 Sep 27;42(5):305–16. Available from: <http://link.springer.com/10.1007/s10643-013-0614-5>

97. Schtman Z. Bibliotherapy as a method of treatment. Treating child and adolescent aggression through bibliotherapy. Springer Science&Business Media; 2009. 34-51 p.
98. Forgan JW. What is bibliotherapy? Interv Sch Clin. 2002;38(2):75–82.
99. Aiex NK. Bibliotherapy. ERIC Clearinghouse on Reading, English, and Communication; 1993.
100. Karagöz B. Kendilik değerini koruma bağlamında çocuk edebiyatı eserlerinin kullanımı. Uluslararası Sos Araştırmalar Derg. 2015;8(40):486–93.
101. Işıtan S. Özel Amaçla Yazılmış Çocuk Kitapları. J Turkish Stud [Internet]. 2016 Jan 1;11(Volume 11 Issue 4):471–471. Available from: <http://www.turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=9086>
102. Noble T, McGrath H. Making it real and making it last! Sustainability of teacher implementation of a whole-school resilience programme. In: Wosnitza M, Peixoto F, Beltman S, Mansfield, F. C, editors. Resilience in education: concepts, contexts and connections. Springer International Publishing; 2018. p. 289–312.
103. Signes MT, Kaźmierczak M, Amado L, Acereda A, Bártoli LM. Children's literature and education in values: self-esteem as the basis for a resilient attitude. Eduk Elem w Teor i Prakt. 2017;3(45):13–22.
104. Cavioni V, Zanetti MA, Beddia G, Spagnolo ML. Promoting resilience: a european curriculum for students, teachers and families. In: Wosnitza M, Peixoto F, Beltman S, Mansfield CF, editors. Resilience in education: concepts, contexts and connections. Springer International Publishing; 2018. p. 313–32.
105. Kaźmierczak M. Fostering resilience through fairy tales : The girl without hands by Jacob and Wilhelm Grimm. Stud Paedagog Ignatiana. 2017;20(4):15–34.
106. Cronin ME. Resilience and literacy: Building two strengths at once. Impact Instr Improv [Internet]. 2012;37(1):11–4. Available from: [/citations?view_op=view_citation&continue=/scholar?hl=en&as_sdt=0,5&scilib=1&citilm=1&citation_for_view=AtbOHgUAAAAJ:eQOLeE2rZwMC&hl=en&oi=p](https://citations.view_op=view_citation&continue=/scholar?hl=en&as_sdt=0,5&scilib=1&citilm=1&citation_for_view=AtbOHgUAAAAJ:eQOLeE2rZwMC&hl=en&oi=p)
107. Wright MO, Masten AS, Narayan AJ. Resilience Processes in Development: Four Waves of Research on Positive Adaptation in the Context of Adversity. In: Goldstein S, Brooks RB, editors. Handbook of Resilience in Children [Internet]. Boston, MA: Springer US; 2013. p. 15–37. Available from: <http://link.springer.com/10.1007/978-1-4614-3661-4>
108. Brooks R, Brooks S. Creating Resilient Mindsets in Children and Adolescents: A Strength-Based Approach for Clinical and Nonclinical Populations. In:

- Prince-Embury S, Saklofske DH, editors. Resilience Interventions for Youth in Diverse Populations. Springer; 2014. p. 58–82.
109. Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayınevi; 2013.
  110. Piaget J. Piaget's theory. In: Mussen P, editor. Carmichael's manual of child psychology. 3. New York: John Wiley and Sons; 1970.
  111. Piaget J. The child and reality. New York: Penguin; 1976.
  112. Fusch P, Ness LR. Are we there yet? Data saturation in qualitative research. Qual Rep [Internet]. 2015;20(9):1409–16. Available from: <https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol20/iss9/3>
  113. Hsieh H-F, Shannon SE. Three Approaches to Qualitative Content Analysis. Qual Health Res [Internet]. 2005 Nov;15(9):1277–88. Available from: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1049732305276687>
  114. Howard S, Johnson B. What makes the difference? Children and teachers talk about resilient outcomes for children “at risk.” Educ Stud [Internet]. 2000 Sep;26(3):321–37. Available from: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03055690050137132>
  115. Bumpass LL, Raley RK, Sweet JA. The changing character of stepfamilies : Implications of cohabitation and nonmarital childbearing. Demography. 1995;32(3):425–36.
  116. Schneider TR, Lyons JB, Khazon S. Emotional intelligence and resilience. Pers Individ Dif [Internet]. 2013 Nov;55(8):909–14. Available from: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0191886913007460>
  117. Zambo DM. What can you learn from bombaloo? Using picture books to help young students with special needs regulate their emotions. Teach Except Child. 2007;39(3):32–9.
  118. Oxenberg L. The effects of character education on the behavior of 5th grade students. Rowan University; 2008.
  119. Gupta N, Kumar S. Significant predictors for resilience among a sample of undergraduate students: Acceptance, forgiveness and gratitude. Indian J Heal Wellbeing [Internet]. 2015;6(2):188–91. Available from: <http://www.myresearchjournals.com/index.php/IJHW/article/view/77>
  120. Karairmak Ö, Siviş-Çetinkaya R. Benlik saygısının ve denetim odağının psikolojik sağlık üzerine etkisi: duyguların aracı. Türk psikolojik danışma ve Rehb Derg [Internet]. 2011;4(35):30–41. Available from: <https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/138836-20140124161445-4.pdf>

121. Mardi HÖ. Çocuk kitapları resimlemede karakter yaratma. Dokuz Eylül Üniversitesi; 2006.
122. Vanderpol M. Resilience: A Missing Link in Our Understanding of Survival. *Harv Rev Psychiatry* [Internet]. 2002 Jan;10(5):302–6. Available from: <http://informahealthcare.com/doi/abs/10.1080/10673220216282>
123. Kararımak Ö. Establishing the psychometric qualities of the Connor–Davidson Resilience Scale (CD-RISC) using exploratory and confirmatory factor analysis in a trauma survivor sample. *Psychiatry Res* [Internet]. 2010 Oct;179(3):350–6. Available from: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0165178109003576>
124. Çakmak A. Mizah ve mizahın terapötik kullanımı. In: II Uluslararası VI Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi. 2012. p. 250–1.
125. Benson HP. Children’s dispositional optimism and pessimism: Social and emotional outcomes. [Internet]. *Children’s Dispositional Optimism and Pessimism: Social and Emotional Outcomes*. 2007. Available from: <http://ovidsp.ovid.com/ovidweb.cgi?T=JS&PAGE=reference&D=psyc6&NEWS=N&AN=2009-99080-329>
126. Campbell M. Don’t worry: Promoting resilience through the use of books in the classroom. *Prim middle years Educ* [Internet]. 2007;5(1):3–8. Available from: <https://login.ezproxy.net.ucf.edu/login?auth=shibb&url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=tfh&AN=25136304&site=eds-live&scope=site>
127. Bottrell EDd D. Resistance , Resilience and Social Identities : Reframing ‘ Problem Youth ’ and the Problem of Schooling Resistance , Resilience and Social Identities : Reframing ‘ Problem Youth ’ and the Problem of Schooling. *J Youth Stud*. 2007;6261(10):5.
128. Herbozo S, Tantleff-Dunn S, Gokee-Larose J, Thompson JK. Beauty and thinness messages in children’s media: A content analysis. *Eat Disord*. 2004;12(1):21–34.
129. Chua THH, Chang L. Follow me and like my beautiful selfies: Singapore teenage girls’ engagement in self-presentation and peer comparison on social media. *Comput Human Behav* [Internet]. 2016;55:190–7. Available from: <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2015.09.011>
130. Hansen CC, Zambo D. Piaget, meet Lilly: Understanding child development through picture book characters. *Early Child Educ J* [Internet]. 2005 Aug 16;33(1):39–45. Available from: <http://link.springer.com/10.1007/s10643-005-0020-8>

131. Neuman SB, Celano D. Access To Print in Low-Income and Middle-Income Communities: An Ecological Study of Four Neighborhoods. *Read Res Quarterly*\ [Internet]. 2001;36(1):8–26. Available from: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ619536&site=ehost-live%5C>

EKLER

EK 1: Etik Kurul İzni (Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu)

 T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

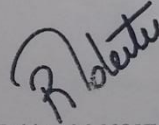
08 Haziran 2017

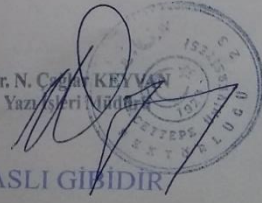
Sayı : 35853172/ 431-2115

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

Fakülteniz Çocuk Gelişimi Bölümü öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU sorumluluğunda yüksek lisans öğrencisi Arş. Gör. Zülfiye Güzin TOPCU tarafından yürütülen “Okul Öncesi Dönem Resimli Çocuk Kitaplarının Psikolojik Sağlamlık Açısından İncelenmesi” başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 23 Mayıs 2017 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Dr. N. Çiğdem KEÇİVAN
Yazı İşleri Müdürü
ASLI GİBİDİR

Görevi	Görevi	Paraf
Rektör	26.5.17	ST
Gen. Sek. Yrd.	23.5.17	18
Gen. Sek.	21.5.17	18

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon: 0 (312) 305 3001 - 3002 • Faks: 0 (312) 311 9992
E-posta: yazim@hacettepe.edu.tr • www.hacettepe.edu.tr

Ayrıntılı Bilgi için:
Yazı İşleri Müdürlüğü
0 (312) 305 1008

EK 2: Araştırma İzni (Ankara Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü izni)

28.12.2017
08-5311

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

716
28.12.2017

Sayı : 14588481-605.99-E.22164312
Konu : Araştırma İzni

22.12.2017

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİNE
(Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı)

İlgili: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) 12/12/2017 Tarihli ve 68552689-800/3186 sayılı yazınız.

Fakülteniz Çocuk Gelişimi Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Zülfiye Güzin TOPÇU'nun "Okul Öncesi Dönem Resimli Çocuk Kitaplarının Psikolojik Sağlamlık Açısından İncelenmesi" kapsamında uygulama talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Görüşme formunun (3 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (İ) Şubesine gönderilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Danışman bilgisi
1A

Güvenli Elektronik imza
Aste ile Aynıdır.
22.12.2017

961

Konya yolu Başkent Öğretmene Evi arkası Beğevler ANKARA
e-posta: istatistik@meb.gov.tr
Ayrıntılı bilgi için
Tel: (0 312) 221 02 17-135-134
(Bu e-zarflı güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evim.kaygim.meb.gov.tr> adresinden 2ca9-1d71-3a22-9efb-f032 kodu ile testi edilebilir)

EK 3: İncelenen Resimli Çocuk Kitaplarının Listesi

No.	Kitabın Adı	Kitabın Yazarı	Yayınevi	Basım Yılı	Yaş Grubu
1.	Hansel ve Gretel	Belirtilmemiş	Doğan Egmont Yayıncılık	1998	Belirtilmemiş
2.	Pinokyo	Collodi	Altın Kitaplar	2009	Belirtilmemiş
3.	Minik Zebra	Koray Avcı Çakman	YA-PA	2012	Anaokulu ve Anasınıfı
4.	Kardan Adamın Atkısı	Koray Avcı Çakman	YA-PA	Belirtilmemiş	Anaokulu ve Anasınıfı
5.	Laklak Leylek ile Pelikan Pelış	Tansu Pele	YA-PA	2007	Belirtilmemiş
6.	Sihirli Aynalar	Koray Avcı Çakman	YA-PA	2012	Belirtilmemiş
7.	İçimizdeki Saat	Dilara Özer	YA-PA	2004	5-6 yaş
8.	Sevimli Cimcime	Koray Avcı Çakman	YA-PA	2012	Belirtilmemiş
9.	Kırlangıcın Uyarısı	La Fontaine	Gönül Yayıncılık	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
10.	Caillou Kütüphanede	Johanne Mercier	Choutte	2010	+3 yaş
11.	Caillou Metroda	Johanne Mercier	Choutte	2010	+3 yaş
12.	Sarı Yumak Yüzme Öğreniyor	Şükran Oğuzkan	YA-PA	Belirtilmemiş	3-7 yaş arası
13.	Bencil Sincap	Arzu Aydın	Artım Yayınları	2002	Belirtilmemiş
14.	Caillou Tiyatroda	Johanne Mercier	Choutte	2010	+3 yaş
15.	Caillou Dışçide	Johanne Mercier	Choutte	2010	+3 yaş
16.	Caillou ve Gizli Yeri	Marion Johnson	Yumurcak Dünyası (ÇınarCooperation)	2010	+3 yaş
17.	Üç Sokak Kedisi	Ayşe Turla	Morpa Yayınları	2007	Belirtilmemiş
18.	Dört Yapraklı Yonca	Suzan Başbay	Sıradışı Yayıncılık	2011	Belirtilmemiş
19.	Muz Balığı	Burcu Erbaş	Gönül Yayıncılık	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
20.	Renkler Galaksisi	Filiz Çakır	YA-PA	2003	Belirtilmemiş
21.	Nerede Yaşamak İsterdim?	Sadiye Koca	YA-PA	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
22.	Şirin Kirpi Çıkarma Öğreniyor	Nimet Şebnem Yılmaz-Ayşegül Pökön	Morpa Yayınları	2011	Belirtilmemiş
23.	Tali Doğruyu Söylüyor	Berrin Göncü Işıkoğlu	Nesil Çocuk Yayınları	2011	3-7 yaş arası
24.	Yaramaz Tavşan	Belirtilmemiş	Gönül Yayıncılık	2014	Belirtilmemiş

25.	Tobi'nin İlkbahar Maceraları	Ayşegül Coşkun-Gülinaz Şafak	Şiir Çocuk Yayınları	2011	Belirtilmemiş
26.	Benim Güzel Mücevherlerim	Kamelya Mediha İnan	Morpa Yayınları	2007	Belirtilmemiş
27.	Hansel ve Gretel	Grimm Kardeşler	Akvaryum Yayınevi	2013	Belirtilmemiş
28.	Afacan Maymun	Özgür Işık	Gönül Yayıncılık	2014	Belirtilmemiş
29.	Fareli Köyün Kavalcısı	Şebnem Güvençer	TİMAŞ	2007	Belirtilmemiş
30.	Pamuk Kedicik ve Tonton Teyze	Koray Avcı Çakman	YA-PA Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
31.	Yumurta ile Gelen Sorumluluk	Kamelya Mediha İnan	Morpa Yayınları	2011	Belirtilmemiş
32.	Müzik Aletlerinin Büyülü Ezgileri	Zeynep Doymuş-Yeliz Sazak	Bisiklet Yayıncılık	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
33.	Pamuk Prenses	Mevlüt Kaplan	Özgür Eğitim Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
34.	Sincabın Evi	Fatih Okta	Gönül Yayıncılık	2014	Belirtilmemiş
35.	Kızak Korkusu	Fatih Okta	Gönül Yayıncılık	2014	Belirtilmemiş
36.	Tali Ellerini Yıkıyor	Berrin Göncü Işıkoğlu	Nesil Çocuk Yayınları	2011	3-7 yaş arası
37.	Tombik Ayı Hastalanınca	Karma Wilson-Jane Chapman	Pearson Yayınları	2007	Belirtilmemiş
38.	Caillou İtfaiye Gezisinde	Mark Daly	Choutte Yayınları	2010	+3 yaş
39.	Laklak Leylek ile Fil Fişo	Tansu Bele	YA-PA yayınları	2007	Anaokulu ve Anasınıfı
40.	Tali Eşyalarını Paylaşıyor	Berrin Göncü Işıkoğlu	Nesil Çocuk Yayınları	2011	3-7 yaş arası
41.	Hepimiz Çok Acıktık	Ayşe Turla	Morpa Yayınları	2007	Belirtilmemiş
42.	Küçük Fino	Fatih Okta	Gönül Yayıncılık	2013	Belirtilmemiş
43.	Papü ve Posta Güvercini	Banu Karalı	Beyaz Balina	2006	+4 yaş
44.	Tembel Ördek	Fatih Okta	Gönül Yayıncılık	2014	Belirtilmemiş
45.	Kurtla Yedi Oğlak Yavrusu	Erdal Çakıcıoğlu (Grimm Kardeşler)	Akvaryum Yayınları	2013	Okul Öncesi ve İlkokul
46.	Ayı Bongo	Burcu Erbaş	Gönül Yayıncılık	2014	Belirtilmemiş
47.	Yeşim'in Oyun Zamanı	Gülinaz Şafak/Ayşegül Coşkun	Minicik Yayınları	2009	4-7 yaş
48.	Yeşim Oyuncaklarını Topluyor	Gülinaz Şafak/Ayşegül Coşkun	Küçükler Yayınları	2009	4-7 yaş
49.	Sevgili Canavarlar	Sergi Camara / Victor Escandell	Altın Kitaplar	2009	+2 yaş

50.	Kimi Büyüyor	Şükran Oğuzkan	YA-PA Yayınları	2002	İlkokul 1 ve Okul Öncesi
51.	Anne Ayı ile Sarı Yumak	Şükran Oğuzkan	YA-PA Yayınları	2007	3-7 yaş
52.	Minik Fare	Seda Nur Tanışır	Tanışır Yayınları	2013	Okul Öncesi
53.	Lütfen De Ejderha Ejo	Niyal Akmanalp-Huban Korman	Şiir Çocuk Yayınları	2010	Belirtilmemiş
54.	Kaplumbağa ile Ördekler	Ezop Masalları	Gönül Yayıncılık	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
55.	Yavru Fare	Fatih Okta	Gönül Yayıncılık	2014	Belirtilmemiş
56.	Meraklı Kimi	Şükran Oğuzkan	YA-PA Yayınları	2002	3-7 yaş
57.	Pelin'nin Yunusla Yolculuğu	Alev Önder	Morpa Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
58.	Gülenay ile Küçük Köpek	Belirtilmemiş	Serhat Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
59.	Ben Nereden Geldim?	Sergi Camara	Altın Kitaplar	2009	+2 yaş
60.	Küçük Yunus'un Dansı	Koray Avcı Çakman	YA-PA Yayınları	2007	Belirtilmemiş
61.	Gözlüklü Fil Bambi	Koray Avcı Çakman	YA-PA Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
62.	Tavşanın Bisikleti	Aziz Sivashioğlu	Beyaz Pusula Yayınları	2014	Belirtilmemiş
63.	Acil Aramalar	Nalan Soysal	Şiir Çocuk Yayınları	2010	Belirtilmemiş
64.	Caillou İtfaiye Gezisinde	Mark Daly	Choutte Yayınları	2010	+3 yaş
65.	Gökkuşağını Kovalayan Kedi	Filiz Özem	Yapı Kredi Yayınları	2017	Belirtilmemiş
66.	İkimiz de Seni Çok Seviyoruz	Eva Montanari	Kidz-R Yayınları	2017	+4 yaş
67.	Hep Beraber Olmak Güzel	Cristina Falcon Maldonado	Tubitak Popüler Bilim Kitapları	2017	+3 yaş
68.	İyi Geceler Farecikler	Frances Watts – Judy Watson	1001Çiçek Yayınları	2012	Belirtilmemiş
69.	Hayır Hayır Bana Ne!	Marrie Isabelle Callier – Annick Masson	Mavi Bulut Yayınları	2016	Belirtilmemiş
70.	Gergedanlar Krep Yemez	Anna Kemp – Sara Ogilvie	Pearson Yayınları	2017	+3 yaş
71.	Eyvah Kalbim Kırıldı	Elif Yemenici	Kidz-R Yayınları	2017	Belirtilmemiş
72.	Kaybolan Renkler	Aleix Cabrera	TUBİTAK Yayınları	2017	+5 yaş
73.	Bay Ka Buk ve Ejder	Zeynep Sevde	Taze Kitap Yayınları	2017	Belirtilmemiş
74.	Dünya Hepimize Küçüğüm	Kristi Yamaguchi	1001Çiçek Yayınları	2015	Belirtilmemiş

75.	Düşünce Okuyan Kız Noona	Orit Gidalli	1001Çiçek Yayınları	2017	Belirtilmemiş
76.	Küçük Vakvak	Lauren Thompson	Pearson Yayınları	2016	Belirtilmemiş
77.	Harika Bir Takım	Christina Falcon Maldonado	TUBİTAK Yayınları	2012	+3 yaş
78.	Yaşlı Ayılar Ağaca Tırmanamaz	Heidi ve Daniel Howarth	TUBİTAK Yayınları	2017	+3 yaş
79.	Farklı ama Aynı	Feridun Oral	Yapı Kredi Yayınları	2017	Belirtilmemiş
80.	Pezzettino	Leo Lionni	Elma Yayınları	2017	Belirtilmemiş
81.	Mabel ve Ben – En İyi Arkadaşım	Mark Sperring-Sarah Warburton	1001Çiçek Yayınları	2016	+3 yaş
82.	Walter'ın Endişeye Gerek Yok Giysisi	Rachel Bright	1001Çiçek Yayınları	2015	Belirtilmemiş
83.	Sevgi Canavarı ve Son Çikolata	Rachel Bright	1001Çiçek Yayınları	2017	Belirtilmemiş
84.	Doğruluk Taşı Kimberlit	Christina Falcon Maldonado	TUBİTAK Yayınları	2012	+3 yaş
85.	Kül Kedisi	Belirtilmemiş	Özgür Eğitim Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
86.	Mutlu Eşek	Esra Gökşen	Erdem Yayınları	2010	Belirtilmemiş
87.	Sudaki Bulut	Nilüfer Velieçoğlu	Nilüfer Yayınları	2011	Belirtilmemiş
88.	Tilki ile Horoz	La Fontaine	Gönül Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
89.	Akılsız Eşek	Fatih Okta	Gönül Yayınları	2014	Belirtilmemiş
90.	Sevgiyi Görmek	Hümeysra Bektaş	Erdem Çocuk Yayınları	2015	Okul Öncesi
91.	Dedemin Madalyası	Hümeysra Bektaş	Erdem Çocuk Yayınları	2012	Okul Öncesi
92.	Saklanın Mandarin Geliyor	Hümeysra Bektaş	Erdem Çocuk Yayınları	2015	Okul Öncesi
93.	Lütfen Beni Dinleyin	Meral Canoğlu Cantürk, Hümeysra Bektaş, Eser Ünalın Şenler	Erdem Çocuk Yayınları	2015	Okul Öncesi
94.	ZıpZıp Kurbağa	Eser Ünalın Şenler, Meral Canoğlu Cantürk, Hümeysra Bektaş	Erdem Çocuk Yayınları	2015	Okul Öncesi
95.	Penguenlerin Oyunu	Hümeysra Bektaş, Meral Canoğlu	Erdem Çocuk Yayınları	2015	Okul Öncesi

		Cantürk, Eser Ünalan Şenler			
96.	Sağım Solum Sobe	Meral Canoğlu Cantürk, Eser Ünalan Şenler, Hümeysra Bektaş	Erdem Çocuk Yayınları	2012	Okul Öncesi
97.	Karınca'nın Öğüdü	Meral Canoğlu Cantürk, Hümeysra Bektaş, Eser Ünalan Şenler	Erdem Çocuk Yayınları	2015	Okul Öncesi
98.	10 Küçük Fare	Ayşe Turla	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
99.	Zeynep Kayboldu	Alev Önder	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
100.	Edizler Taşınıyor	Alev Önder	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
101.	Mırmırık Kayboldu	Ayşe Turla	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
102.	Sihirli Sandık	Ayşe Turla	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
103.	Kraliçenin Yüzüğü	Belma Tuğrul	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
104.	Filler Kaç Taneydi?	Ayşe Turla	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
105.	Cansu'nun Uykusu	Alev Önder	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
106.	Kurbağa Hanım'ın Lokantası	Ayşe Turla	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
107.	Mutlu Sokak Sakinleri	Gamze Teken Ergül	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
108.	Ağaçlar Konuşuyor (1)	Tansu Bele	YA-PA Yayınları	2006	Belirtilmemiş
109.	Kuzucuk Lili Kırlarda	Tansu Bele	YA-PA Yayınları	2006	Belirtilmemiş
110.	Cesur Terzi ve Dev	Nehir Aydın Gökdoğan	Timaş Yayınları	2013	5-7 yaş
111.	Salyangoz ile Uğurböceği	Hilal Sevinç	KitaPark Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
112.	Peter Pan	Belirtilmemiş	KeskinColor Yayını	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
113.	Alaaddin'in Sihirli Lambası	Nehir Aydın Gökdoğan	Timaş Yayınları	2015	5-7 yaş
114.	Yako ve Mışıl	Fazilet Çılgın	YA-PA Yayınları	2007	Belirtilmemiş
115.	Beni Mutlu Eden Ne?	Heidi Howarth	TUBİTAK Yayınları	2013	+6 yaş
116.	Ayağına Diken Batan Süper Karga	Selçuk Demirel	Yapı Kredi Yayınları	2016	Belirtilmemiş
117.	Sevimli Köpek Badem	Maria Maneru	Net Çocuk	2015	Belirtilmemiş
118.	Bay Sivri Bayan Küt	Nimet Şebnem Yılmaz-	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş

		Ayşegül Pökön			
119.	Küçük Sihirbaz	Nimet Şebnem Yılmaz- Ayşegül Pökön	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
120.	Bana Dikkatle Bakın	Nur İçözü	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
121.	Fıfır Öğretmenler Gününe Hazırlanıyor	Belirtilmemiş	Karaca Eğitim Yayınları	2011	Okul Öncesi
122.	Fıfır Ev İşlerine Yardım Ediyor	Belirtilmemiş	Karaca Eğitim Yayınları	2011	Okul Öncesi
123.	Fıfır Okula Başlıyor	Belirtilmemiş	Karaca Eğitim Yayınları	2011	Okul Öncesi
124.	Fıfır Yeşili Korumayı Öğreniyor	Belirtilmemiş	Karaca Eğitim Yayınları	2011	Okul Öncesi
125.	Fıfır Bayrama Hazırlanıyor	Belirtilmemiş	Karaca Eğitim Yayınları	2011	Okul Öncesi
126.	Fıfır Mevsimleri Öğreniyor	Belirtilmemiş	Karaca Eğitim Yayınları	2011	Okul Öncesi
127.	Fıfır Tatile Çıkıyor	Belirtilmemiş	Karaca Eğitim Yayınları	2011	Okul Öncesi
128.	Fıfır Tutumlu Olmayı Öğreniyor	Özen Bayram – Özgün Karaca	Karaca Eğitim Yayınları	2011	Okul Öncesi
129.	Fıfır Cimini'ye Arkadaş Arıyor	Özen Bayram – Özgün Karaca	Karaca Eğitim Yayınları	2011	Okul Öncesi
130.	Fare Ailesi Orman Temizliğinde	Gülinaz Şafak – Ayşegül Coşkun	Şiir Çocuk Yayınları	2011	Belirtilmemiş
131.	Fare Ailesinin Ormanda Bir Günü	Gülinaz Şafak – Ayşegül Coşkun	Şiir Çocuk Yayınları	2011	Belirtilmemiş
132.	Paylaşalım	S. Özlem Demir	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
133.	Çok Yaşa Daire	Gamze Tekeş Ergün	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
134.	Hangi Şapkayı Almalıyım?	Ayşe Turla	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
135.	Ali ile Zeynep Harikalar Sirki'nde	Ayşe Turla	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
136.	Yaşasın 23 Nisan	S. Özlem Demir	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
137.	Aynadaki Kız	Nur İçözü	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
138.	Öğretmenim Pamuk Gibi	S. Özlem Demir	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
139.	Atatürk ve Küçük Çoban	Gülsüm Cengiz	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş

140.	Akşah ile Karaşah	Özgür Polat Unutkan – Elif Kurtuluş	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
141.	Şekillerin Eğlencesi	Ayşe Turla	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
142.	Ali'nin Sıkıntısı	Emine Bora	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
143.	Şaşkın Kuğu Yavrusu	Nur İçözü	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
144.	Şimdi Ben Ne Olacağım?	Alev Önder	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
145.	Kar Yağıyor	Nur İçözü	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
146.	Onun Cebindeki Neydi?	Ayşe Turla	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
147.	Boncuk ile Tomurcuk	Dr. Neslihan Koçer	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
148.	Cumba'nın Evi	Nimet Şebnem Yılmaz- Ayşegül Pökön	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
149.	Davetsiz Misafir	Ayşe Turla	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
150.	Tıstıs ile Pıspıs'ın Oyun Arkadaşları	Özgür Polat Unutkan Elif Kurtuluş- Gökçe Gülbahçe	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
151.	Tırtıla Ne Oldu?	Vildan Batmaz	Mavi Yunus Yayınları	2011	Okul Öncesi
152.	Sinirli Toprak Teyze	Vildan Batmaz	Mavi Yunus Yayınları	2011	Okul Öncesi
153.	Yaramaz Bulutlar	Vildan Batmaz	Mavi Yunus Yayınları	2011	Okul Öncesi
154.	Kıskanç Ay	Vildan Batmaz	Mavi Yunus Yayınları	2011	Okul Öncesi
155.	Minik Kayısı Ağacı	Vildan Batmaz	Mavi Yunus Yayınları	2011	Okul Öncesi
156.	Zıpzip Yumurta	Vildan Batmaz	Mavi Yunus Yayınları	2011	Okul Öncesi
157.	Koşu Yarışması	Fatih Okta	Gönül Yayınları	2017	Belirtilmemiş
158.	Bobo: Bobo ve Tırtıl Arkadaşı	Berra Yeşilova	Erdem Çocuk Yayınları	2015	Okul Öncesi
159.	Bobo: Bobo'nun Rüyası	Berra Yeşilova	Erdem Çocuk Yayınları	2012	Okul Öncesi
160.	Bobo: Artık Bebek Değilim	Berra Yeşilova	Erdem Çocuk Yayınları	2012	Okul Öncesi
161.	Bobo: Ayakizleri Kimin?	Berra Yeşilova	Erdem Çocuk Yayınları	2012	Okul Öncesi
162.	Bobo: Mevsimler	Berra Yeşilova	Erdem Çocuk Yayınları	2012	Okul Öncesi
163.	Bobo: Bobo Okula Başlıyor	Berra Yeşilova	Erdem Çocuk Yayınları	2012	Okul Öncesi
164.	Bobo: Farklı Olmak Güzel	Berra Yeşilova	Erdem Çocuk Yayınları	2012	Okul Öncesi

165.	Kuğular Aç Kalmasın	Gamze Tekeş Ergül	Morpa Yayınları	2009	Belirtilmemiş
166.	Uçurtma Uçuran Balık	Ercan Dinçer	Koza Kitap Yayınları	2012	Belirtilmemiş
167.	Eşek ile Çekirge	Belirtilmemiş	Karaca Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
168.	Doğum Günü	Nurdan Özalp	Karaca Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
169.	Alaycı Alabalık	Yavuz Bahadıroğlu	Nesil Çocuk Yayınları	2012	5+yaş
170.	Levent Sürpriz Yapıyor	Mustafa Orakçı	Timaş Yayınları	2012	+4 yaş
171.	Levent ve Sevimli Kuzu	Mustafa Orakçı	Timaş Yayınları	2012	+4 yaş
172.	Cıvıl Cıvıl Anaokulu	Aziz Sivashioğlu	Küçük Adımlar Eğitim Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
173.	Pasaklı Kasaba	Hatice Aydın	Şiir Çocuk Yayınları	2010	Okul Öncesi
174.	Dört Arkadaş	Ezop Masalları	Gönül Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
175.	Küçük Kar Taneleri	Merve Doyuran	Şiir Çocuk Yayınları	2011	Belirtilmemiş
176.	Sadece Mor Rengi Seven Kral	İsmail Kaya	Kök Yayınları	2009	Belirtilmemiş
177.	Fare Ailesinin Yeni Arkadaşı	Gülinaz Şafak – Ayşegül Coşkun	Şiir Çocuk Yayınları	2011	Belirtilmemiş
178.	Tavşan Bondi Ameliyat Oluyor	Canan Taş	Şiir Çocuk Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
179.	Büyüyorum, Büyüyorsun, Büyüyor	Tamer Uzuner	Şiir Çocuk Yayınları	2010	Okul Öncesi
180.	Yağmur Damlası	Merve Doyuran	Şiir Çocuk Yayınları	2011	Belirtilmemiş
181.	E, Gel Bari	Elif Songür Dağ	Kök Yayınları	2006	Belirtilmemiş
182.	Haylaz Kaz	Heather Amery – Stephan Cartwright	Türkiye İş Bankası Yayınları	2014	7 yaşa kadar
183.	Küçük Su Damlası	Oya Abacı	Morpa Yayınları	2007	Okul Öncesi
184.	Kurt ve Kuzu	Ezop Masalları	Gönül Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
185.	Özgür Balon Topi	Handegül Bilgin	Küçük Adımlar Yayınları	Belirtilmemiş	5-6 yaş
186.	Can ve Konuşan Bitkisi	Handegül Bilgin	Küçük Adımlar Yayınları	Belirtilmemiş	5-6 yaş
187.	Tek Gözlü Kedi	Serpil Ural	Kök Yayınları	2008	Okul Öncesi
188.	Küçük ve Büyük Kurbağa	Ayşe Turla	Morpa Yayınları	2001	3-4 yaş
189.	Renkler Dünyayı Boyuyor	Hatice Aydın	Şiir Çocuk Yayınları	2010	Okul Öncesi
190.	Yaşasın 23 Nisan	Nalan Soysal	Şiir Çocuk Yayınları	2010	Okul Öncesi

191.	İpucu Oyunu	Tamer Uzuner	Şiir Çocuk Yayınları	2010	Okul Öncesi
192.	Ağlayan Bulut	Merve Doyuran	Şiir Çocuk Yayınları	2011	Belirtilmemiş
193.	Lütfen Gülümse Ejderha Ejo	Niyal Akmanalp – Huban Korman	Şiir Çocuk Yayınları	2011	Belirtilmemiş
194.	Küçük Çoban	Kemal Seyyit	Nar Çocuk Yayınları	2012	Belirtilmemiş
195.	Pengu ve Ayı Balığı	Şükran Oğuzkan	Morpa Kültür Yayınları	2001	5-6 yaş
196.	Keloğlan ile Değirmenci	Belirtilmemiş	Dörtel Yayıncılık	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
197.	Tarlakuşu ile Yavruları	Ezop Masalları	Gönül Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
198.	Meşe Ağacı ile Kamış	Ezop Masalları	Gönül Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
199.	Ejderha Ejo: Bu Yaratığı Seveceksin	Niyal Akmanalp – Huban Korman	Şiir Çocuk Yayınları	2011	Belirtilmemiş
200.	Ejderha Ejo: Aşı Senden Korksun	Niyal Akmanalp – Huban Korman	Şiir Çocuk Yayınları	2011	Belirtilmemiş
201.	Atakan İnşaat Ustası Oluyor	Sandrine Deredel Rogeon	Kaknüs Çocuk Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
202.	Uzun Kuyruk Sayıları Öğreniyor	Özgür Işık	Gönül Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
203.	Çiçek gibi Bir Ev	Aziz Sivaslıoğlu	Küçük Adımlar Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
204.	Kral Aslan	Jean de la Fontaine	Gönül Yayınları	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş

EK 4: Resimli Çocuk Kitaplarında Psikolojik Sağlamlık İnceleme Kontrol Listesi

Kitap İsmi:

Yayınevi:

Yaş Grubu:

Yazar İsmi:

Basım Yılı:

Değerlendirme Tarihi:

Maddeler	Olumlu	Olumlu Değil	Rastlanmadı	Açıklama
1. Çocuğa, onu olduğu gibi koşulsuz seven insanlara sahip olduğu fikrini verir.				
2. Çocuğa, yaşadığı problemleri ve duygularını paylaşabileceği birine sahip olduğunu anımsatır.				
3. Çocuğu, bir şeyleri kendi kendine yapmaya teşvik eder.				
4. Çocuğa, ihtiyacı olduğunda yanında olacağını bildiği bir aileye sahip olduğunu hatırlatır.				
5. Çocuğa, kendisine benzemek istediği birinin varlığına sahip olduğu fikrini verir.				
6. Çocuğa, kötü giden şeylerin iyiye de gidebileceği inancını verir.				
7. İnsanlarla sağlam bağlar kurmasını sağlayan özellikleri kazandırır. (Arabuluculuk, anlayışlı olma, hoşgörü vb...)				
8. Çocuğa, her şeyin kendi kontrolünde ve sorumluluğunda olmadığını gösterir.				
9. Çocuğu yeni şeyler denemeye yönlendirir.				
10. Çocuğa başarabileceği fikrini verir.				

11. Önüne çıkan engellerde, çocuğa yaptıklarının olumlu bir fark yaratacağı inancını verir.
12. Bir göreve odaklanıp o şekilde devam edebilmeyi gösterir.
13. Zorluklarla karşılaştığında denemeye devam edebilme fikrini kazandırmaya çalışır.
14. Mizah anlayışı barındırır.
15. Geleceğe dair plan yapabilmeyi kazandırır.
16. Yaşıtları ve yetişkinlerle iyi işleyen sosyal bağlar kurma fikrini verir.
17. Geçmişe nazaran bugün elinde daha iyi bir şeye sahip olma fikri oluşturur.
18. Kendinin ya da bir başkasının deneyimlerinden çıkarımda bulunma ve davranışını şekillendirebilme becerisini destekler.
19. Gerektiğinde profesyonel ya da kişisel iyileştirici yardımı arayabilme ve kullanabilme bilinci verir.
20. Kişiliğinin gerçekteki özelliklerini ve bunun değerli olduğunu bilmeye yönelik bilinçlendirir.
21. Bedeninin gerçekteki özelliklerini ve bunun değerli olduğunu bilmeye yönelik bilinçlendirir.
22. Maddi kaynaklardan bağımsız mutlu olabilme fikri sağlar.
23. Yolunda gitmeyen durumları yadsımaksızın, yolunda giden durumlara odaklanabilmeye yönlendirir.
24. Mutluluk duygusunu herhangi bir şart ile (para, zenginlik, güzellik vb) sınırlandırmaksızın verir.

EK 5: Grotberg (3) Tarafından Hazırlanan “Uluslararası Psikolojik Sağlamlık Projesi” için Kullanılan Kontrol Listesi

Checklist for children

The following items were used in the International Resilience Project as a checklist for perceptions of resilience in children.

- The child has someone who loves him/her totally (unconditionally).
- The child has an older person outside the home she/he can tell about problems and feelings.
- The child is praised for doing things on his/her own.
- The child can count on her/his family being there when needed.
- The child knows someone he/she wants to be like.
- The child believes things will turn out all right.
- The child does endearing things that make people like her/him.
- The child believes in a power greater than seen.
- The child is willing to try new things.
- The child likes to achieve in what he/she does.
- The child feels that what she/he does makes a difference in how things come out.
- The child likes himself/herself.
- The child can focus on a task and stay with it.
- The child has a sense of humor.
- The child makes plans to do things.

EK 6A: Orijinallik Raporu – Dijital Makbuz

Dijital Makbuz

Bu makbuz ödevinizin Turnitin'e ulaştığını bildirmektedir. Gönderiminize dair bilgiler şöyledir:

Gönderinizin ilk sayfası aşağıda gönderilmektedir.

Gönderen:	Zülfıye Güzin Topcu
Ödev başlığı:	OKUL ÖNCESİ DÖNEM RESİMLİ ÇO..
Gönderi Başlığı:	OKUL ÖNCESİ DÖNEM RESİMLİ ÇO..
Dosya adı:	OCUK_K_TAPLARININ_PS_KOLOJ...
Dosya boyutu:	2.72M
Sayfa sayısı:	192
Kelime sayısı:	41,108
Karakter sayısı:	277,715
Gönderim Tarihi:	28-Oca-2019 09:01PM (UTC+0300)
Gönderim Numarası:	1069659358

F.C.
BAĞCITİPDE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

OKUL ÖNCESİ DÖNEM RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ
PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Zülfıye Güzin TOPCU

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YEREL İLHAMİ TEZİ

ANKARA
2019

Copyright 2019 Turnitin. Tüm hakları saklıdır.

EK 6B: Orijinallik Raporu

TEZİN TAM BAŞLIĞI: OKUL ÖNCESİ DÖNEM RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI: ZÜLFİYE GÜZİN TOPCU

DOSYANIN TOPLAM SAYFA SAYISI: 192

OKUL ÖNCESİ DÖNEM RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK AÇISINDAN İNCELENMESİ			
ORIJINALLIK RAPORU			
% 3	% 3	% 0	% 2
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ
BİRİNCİL KAYNAKLAR			
1	Submitted to Hacettepe University Öğrenci Ödevi	% 1	
2	www.cocukgelisimi2018.org İnternet Kaynağı	<% 1	
3	Submitted to TechKnowledge Turkey Öğrenci Ödevi	<% 1	
4	kitap.ykykultur.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1	
5	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1	
6	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	<% 1	

9. ÖZGEÇMİŞ

1991 yılında Zonguldak'ta doğmuştur. Lise öğrenimini 2005-2009 yılları arasında Zonguldak İMKB Anadolu Öğretmen Lisesi'nde, yükseköğrenimini ise 2009-2014 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı'nda tamamlamıştır. 2014-2015 eğitim-öğretim döneminde MEB'e bağlı okullarda okul öncesi öğretmenliği yapmıştır. 2015 yılından itibaren, halen Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak akademik kariyerini sürdürmektedir. Erken okuryazarlık, dünya vatandaşlığı, zorlu yaşam koşulları ve psikolojik sağlamlık alanlarında çalışmaktadır.

Akademik Yayınlar:

- Turan, F., Topcu, Z. G. Erken Okuryazarlık Üzerinde Paylaşımlı Kitap Okumanın Rolü: Okul ve Ev Ortamı Açısından Etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(1), 11-33. doi: 10.21020/husbfd.369491)
- Demircioğlu, H., Topcu, Z.G. (2018) A Checklist for Evaluating Gaining Global Citizenship and 21st Century Abilities in Preschool Education Curriculum: An Application. *Current Trends in Prechool Education* - 2, Lambert Academic Publishing, 30-59.
- Topcu, Z.G., Demircioğlu, H. (2018). Integration of Global Citizen Education to Early Childhood Education *Recent Researches in Health Sciences*, Cambridge Scholars Publishing, 353-379.
- Topcu, Z.G. (2018). Davranış Yönetiminde Kuramsal Yaklaşımlar. *Davranış Yönetimi*, Hedef CS Yayıncılık. Edt. Gözde Akoğlu & Fatma Elibol. 9-31
- Topcu, Z.G. (2018). Davranış Yönetimi Uygulamalarında Etik İlkeler. *Davranış Yönetimi*, Hedef CS Yayıncılık. Edt. Gözde Akoğlu & Fatma Elibol. 127-138
- Turan, F., & Topcu, Z. G. (2016). İletişim ve dil gelişimi. *Pegem Atıf İndeksi*, 123-162. Edt: Nilgün Metin.